

29 november—3 december.

Debatter m. m.

Onsdagen den 3 december.

Sid.

Svar på interpellationer:

av herr Bergh om begränsning av statens gäldränteavdrag	5
av herr Weiland ang. avdragsrätt för amortering av studieskulder m. m.	7
av herr Persson, Helmer, om fastställande av ny sjukkassetaxa ..	10
Svar på fråga av herr Öhman ang. byggnadstillstånd för gymnastiklokal vid samrealskolan i Gubbängen	11
Svar på interpellation av herr Cassel ang. utbetalningen av vetearealbidrag	12
Statsbidraget till enskild väghållning	16
Ny kustradiostation på sydkusten	22
Användande för vägändamål av sten från odlad jord m. m.	24
Statsbidraget till städernas väg- och gatuhållning m. m.	25
Byggande av en järnväg Luleå—Karlsborgsverken	30
Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.	34

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 3 december.

Utrikesutskottets utlåtande nr 11, ang. upprättande av en europeisk betalningsunion	15
Statsutskottets utlåtande nr 215, ang. kostnaderna för svenska fältsjukhuset i Korea	15

	Sid.
Statsutskottets utlåtande nr 216, ang. den kvinnliga arbetskraftens utnyttjande inom det totala försvaret	15
— nr 217, ang. uppförande av centralblock vid lasarettet i Lund ..	15
— nr 218, ang. statsbidraget till enskild väghållning	16
— nr 219, ang. en ny kustradiostation på sydkusten	22
— nr 220, ang. användande för vägändamål av sten från odlad jord m. m.	24
— nr 221, ang. statsbidraget till städernas väg- och gatuhållning ..	25
— nr 222, ang. samfärdsförbindelserna i viss del av Norrbottens län	30
— nr 223, ang. byggande av en järnväg Luleå—Karlsborgsverken ..	30
Första lagutskottets utlåtande nr 31, ang. förslag till lag om påföljd för brott av underårig m. m.	34

Lördagen den 29 november.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen; och dess förhandlingar leddes av herr andre vice talmannen.

Fru *Lindström* anmälde, att hon den 27 i denna månad åter infunnit sig vid riksdagen.

Justerades protokollen för den 22 och den 25 innevarande månad.

Anmälades att till kammaren överlämnats Kungl. Maj:ts proposition nr 253, angående utlämnande av stödlån till jordbrukare.

Den kungl. propositionen blev nu förredragen och hänvisad till jordbruksutskottet.

Anmälades och bordlades

utrikesutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av tilläggsprotokoll nr 3 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion;

statsutskottets utlåtanden:

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckning av kostnaderna för fortsatt verksamhet av det svenska fältsjukhuset i Korea jämte i ämnet väckt motion;

nr 216, i anledning av väckta motioner om den kvinnliga arbetskraftens rationella utnyttjande inom det totala försvaret;

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m., i vad propositionen avser uppförande av centralblock vid lasarettet i Lund;

nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande statsbidrag till enskild väghållning jämte i ämnet väckta motioner;

nr 219, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande behovet av en ny kustradiostation på sydkusten;

nr 220, i anledning av väckt motion om användande för vägändamål av sten, som undanröjes från odlad eller odlingsbar jord;

nr 221, i anledning av väckt motion angående vissa frågor om statsbidrag till väg- och gatuhållning i städer och stadsliknande samhällen;

nr 222, i anledning av väckta motioner om förbättring av samfärdsförbindelserna i viss del av Norrbottens län; och

nr 223, i anledning av väckt motion om byggande av en järnväg Luleå—Karlsborgsverken; samt

första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig, m. m.

Anmälades och bordlades en av herr *Jansson, Erik*, under sammanträdet till herr talmannen avlämnad, av honom m. fl. undertecknad motion, nr 537, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 251, angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.04 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 2 december.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne november.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 423, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionen av överskottsmedel från statens krigsförsäkringsnämnds verksamhet;

nr 424, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 och 3 §§ statens löneplansförordning den 30 juni 1947 (nr 376) m. m.; samt

nr 425, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avlöningsförhål-

landena för vissa läkare vid karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Jansson, Erik*, m. fl. väckta motionen, nr 537, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 251, angående lönegradsplaceringen för vissa tjänster, m. m.

Föredrogs och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtande nr 11, statsutskottets utlåtanden nr 215—223 och första lagutskottets utlåtande nr 31.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.03 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Onsdagen den 3 december.

Kammaren sammanträdde kl. 10 förmiddagen.

Upplästes och lades till handlingarna följande från justitiedepartementet ankomna

Protokoll, hållet inför statsrådet och chefen för justitiedepartementet den 2 december 1952.

Till justitiedepartementet hade den 29 november 1952 från länsstyrelsen i Västernorrlands län inkommit fullmakt för hemmansägaren C. U. Olsén, Kyrktåsjö, vilken vid ny röstsammanräkning blivit utsedd såsom ledamot av riksdagens första kammare i stället för avgången ledamot av samma kammare.

Vid granskning av fullmakten, som företogs inför chefen för justitiedepartementet samt vidare av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret, framställdes mot fullmakten icke någon anmärkning.

Protokoll över vad sålunda förekommit skulle jämte den granskade fullmakten överlämnas till första kammaren.

I ämbetet:

Oskar Adelsöhn.

Här skulle antecknas, att herr Olsén utsetts att inträda såsom ledamot av kammaren i stället för herr Edin, vilken avlidit.

Herr *Olsén* infann sig nu och intog sin plats i kammaren.

Om begränsning av statens gäldränteaavdrag.

Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet SKÖLD, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Berghs inter-

pellation om begränsning av statens gäldränteaavdrag, erhöll ordet och anförde: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Ragnar Bergh — under hänvisning till att ett av 1944 års skattesakkunniga avgivet förslag rörande statens rätt till avdrag för gäldränta vid den kommunala beskattningen överlämnats till 1950 års skattelagssakkunniga för ytterligare utredning — till mig framställt följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att låta påskynda ifrågavarande utredning, så att förslag till en begränsning av statens gäldränteaavdrag kan föreläggas 1953 års riksdag?

I anledning härav får jag anföra följande.

Som framgår av interpellationen har det betänkande, i vilket 1944 års skatte-sakkunniga föreslagit ändrade bestämmelser i fråga om statens avdrag för gäldränta vid den kommunala taxeringen, överlämnats till 1950 års skattelagssakkunniga. Tanken därmed var att skattelagssakkunniga skulle närmare undersöka det framlagda förslaget lämplighet i belysning av den kritik, som förslaget mötte under remissbehandlingen; vidare skulle prövas om, efter det förslaget framlades år 1945, ändrade förhållanden inträtt som borde föranleda jämkningar i detsamma. 1950 års skattelagssakkunniga har som bekant till främsta uppgift att överse skattelagstiftningen i syfte att förenkla beskattningsreglerna och därmed underlätta arbetet för taxeringsorganisationen och upp-börsorganisationen.

Skattelagssakkunniga är f. n. sysselsatta med att utarbeta vissa förslag avseende fastighetsbeskattningen. Om dessa genomföres kommer sannolikt de bestämmelser, som reglerar fördelningen mellan olika kommuner av inkomst av vissa rörelser, att ändras. Bland annat gäller detta fördelningen av inkomst av

Om begränsning av statens gäldränteavdrag.

kraftverksrörelse. De nu äsnyttade förslagen torde komma att framläggas av de sakkunniga inom den närmaste tiden. Då 1944 års skattesakkunnigas förslag om begränsning av statens ränteavdrag framför allt är av betydelse beträffande inkomst av statens kraftverksrörelse, torde det icke vara lämpligt att upptaga frågan om ränteavdraget förrän ett eventuellt förslag till ändring av reglerna om fördelning av inkomst mellan kommuner närmare prövats.

Enligt vad jag inhämtat torde 1950 års skattelagssakkunniga komma att behandla bl. a. reglerna om statens gäldränteavdrag sedan deras nu pågående undersökningar avslutats. Huruvida översynen hinner slutföras å sådan tid att proposition i ämnet kan föreläggas 1953 års riksdag kan ännu icke bedömas.

Herr BERGH: Jag ber att få tacka finansministern för det erhållna svaret. Jag tolkar det så, att det inte är säkert att en proposition i ämnet kan föreläggas nästa års riksdag, men att det är möjligt och att, för den händelse propositionen inte kommer till 1953 års riksdag, man har att vänta den inte så långt därefter.

Tillåt mig säga, att det finns en liten extra omständighet, som skulle göra det ganska intressant om denna sak kunde rättas till nästa år, nämligen att då firar denna fråga vad riksdagsbehandlingen beträffar sitt kvartssekeljubileum. Det var nämligen 1928 års riksdag som, såvitt jag kunnat se, första gången påtalade den rätt egendomliga ordning som gäller i fråga om vattenfallsstyrelsens kommunala inkomsttaxering.

Det förhåller sig som bekant på det sättet, att vattenfallsstyrelsen vid taxeringen till kommunal inkomstskatt får göra avdrag för gäldränta, men att denna beräknas på hela det investerade kapitalet, trots att de vinster, som har levererats in till statsverket, överstiger räntan. Någon amortering förekommer sålunda inte, och följaktligen växer undan för undan det belopp som gäld-

räntan beräknas på. Enligt ett yttrande från bevillningsutskottet 1951 var denna delvis fingerade skuld år 1950 ungefär 930 miljoner kronor, och beloppet har ju sedan dess uppenbarligen växt ganska kraftigt.

Detta betyder först och främst, att den ekonomiska verksamhet som vattenfallsstyrelsen bedriver favoriseras i skattehänseende framför enskild företagsamhet, ty om ett enskilt företag amorterar sin skuld, taxeras ju avkastningen av det egna kapitalet till kommunal inkomstskatt. Ifall det nu skall vara en tävlan mellan enskild och statlig företagsamhet, bör den väl ske med åtminstone i skattehänseende lika villkor. Det var det ena som 1928 års riksdag uttalade.

Den andra effekten är att den kommun, där denna statliga företagsamhet är förlagd, får lida för detta system. Hade det funnits en enskild företagsamhet av motsvarande omfattning i den kommunen, skulle denna varit gynnsammare ställd i skattehänseende än när staten bedriver denna företagsamhet. Vad staten alltså genom dessa bestämmelser kommer ifrån, får de andra kommunmedlemmarna faktiskt betala. Det var det andra som 1928 års riksdag uttalade. Man begärde av dessa skäl en utredning som skulle syfta till en rättelse.

Utredningen verkställdes också, och de sakkunniga, som utsågs för ändamålet år 1929, framlade sitt förslag 1931. Men sedan hände ingenting på flera år, och frågan överlämnades sedermera till 1936 års kommunala skatteberedning. Därefter hände ingenting förrän då frågan överlämnades till 1944 års skattesakkunniga, som kom med ett förslag 1945, vilket skulle avvägringarna en viss rättelse.

Efter 1945 hände återigen ingenting förrän år 1948, då förhållandet påtalades av norrlandskommittén.

Det förslag, som 1944 års skattesakkunniga framlade, tog herr Velander och jag upp i en motion 1951. När bevillningsutskottet yttrade sig över denna motion uttalades, att det var en accep-

Ang. avdragsrätt för amortering av studieskulder m. m.

tabel lösning som hade presenterats. Man tyckte, liksom 1928 års riksdag, att förhållandena borde rättas till, men menade att det först borde göras ytterligare undersökningar. Och så vilar ärendet fortfarande.

Då det nu alltså är snart 25 år sedan riksdagen begärde ett förslag från Kungl. Maj:t till rättelse i denna fråga, anser jag det vara på tiden att någonting göres. Detta är ju en fråga som inte minst berör de norrländska länen, i vilka vattenfallsstyrelsen har sina största och flesta anläggningar. De norrländska kommuner, i vilka vattenfallsstyrelsen driver denna verksamhet och som får lida för den påtalade bristen i skattelagstiftningen, är i övrigt så skattetyngda, att det är ett skäligt önskemål att de inte skall få en extra skattetunga genom att staten, för att tala rakt på sak, inte fullgör sina skyldigheter på samma sätt som andra företag får göra det.

Jag vill alltså uttrycka den förhoppningen att ett förslag kommer så fort det någonsin är möjligt.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. avdragsrätt för amortering av studieskulder m. m.

Ordet lämnades ånyo till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet **SKÖLD**, som meddelat att han ämnade vid detta sammanträde besvara jämväl herr Weilands interpellation om ändrade regler angående den skatterättsliga behandlingen av periodiskt understöd m. m. och studiekostnader, och nu yttrade: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Weiland till mig framställt följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att till nästkommande riksdag framlägga proposition om ändrade regler angående den skatterättsliga behandlingen av periodiskt understöd m. m. och studiekostnader, varom innevarande riksdag hemställde i skrivelse till Kungl. Maj:t vid vårsessionen?

I anledning härav får jag anföra följande.

Som framgår av bevillningsutskottets betänkande nr 16 i år var de förslag till bestämmelser om periodiskt understöd och avdrag för studiekostnader, som framlagts i två av 1944 års allmänna skattekommittés betänkanden, i våras föremål för överväganden inom finansdepartementet. Det befanns emellertid därvid, att en ytterligare översyn av förslagen borde ske innan man tog slutlig ståndpunkt till de däri berörda frågorna. I anledning härav har Kungl. Maj:t den 20 juni i år överlämnat förslagen till 1950 års skattelagssakkunniga för att överses ur de synpunkter skattelagssakkunniga har att beakta. Skattelagssakkunniga, som under innevarande år varit sysselsatta med bl. a. vissa frågor rörande fastighetsbeskattningen, har ännu icke kunnat påbörja denna översyn. Förslagen avseende fastighetsbeskattningen torde komma att framläggas inom den närmaste tiden. Med hänsyn till planen för skattelagssakkunnigas arbete är det knappast troligt att översynen av de föreslagna bestämmelserna om periodiskt understöd och avdrag för studiekostnader kommer att ske omedelbart efter det skattelagssakkunnigas nu pågående undersökningar slutförts. I varje fall torde det vara uteslutet att översynen hinner ske å sådan tid att förslag i berörda ämnen kan föreläggas 1953 års riksdag.

Herr WEILAND: Herr talman! Jag ber att vördsamt få tacka herr statsrådet och chefen för finansdepartementet för det svar jag i dag erhållit på min interpellation, om herr statsrådet hade för avsikt att till nästkommande års riksdag framlägga proposition om ändrade regler angående den skatterättsliga behandlingen av periodiskt understöd m. m. och studiekostnader, varom innevarande års riksdag hemställde i skrivelse till Kungl. Maj:t vid vårsessionen. Men jag skall redan från början erkänna, att jag och många med mig skulle känt oss ännu tacksammare om herr statsrådet ansett

Ang. avdragsrätt för amortering av studieskulder m. m.

sig kunna besvara min fråga med ett obetingat ja.

Riksdagen hemställde till Kungl. Maj:t i enlighet med bevillningsutskottets förslag att om möjligt till nästkommande års riksdag framlägga proposition i ärendet. Nu har departementschefen ansett detta vara omöjligt med hänsyn till planen för de skattesakkunnigas arbete.

De som närmast beröres av denna fråga har nog en smula svårt att fatta, att det skulle vara så omöjligt att göra något åt saken under nästa år som herr statsrådet framhåller i slutet av sitt svar. Den meningen synes också bevillningsutskottet hysa, vilket framgår av dess motivering för sitt utlåtande till riksdagen över de i ämnet väckta motionerna. Bevillningsutskottet framhåller däri bl. a., att om möjligheterna till en mera generell lösning av frågan om den skatterättsliga behandlingen av studiekostnader för närvarande icke anses vara för handen, vill bevillningsutskottet förorda det av kommittén anvisade tillvägagångssättet att successivt försöka utvidga tillämpningsområdet.

Till vad jag här förut anfört vill jag foga några allmänna synpunkter. Enligt nu gällande lagstiftning äger den skattskyldige rätt att i sin självdeklaration göra avdrag för periodiskt understöd, dock att avdrag icke må ske för vad som utgått till annans undervisning eller uppfostran.

Ett exempel på hur detta kan komma att verka må här anföras. Antag att den skattskyldige har en pojke, som tagit realexamen eller studentexamen och sedan vill fortsätta studierna vid ett gymnasium eller universitet och därför skickas till en stad där det finns möjligheter till dessa fortsatta studier. Antag vidare att pojkens inackordering med mat, husrum, kläder, fickpenningar och dylikt går till 3 000 kronor om året och att utgifterna för studierna — terminsavgifter, böcker, skriv- och ritmateriel m. m. — går till 500 kronor om året. När då pojkens fader upprättat sin självdeklaration, drar han under »allmänna avdrag» av 3 000 kronor såsom periodiskt understöd men icke de 500 kronorna, ef-

tersom dessa såvitt han själv kan finna är vad som utgått till »annans undervisning». Efter en tid får han anmärkning på deklarationen från taxeringsnämnden som skriver att han inte får dra av ett enda öre av de 3 000 kronorna. Och det tjänar ingenting till att klaga hos vederbörande högre myndigheter, ty de säger detsamma och uttrycker sig t. ex. så: »Däsonen under taxeringsåret varit studerande, får underhållsbidraget därför hänföras till hans undervisning och hans uppfostran och får sålunda enligt kommunalskattelagen 20 § icke avdragas.» Enligt taxeringsmyndigheterna får sålunda fadern eller modern inte avdraga något av de 3 500 kronor som sonens utbildning kostar per år.

Men antag i stället att pojken är en odåga, som inte tar sig något nyttigt arbete före, och att fadern i alla fall underhåller honom med 3 000 kronor, fastän han alltså varken studerar eller tänker göra det. Då får den, som lämnar honom detta underhåll, i sin självdeklaration dra av dessa 3 000 kronor, och det godkännes av taxeringsmyndigheterna. Kan detta anses vara rätt? Ja, enligt lagens bokstav, sägs det.

Måste man inte finna att en lag, som leder till sådana konsekvenser, är orimlig och strider mot både sunt förnuft och rättsmedvetandet? Den lägger ju hinder av ekonomisk art i vägen för barnens utbildning, och särskilt gäller detta obemedlade och mindre bemedlade studiebegåvade ungdomars möjligheter att skaffa sig den utbildning som de skulle önska och genom vilken de skulle sättas i stånd att bättre gagna samhället. Nu gällande bestämmelser innebär en klasslagstiftning, genom vilken folk med små inkomster får betydligt svårare än förmodet folk att kosta på sina barn studier. Det är inte meningen att alla skall studera, nej, visst inte, men det är inte heller rimligt att lagen lägger ekonomiska hinder i vägen för en begåvad arbetarpojke eller -flicka som vill studera vidare och vars föräldrar vill hjälpa så långt de kan för att barnen inte skall behöva dras med studieskulder. Det är välbekt! att det är en alltför låg procent

Ang. avdragsrätt för amortering av studieskulder m. m.

studerande vid våra högsolor och universitet som kommer från arbetarhemmen, och att detta förhållande till stor del har ekonomiska orsaker torde ingen vilja bestrida. Är det för övrigt någon som anser det rimligt med en skattelagstiftning, som genom en undantagsbestämmelse försvårar för föräldrarna att hjälpa sina barn till en god utbildning? Och är det rimligt med en skattelagstiftning som straffbeskattar dem som har tvingats låna upp medel för sin utbildning?

Ett skäl till att en rättelse behövs nu är också att studieskulderna genomsnittligt tenderar att öka av allmänt kända orsaker.

Även om svaret på min interpellation ej var så positivt som jag skulle ha önskat vågar jag kanske till sist ändå uttala den förhoppningen att såväl finansministern som ecklesiastikministern skall finna det vara ett intresse att så snart som möjligt radera ut den här påtalade fläcken ur vår skattelagstiftning.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag har inte tagit till orda för att försvara våra skattelagars innehåll på denna punkt. Jag har så mycket mindre anledning att göra det som de regler, som herr Weiland här talat om, är till och med så gamla att de kom till innan jag började syssla med skattefrågor, således för mer än 30 år sedan. Men jag kan inte låta bli att göra några reflexioner i anslutning till herr Weilands tal om klasslagstiftning.

Det föreföll som om herr Weiland menade att de nuvarande bestämmelserna är till den obemedlades skada och till den bemedlades nytta. I verkligheten förhåller det sig alldeles tvärtom. Det är ju så, att den obemedlade måste studera på skuld, och räntekostnaden är alltid avdragsgill. Den obemedlade, som studerar på skuld, drabbas sålunda inte av detta institut. Den mera bemedlade däremot, som har det så väl ställt att han kan ge sina barn en högre utbildning utan någon skuldsättning, skulle ju ha en oerhörd nytta av att herr Wei-

lands förslag genomfördes, ty han fick då dra av sina utgifter för det studerande barnet i sin deklaration, under det att den studerande fick tillgodogöra sig ortsavdrag och dessutom fick en mycket lägre skatteprogression. Ju mer bemedlad fadern är, desto större nytta har han följaktligen av en lagändring sådan den har Weiland här åsyftar.

Men jag vill understryka att jag inte anser detta i och för sig vara något skäl för att man inte skall göra en förändring. Jag har lika väl som herr Weiland klart för mig att de nuvarande reglerna i många fall leder till sådana groteska motsättningar som de herr Weiland här har påpekat. Därför inser jag mycket väl att det är lämpligt att göra en förändring. Men det framgick väl ändå klart även av herr Weilands anförande här att hela frågan hänger samman med de periodiska understöden som är ett mycket trassligt kapitel i skattelagarna. Detta är ett problem, som icke löses i en handvändning utan som väl tål ett ordentligt övervägande.

Herr WEILAND: Herr talman! Det är alldeles riktigt att sådana förhållanden kan förekomma som här skisserades av finansministern. Men om jag nu ser efter hur det kan gestalta sig i verkliga livet, så kan jag anförä ännu ett exempel.

En grovarbetare har flera barn, och något av dem var synnerligen intresserat av att fortsätta sina studier. Föräldrarna fann det först alldeles omöjligt att ordna den saken, men så hittade modern på att hon skulle ta städningsarbete för att kunna bidra till utgifterna. Far och mor hjälptes åt så gott de kunde för att ge pojken möjlighet att gå i skola, och de gjorde det också häpnadsväckande bra, ty det var en familj som lärt sig att spara enligt finansminister Thorssons recept, som jag varit i tillfälle att höra här en gång för åtskilliga år sedan. Pojken lyckades också komma fram till en examen utan att ha några nämnvärda skulder. Men denne grovarbetare och hans maka fick inte göra några som helst avdrag för vad de lagt ut för sin pojke.

Om fastställande av ny sjukkassetaxa.

Jag bara frågar: Kan det anses vara rimligt?

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Om fastställande av ny sjukkassetaxa.

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet STRÅNG, som förklarar sig ämna vid detta sammanträde besvara herr Helmer Perssons interpellation om fastställande av en ny sjukkassetaxa, fick nu ordet och anförde: Herr talman! Herr Helmer Persson har frågat mig om den tidpunkt, då ny taxa för beräkning av ersättning för läkarvård enligt sjuk-kasseförordningen kommer att fastställas och huruvida jag anser, att den nya taxan måste utformas så att åtminstone det ursprungliga värdet i den nu gällande taxan återställes.

Till svar härå får jag anföra följande.

En erkänd sjuk-kassa skall enligt sjuk-kasseförordningen utge ersättning med $\frac{2}{3}$ av en medlems utgifter för läkarvård vid sjukdom, dock högst $\frac{2}{3}$ av det belopp, vartill utgifterna bort uppgå enligt en av Konungen fastställd taxa, den s. k. sjukkassetaxan. Taxans uppgift är således att maximera sjuk-kassas ersättning till medlemmen. Däremot reglerar taxan inte läkarens arvode. Däruti skiljer sig sjukkassetaxan från provinsialläkartaxan, den av interpellanten berörda lasarettsläkartaxan och vissa andra taxor, vilka binder läkaren i deras arvodesättning.

Provinsialläkartaxans arvodesbelopp understiger i genomsnitt inte oväsentligt sjukkassetaxans arvoden. Då vård meddelas av provinsialläkare blir därför den del av utgiften, som sjuk-kassan ersätter, i regel $\frac{2}{3}$ eller $66\frac{2}{3}$ %. Detsamma är givetvis förhållandet i alla de fall, då utgiften för läkarvården inte överstiger i taxan angivet belopp. I de fall åter, då utgifterna överstiger taxebeloppet, blir återbäringsprocenten lägre. Detta är ofta fallet då arvodet bestämts av lasarettsläkartaxan, som delvis upptager högre arvoden än sjukkassetaxan, och då inte taxebundna läkare anlitas.

Av vad jag nu sagt framgår, att återbäringsprocenten varierar. Den är högre inom områden, där förhållandevis stor del av läkarvården ombesörjes av provinsialläkare, lägre inom andra områden, särskilt i städerna. Jag kan nämna, att för hela riket återbäringsprocenten i genomsnitt var 56,7 år 1949, det senaste år för vilket pensionsstyrelsen uträknat sådan siffra. För närvarande torde återbäringsprocenten vara ännu något lägre.

Jag finner i likhet med interpellanten att detta förhållande inte är tillfredsställande. En ny sjukkassetaxa har också förberetts. Av min redogörelse torde framgå, att i all synnerhet provinsialläkartaxan och sjukkassetaxan har ett intimt samband. Det är därför av vikt, att dessa båda taxor är utformade efter likartade principer. Medicinalstyrelsen har i slutet av förra året till Kungl. Maj:t överlämnat förslag till ny provinsialläkartaxa, uppgjord efter en ny princip, den s. k. grupp-taxepincipen. Denna princip innebär, att samtliga en läkares åtgärder vid ett konsultationstillfälle inklusive utskrivning av läkemedel räknas som en enhet i ersättningshänseende. Rörande detta förslag har förhandlingar förts mellan civildepartementet och Sveriges läkarförbund. Någon överenskommelse med förbundet har emellertid hittills icke varit möjlig att träffa.

Kungl. Maj:t har med anledning av vad vid dessa förhandlingar förekommit i november 1952 uppdragit åt medicinalstyrelsen och pensionsstyrelsen att skyndsamt utreda frågan om vilka betryggande kontrollåtgärder som påkallas, därest provinsialläkar- och sjukkassetaxorna ersättes med taxor av grupp-taxetyp. Det synes sannolikt, att denna fråga kan lösas inom sådan tid, att en ny provinsialläkartaxa kan träda i kraft den 1 juli 1953. Det är min avsikt att arbetet med den nya sjukkassetaxan skall bedrivas i sådan takt, att även denna taxa kan få giltighet från samma tidpunkt.

Med anledning av interpellantens andra fråga vill jag uttala, att sjukkas-

Ang. byggnadstillstånd för gymnastiklokal vid samrealskolan i Gubbängen. setaxan i möjlig mån bör utformas så att sjukkassemlemmarna får avsedd hjälp.

Herr PERSSON, HELMER: Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för det svar, som jag erhållit på min interpellation, och samtidigt uttala min tillfredsställelse med svarets positiva innehåll.

Av svaret framgår för det första, att den nya sjukkassetaxan kommer att bli klar till den 1 juli 1953, och för det andra, att löftet kommer att infrias om att det ursprungliga värdet av densamma skall återställas. Jag förstår väl att vissa svårigheter har varit för handen. Dock tror jag inte att de har varit av den arten, att de helt kan förklara dröjsmålet med att få fram den nya sjukkassetaxan. Att enighet inte har kunnat uppnås beträffande provinsialläkartaxan kan ju inte heller vara ett fullgott skäl till det stora dröjsmålet.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Ang. byggnadstillstånd för gymnastiklokal vid samrealskolan i Gubbängen.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr Öhman till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet framställt följande fråga: »Med vilken motivering har regeringen avslagit framställningen om byggnadstillstånd för byggandet av gymnastiklokal i samband med uppförandet av samrealskolan i Gubbängen inom Stockholms stad?»

Herr statsrådet och chefen för socialdepartementet STRÄNG, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara jämväl nämnda fråga, erhöil ånyo ordet och yttrade: Herr talman! Herr Öhman har frågat mig med vilken motivering regeringen avslagit framställningen om byggnadstillstånd för byggandet av gymnastiklokal i samband med uppförande av samrealskolan i Gubbängen inom Stockholms stad.

Inom ramen för det tillgängliga utrymmet för byggnadsverksamheten har bostäderna men även andra objekt av hög angelägenhetsgrad placerats med förtur. Kvoterna inom ett flertal områden av tillståndsbudgeten har emellertid i förhållande till de stora behov som anmälts måst bliva begränsade. Så är fallet även beträffande skolbyggnadsverksamheten. Härigenom har en angelägenhetsgradering måst göras på så sätt, att byggnadstillstånd i första hand meddelas för uppförande av klassrumsbyggnader o. d. Byggnadstillstånd har däremot i allmänhet ej kunnat lämnas för gymnastiksal, vilka ansetts ha en förhållandevis lägre angelägenhetsgrad.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Jag ber att få uttala mitt tack till socialministern för svaret på min fråga. Till svaret vill jag emellertid göra ett par kommentarer.

Det är ju för alla bekant att bristen på gymnastiklokaler inte gäller enbart den skola, som jag frågat om, utan den gäller ganska allmänt. Jag har emellertid tagit upp denna skola i min interpellation, därför att jag fann att motiveringen för att där bygga en gymnastiklokal var synnerligen stark. Det förhåller sig så att folkskoledirektionen i Stockholm har gjort flera mycket energiska framställningar om tillstånd att få bygga gymnastiklokaler. I september 1951 vände sig direktionen i en skrivelse till regeringen och skildrade läget här i Stockholm. Direktionen erinrade om att den senast uppförda skolan i Stockholm, som var försedd med gymnastiklokal, togs i bruk år 1943. Sedan dess har ju åtskilliga skolor byggts, och nu finns det icke mindre än 33 folkskolor och 7 högre skolor som helt saknar gymnastiksal. Det innebär att över 40 procent av alla barn i folkskolorna här i Stockholm inte har tillgång till vanlig gymnastiksal. I sin skrivelse säger folkskoledirektionen, att det är »beklämmande att tusentals ungdomar i Sveriges huvudstad lämnar skolan utan att någon gång under sin skoltid ha fått

Ang. utbetalningen av veterealebidrag.

erfara, hur det är att gymnastisera i en ordinär svensk gymnastiklokal».

Denna framställning från folkskoledirektionen i september 1951, som fick stöd av samtliga partier i Stockholms stadsfullmäktige, resulterade så småningom i en skrivelse från skolöverstyrelsen i juli 1952, vari styrelsen hemställde att få besked om vid vilka skolor behovet av gymnastiksalor var mest trängande. Folkskoledirektionen nämnde då fyra skolor, men hemställde att i första hand få bygga gymnastiklokal vid Gubbängens samrealskola. Motiveringen var, såsom jag inledningsvis sade, mycket stark. I det område, som denna skola skall betjäna, bor 30 000 personer, varav inte mindre än 12 000 är under 16 år. Därtill kommer att i detta område, som även omfattar Hökarängen, saknas praktiskt taget helt och hållet samlingslokaler och hobbylokaler. Därför skulle en gymnastiklokal vid Gubbängens samrealskola inte bara bli till nytta för läroverkets elever utan även kunna bereda traktens ungdom tillfälle till ordnad och meningsfull fritidssysselsättning.

Det såg en tid ut som om frågan skulle kunna lösas. Vid stadsfullmäktiges sammanträde den 15 september i år meddelade kulturborgarrådet, att skolöverstyrelsen tillstyrkt byggnation. Sedan har — enligt uppgifter i tidningspressen — även arbetsmarknadsstyrelsen och ecklesiastikdepartementet tillstyrkt att man skulle få bygga. Men sedan kom regeringen med ett bleklagt nej, och vi har i dag fått höra motiveringen, som innebär att byggandet av gymnastiklokaler har en mindre angelägenhetsgrad än annan byggnadsverksamhet.

Det är ju klart att bostäder och klassrumsbyggnader måste gå i första hand. Men de behärda restriktioner, som praktiserats i 10 år i fråga om gymnastiklokaler, borde väl ändå kunna mjukas upp. Stockholm, som inte fått bygga en enda gymnastiklokal sedan 1942, har nu begärt att få bygga *en*, trots att det behövs ett 40-tal, och det tycker jag att regeringen hade kunnat gå med på. Medel finns för ändamålet. Byggnadsma-

terial och arbetskraft finns också. Enbart inom murarfackföreningen i Stockholm går nu nära 300 medlemmar arbetslösa. I dagarna rapporteras att den sammanlagda arbetslöshetssiffran inom Stockholms byggnadsarbetarkår uppgår till över 1 200. Det finns alltså ledig arbetskraft, och det finns byggnadsmaterial, men regeringen avslår ändå en så välmotiverad framställning, som det här gäller.

Det är högst beklagligt att regeringen under dessa förhållanden säger nej och desavuerar ecklesiastikdepartementet och underkänner den ståndpunkt, som tagits av arbetsmarknadsstyrelsen och skolöverstyrelsen. Jag hoppas att regeringen tar saken under förnyad prövning och att frågan inom kort får en positiv lösning.

Överläggningen ansågs härmed slutad.

Ang. utbetalningen av veterealebidrag.

Ordet lämnades härefter till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet NORUP, som meddelat, att han ämnade vid detta sammanträde besvara herr Cassels interpellation angående utbetalningen av veterealebidrag, och nu anförde: Herr talman! I en med första kammarens tillstånd väckt interpellation har herr Cassel frågat mig, om jag kan lämna uppgift om den tidpunkt, inom vilken jordbrukarna kan väntas erhålla sina veterealebidrag.

Innan jag lämnar den begärda uppgiften, vill jag nämna några ord om tillvägagångssättet vid beräkningen och utbetalningen av dessa bidrag.

Till grund för beräkningen av bidragen ligger de deklarationer, som jordbrukarna avgav till 1951 års jordbruksräkning i samband med fastighetstaxeringen samma år. Deklarationerna detaljgranskas av statistiska centralbyrån och utlånas därifrån länsvis till jordbruksnämnden, som med ledning av dessa gör upp förteckningar över de bidragsberättigade. Turordningen mellan

de olika länen för utbetalningen av bidragen beror på i vilken ordning materialet ställes till förfogande från centralbyråns sida.

De förteckningar, som göres upp inom jordbruksnämnden, översändes till hushållningssällskapens gillesombud i de olika kommunerna för granskning. Det är klart, att denna åtgärd fördröjer utbetalningen, men erfarenheten har visat, att det är nödvändigt med en sådan kontroll för att undvika felaktigheter. Efter gillesombudens granskning rättas inom nämnden de eventuella oriktigheterna i förteckningarna. Därefter skickas förteckningarna till postverket, som skriver ut utbetalningskortet å bidragsbeloppen.

Då det givetvis är ett allmänt intresse, att bidragen utbetalas så snabbt som möjligt, har jag vid upprepade tillfällen hos jordbruksnämnden gjort mig undermåttad om hur arbetet fortskridit. På ett tidigt stadium höll man inom nämnden för troligt, att utbetalningarna skulle vara fullgjorda tidigare i höst. Det visade sig emellertid, att arbetet var vidlyftigare och åtskilligt mera tidsödande än man från början tänkt sig. Redan i juni månad anställdes extra personal för uppgiften, och fastän det varit svårt att få kompetent folk till ett så tillfälligt arbete, har personalstyrkan därefter utökats väsentligt.

Hittills har sammanlagt utbetalats omkring 32 miljoner kronor, fördelade på cirka 90 000 poster.

Situationen för dagen är i övrigt följande.

Utbetalningarna är — möjligen med ett eller annat undantag — fullgjorda såvitt nämnden angår i fråga om Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Östergötlands, Kronobergs, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Västmanlands och Skaraborgs län.

Flertalet jordbrukare i Jönköpings och Kristianstads län har också fått sina bidrag. Återstående utbetalningar i dessa båda län kommer att fullgöras inom kort.

Granskningsarbetet är i huvudsak utfört beträffande Kalmar län och utbe-

Ang. utbetalningen av veterealbidrag. talningarna i detta län kommer att äg rum i mitten av innevarande månad.

Granskningen pågår just nu av det material, som rör Hallands, Värmlands och Gävleborgs län. Utbetalningen av bidragen till jordbrukarna i dessa län beräknas komma att medhinnas denna månad.

Därefter återstår Blekinge, Älvsborgs, Örebro och Kopparbergs län samt de fyra nordligaste länen. Med undantag för Älvsborgs och Örebro län förekommer i dessa relativt ringa veteodling. Jordbruksnämnden räknar därför med att åtminstone huvuddelen av jordbrukarna i dessa län skall få sina bidrag vid eller kort efter årsskiftet.

Herr CASSEL: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet för det klarläggande svar, som jag här har erhållit. Till det svaret vill jag bara i korthet knyta några reflexioner.

Det finns ett gammalt ordspråk, som heter: »Snar hjälp är dubbel hjälp.» Den hjälp, som de jordbrukare som råkade i svårigheter på grund av svartrosten förra året har fått, har emellertid inte varit en snar hjälp. Skadorna inträffade någon gång i augusti 1951, och ännu i december 1952, sexton månader efteråt, finns det en hel rad veteodlare, som ännu inte fått sina statistiska uppgifter om veteodlingen och därpå grundade skadeståndsanspråk prövade ens i jordbruksnämnden. Av svaret utläser jag att åtta län, fränsett de fyra nordligaste, ännu inte blivit färdiggranskade i jordbruksnämnden. Härtill kommer att beträffande de län, som i svaret redovisas såsom färdiga, såvitt jordbruksnämnden angår, det inte är säkert att lantbrukarna ännu hunnit få sina pengar, ty det återstår ju en etapp, sedan granskningen i jordbruksnämnden är klar, nämligen utsändandet genom posten av pengarna. Det pågår just nu, men alltså inte ens i dessa län är saken ännu helt klar.

Alla lantbrukare är mycket tacksamma för den hjälp som de får, men det finns många av dem — kanske är det

Ang. utbetalningen av veterealdbidrag.

de flesta — som sitter i sådana villkor, att de har svårt att vänta på hjälpen. Särskilt svårt är det för många jordbrukare, som drabbades av svartrosten 1951 och som i år, när de hoppades kunna reparera sina affärer, fick skörden förstörd av det dåliga vädret.

Jag begriper mycket väl att detta har varit en gigantisk uppgift och att det varit mycket svårt att klara utbetalningarna till ett så utomordentligt stort antal odlare på kort tid. Jag vill därför inte komma med något klander för att utbetalningarna dragit ut på tiden, men jag tycker att det är angeläget att statsmakterna drar lärdom av vad som förekommit och för framtiden finner ut en ny teknik när det gäller att ersätta skördebeskador, som kan komma. Riktpunkten bör vara att ersättningen skall komma den skadelidande jordbrukaren till handa om inte förr så åtminstone våren efter den felslagna skörd, som skall ersättas. På våren och framåt sommaren, innan några inkomster från den nya skörden ännu hunnit strömma in men då utsäde, gödning, arbetskraft och annat skall betalas, har lantbrukarna regelmässigt svårt att klara sin likviditet. Den svårigheten blir naturligtvis ännu större efter ett år, när skörden har slagit fel. Särskilt för de nyetablerade lantbrukarna, som ännu inte hunnit skrapa ihop något kapital, kan det, om de råkar ut för svåra skördebeskador och sedan får vänta länge och väl på ersättning, bli en ohållbar situation.

Herr talman! Jag inledde vad jag här sagt med ett gammalt ordspråk. Jag skall nu inte fortsätta längre, men jag vill också sluta med ett gammalt ordspråk: »Medan gräset växer dör kon.» Det kan bli aktuellt i detta sammanhang.

Herr statsrådet NORUP: Herr talman! Jag är övertygad om att herr Cassel själv förstår, att han gör sig skyldig till en liten överdrift, när han påstår att veterealdbidragen borde ha kunnat utbetalas mycket tidigare. Herr Cassel sade, att skadorna uppkom i augusti 1951 och att jordbrukarna ännu i november 1952 inte har erhållit hjälp.

Jag beklagar att det icke har varit möjligt att ännu utbetala alla dessa bidrag. Man måste dock hålla i minnet, att beslutet om veterealdbidrag träffades först i maj månad 1952. Först efter denna tidpunkt har jordbruksnämnden alltså kunnat börja sitt arbete med att göra upp erforderliga förteckningar över bidragsberättigade jordbrukare. Därtill kommer att det inträffat en del komplikationer under arbetets gång. Man har ju gått efter uppgifterna i 1951 års deklARATIONER till fastighetstaxeringen och trodde till en början att uppgifterna där skulle stämma överens med de i verkligheten odlade arealerna. Det har emellertid visat sig nödvändigt att mycket noga kontrollera uppgifterna, vilket medfört dröjsmål.

Herr Cassel citerade ordspråket att »medan gräset växer, dör kon». Även jag är medveten om sanningen i det ordspråket. Därför tillskapades också på hösten 1951 en möjlighet för de jordbrukare, som var värst utsatta på grund av svartrostens härjningar, att få snabb hjälp via lån för skördebeskador. Med denna anordning ville man snabbt hjälpa de jordbrukare som drabbats särskilt hårt. Jag måste dock konstatera, att denna möjlighet att lånevågen få snabb hjälp inte utnyttjats i nämnvärd utsträckning.

Jag är fullt på det klara med att vi, om vi ännu en gång — vilket jag hoppas inte skall bli fallet — kommer att behöva ge jordbrukarna en sådan här hjälp, då måste söka finna en väg som möjliggör snabbare utbetalning av bidragen. Jag tror dock att man, som även herr Cassel sade, inte alltför mycket får klandra myndigheterna för att bidragen nu i en del fall dröjt, ty det beror på att det tillkommit en del omständigheter som man från början inte kunde förutse och som försvårat arbetet med dessa bidrag. Arbetet är dock nu i huvudsak färdigt, och det är givetvis min livliga förhoppning, att bidragen skall komma jordbrukarna till del så fort som möjligt.

Jag förstår till fullo att många jordbrukare haft stora svårigheter att kämpa på med, och innevarande års skördebeskador har naturligtvis inte förbättrat de-

ras ekonomiska läge. Det är därför angeläget att de få sina vetearealbidrag så snabbt som möjligt. Det är också min livliga förhoppning, att bidragen skall kunna utanordnas inom den angivna tidsramen.

Herr KRÜGEL: Herr talman! Jag vill bara rikta en fråga till herr statsrådet.

Herr statsrådet nämnde i sin redogörelse, att en del län har fått dessa bidrag utbetalade, medan ansökningarna från en annan grupp av län för närvarande är föremål för undersökning, vilket innebär att bidragen där kan väntas inom viss tid. Men sedan finns det ju en tredje grupp, som inte alls omnämndes i interpellationssvaret. Jordbrukarna i denna sista kategori måste alltså vara osäkra om när deras bidrag kan komma att utbetalas. I denna sistnämnda grupp ingår, såvitt jag uppfattade saken rätt, Örebro län.

Det vore angenämt för mig såsom representant för Örebro län att när jag kommer hem efter veckoarbetet i riksdagen kunna omtala för lantbrukarna där hemma, vad som förtalats från statsrådsbänken om när mina ortsbor kunna vänta sina bidrag. Jag vore mycket tacksam, om herr statsrådet ville besvara denna fråga.

Herr statsrådet NORUP: Herr talman! Som svar på herr Krügel's fråga vill jag än en gång läsa upp slutet av mitt interpellationsvar. Det lyder: »Därefter återstår Blekinge, Älvsborgs, Örebro och Kopparbergs län samt de fyra nordligaste länen. Med undantag för Älvsborgs och Örebro län förekommer i dessa relativt ringa veteodling. Jordbruksnämnden räknar därför med att åtminstone huvuddelen av jordbrukarna i dessa län skall få sina bidrag vid eller kort efter årsskiftet.»

Örebro län ingår alltså i denna grupp, där jordbrukarna skall få sina bidrag senast omkring årsskiftet.

Jag beklagar att den myndighet, statistiska centralbyrån, som skött detaljgranskningen och utlånat handlingarna till jordbruksnämnden tagit Örebro län

Ang. utbetalningen av vetearealbidrag. sist vilket säkerligen inte skett av någon som helst avoghet mot örebroarna. Jag är övertygad om att man uppskattar Örebro läns jordbrukare lika mycket som andra läns.

Jag beklagar som sagt att dessa bidrag ännu inte hunnit sändas ut, och jag hoppas att herr Krügel och jordbrukarna i Örebro län skall bli glada över om de komme att få bidragen som en juklapp.

Herr Wistrand: Herr talman! Jag vill inte ingripa i denna debatt på annat sätt än att jag vill framhålla önskvärdheten av att det system som tidigare inaugurerats att vi får interpellationssvaren hektograferade och framlagda på bänkarna före sessionens början även i fortsättningen kommer att praktiseras.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Vid förnyad föredragning av utrikesutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om godkännande av tilläggsprotokoll nr 3 till överenskommelsen den 19 september 1950 angående upprättande av en europeisk betalningsunion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 215, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tackning av kostnaderna för fortsatt verksamhet på det svenska fältsjukhuset i Korea jämte i ämnet väckt motion;

nr 216, i anledning av väckta motioner om den kvinnliga arbetskraftens rationella utnyttjande inom det totala försvaret; och

nr 217, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till universitetssjukhusen m. m., i vad propositionen avser uppförande av centralblock vid lasarettet i Lund.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. statsbidraget till enskild väghållning.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 218, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande statsbidrag till enskild väghållning jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 221, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 31 mars 1952, berett riksdagen tillfälle att avgiva yttrande i anledning av ett av föredragande statsrådet tillstyrkt förslag till vissa ändringar i gällande bestämmelser rörande statsbidrag till enskild väghållning.

Beträffande underhållsbidragets storlek hade i den kungl. propositionen icke förutsatts någon ändring i annan mån än att viss uppmjukning skulle ske av villkoret för beviljande av bidrag utöver 60 procent av den uppskattade underhållskostnaden. Bidrag med 75 procent av beräknade kostnader skulle sålunda kunna utgå, när synnerliga skäl därtill vore, medan enligt nuvarande bestämmelser detta finge ske endast i undantagsfall, där väghållningen kunde anses vara i särskilt hög grad betungande för väghållarna.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta i anslutning till årets statsverksproposition, den ena inom första kammaren av herr *Pålsson* m. fl. (I: 188) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson* i Aspeboda m. fl. (II: 273), i vilka hemställts dels att bidrag till underhåll av enskild väg, liksom till i propositionen avsedd maskinscaffnig m. m. härför, måtte kunna medgivas med upp till 75 procent av kostnaderna, dels ock att sådana bidrag måtte kunna utgå även då de avsåge väg, som betjänade mindre än tre fastigheter.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet hemställt,

I. att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 221, i

skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad utskottet anfört;

II. att motionerna I: 188 och II: 273, i vad de avsåge villkoren för statsbidrag till underhåll av enskild väg, icke måtte bifallas av riksdagen;

III. att motionerna I: 188 och II: 273, i vad de avsåge statsbidrag till underhåll av enskild väg som betjänade mindre än tre fastigheter, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

IV. att motionerna I: 188 och II: 273, i vad de avsåge statsbidrag till inköp av för underhåll av vissa enskilda vägar avsedda större redskap, icke måtte bifallas av riksdagen.

I motiveringen hade utskottet yttrat bland annat:

»I de båda likalydande motionerna I: 188 och II: 273, vilka väckts i anslutning till årets statsverksproposition men vilka utskottet funnit sig böra behandla i förevarande sammanhang, har framlagts förslag om sådan ändring i bidragsbestämmelserna, att underhållsbidrag med upp till 75 procent av kostnaderna mera regelmässigt kunde beviljas. Utskottet vill icke bestrida, att en höjning av bidragsprocenten ur många synpunkter framstår såsom önskvärd. Den i det föregående lämnade redogörelsen ger emellertid vid handen, att Kungl. Maj:ts förslag just åsyftar en uppmjukning av bestämmelserna på denna punkt. I avvakten på resultatet härav finner utskottet det icke lämpligt att någon ytterligare förändring i bidragsvillkoren vidtages. Utskottet förutsätter dock att de nya bestämmelserna tillämpas på sådant sätt att syftet med desamma, nämligen att bereda de enskilda väghållarna en mera påtaglig ekonomisk lättnad, verkligen uppnås.»

Reservationer hade anförts

1) av herrar *Näsgård*, *Pålsson*, *Svensson* i Grönvik, *Åkerström* och *Johansson* i Mysinge, vilka ansett att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort under II hemställa, att riksdagen måtte, med anledning av motionerna I: 188 och II: 273 i vad de avsåge vill-

Ang. statsbidraget till enskild väghållning.

koren för statsbidrag till underhåll av enskild väg, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva tillkänna vad reservanterna anför;

2) av herrar *Karl Andersson, Näsström, Sundelin, Bergh* och *Gustafsson* i Skellefteå, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

I det av herr *Näsgård* m. fl. föreslagna yttrandet hade de båda sista meningarna i det nyss återgivna stycket avfattats sålunda:

»I avvaktan på resultatet härav finner utskottet det icke lämpligt att någon annan förändring i bidragsvillkoren nu vidtages än att orden »synnerliga skäl» i vederbörande bidragsförfattning ersätts med orden »särskilda skäl», vilket torde kunna bereda de bidragsbeviljande myndigheterna ett något större mått av handlingsfrihet. Utskottet förutsätter därvid att de nya bestämmelserna tillämpas på sådant sätt att syftet med desamma, nämligen att bereda de enskilda väghållarna en mera påtaglig ekonomisk lättnad, verkligen uppnås.»

Herr **PALSSON**: Herr talman! Då jag jämte en del andra ledamöter av utskottet avgivit den med 1) betecknade reservationen till det föreliggande utlåtandet, har jag funnit det nödvändigt att ta till orda. Jag gör det så mycket hellre som jag också är motionär i ärendet.

Jag skall först som sist tacksam och gärna erkänna de förbättringar som inefattas i såväl den kungl. propositionen som utskottsutlåtandet. Den största vinningen ligger väl i att möjlighet till bidrag lämnats öppen även för fastigheter, som är till antalet mindre än tre och som har behov av utfartsväg. En annan fördel är, att man har gjort en ordentlig uppsortering av begreppen när det gäller vägarnas benämning.

Om jag sedan övergår till motionens syften, vill jag säga att dessa endels har blivit tillgodosedda och endels lämnats obeaktade.

Den obeaktade delen gäller framför allt och väsentligen bidragsprocenten till underhållet. Vi har i motionen, med hänsyn till de enskilda vägarnas stora betydelse, ifrågasatt om inte 75 procent

vore en ganska berättigad norm för underhållsbidraget. Jag vill motivera detta så, att våra byvägar i dag har en helt annan betydelse för trafiken än för kanske 25—30 år sedan, då det närmast gällde för vederbörande fastigheters innehavare att ha en väg av sådan beskaffenhet, att de kunde ta sig ut med häst och vagn. I dag är läget ett annat. Ett allmänt vägväsende kommer aldrig till sin fulla rätt, om det inte i sina finaste förgreningar löper ut i de små byvägarna och utfartsvägarna. Dessa små vägar är i verkligheten källådrorna för den tunga landsvägstrafiken. Det är mycket angeläget att dessa små vägar får en standard, som gör det möjligt enkannerligen för våra moderna lastfordon att ta fulla lass redan vid vägarnas begynnelsepunkt. Därmed nyttiggör man både vagnarnas trafikkapacitet och den till vagnarna bundna mänskliga arbetskraften. Det spelar mindre roll, om vägnas beskaffenhet möjliggör körning med hög eller medelhög hastighet, det väsentliga är att vägen tillåter att man tar fulla lass.

Håller man detta i minnet, tycker jag nog att man måste medge att en bidragsnorm av 75 procent är starkt motiverad.

Utskottet har inte ansett sig kunna gå på den linjen, och vi motionärer har resignerat. Vi är ju inte okänsliga för de förbättringar som skett och som jag tidigare berört.

Men vi har ändå varit några ledamöter inom utskottet som ansett, att man borde kunna gå till en något större uppmjukning i fråga om bidragsgivningen. Jag och flera med mig betraktar varje steg som värdefullt, som ökar möjligheterna att ge bidrag till den enskilda väghållningen.

För närvarande gäller som bekant, att bidragsprocenten är högst 60. Den kan »i undantagsfall», som det heter, sättas högre. Utskottet har i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag gjort den ändringen, att bidragsprocenten skall kunna höjas till 75 när »synnerliga skäl» därtill äro. Nu menar jag för min del — och jag skulle tro att åtskilliga med mig har den uppfattningen — att »synnerliga

Ang. statsbidraget till enskild väghållning.

skäl» inte kan åberopas annat än i undantagsfall. Och då är man tillbaka vid den gamla bestämmelsen, att högre bidragsprocent skulle kunna tillämpas »i undantagsfall».

Vi reservanter har därför velat byta ut orden »synnerliga skäl» mot »särskilda skäl», som vi menar skulle ge den bidragsbeviljande myndigheten ett större mått av frihet att lämna ett något högre bidrag.

Jag förstår att man möjligen kan göra den invändningen, att det är svagt att inte statsutskottet kunnat skriva ihop sig när skiljaktigheten inte är större. Det har emellertid inte visat sig möjligt att nå enighet, och vi som står för reservationen är mycket angelägna om att få till stånd detta utbyte av ord. Jag medger att saken till synes inte är stor, men jag tror att den kan ha rätt avsevärd vikt för de enskilda väghållare som det här gäller.

Både utskottsförslaget och reservationen syftar ju till att de nya bestämmelserna skall bereda de enskilda väghållarna en mera påtaglig ekonomisk lättnad. Vi reservanter tror att möjligheterna att bereda lättnad blir väsentligt större, om länsstyrelserna till rättesnöre vid prövningen har »särskilda skäl» i stället för »synnerliga skäl». Den senare normen lär, såvitt jag begriper, inte nämnvärt kunnat rubba den tidigare rådande bedömningsgrunden om högre anslog »i undantagsfall».

För egen del tycker jag inte att man behöver hysa farhågor mot att lämna länsstyrelserna denna något större handlingsfrihet. Jag vill i det sammanhanget erinra om vad som säges i propositionen nr 250 angående förstärkning av väganslagen: »Efter den decentralisering som genomförts för väg- och brobyggnadsverksamheten äger vägförvaltningarna att i stort sett utan annan begränsning än den som följer av storleken av disponibla anslagsmedel och arbetskraftsresurser självständigt igångsätta och bedriva i gällande flerårsplaner upptagna arbeten.»

Jag vill uttrycka min glädje över detta uttalande, som just nu är aktuellt och

betydelsefullt. Men när man ger vägförvaltningarna denna frihet förefaller det mig som om man inte behöver hysa det ringaste spår av farhågor för att lämna länsstyrelserna möjlighet till en något friare bedömning när det gäller underhållsbidragen till de enskilda vägarna.

I sammanhanget skulle jag faktiskt också kunna erinra om en annan passus i samma proposition som gäller det s. k. 15-miljonersanslaget för användning då sysselsättningsproblem och arbetsmarknadspolitiska skäl så kräver. Om ett enskilt eller kommunalt vägföretag fyller de villkor som man ur sysselsättningsynpunkt bör ställa på det skall statsbidrag enligt propositionen kunna utgå även från detta 15-miljonersanslag.

Jag skall inte för ögonblicket uppta tiden längre. Jag tycker att det sagda utgör fullgoda skäl för ett bifall till den med 1) betecknade reservationen av herr Näsgård och mig m. fl. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

Herr HESSELBOM: Herr talman! Frågan om ökat statsbidrag till den enskilda väghållningen är mycket omfattande och även betydelsefull för hela vårt lands näringsliv.

Jag vill gärna instämma med den föregående talaren att byvägarna numera har fått en helt annan betydelse för den allmänna samfärdseln än de tidigare hade. Det måste därför vara angeläget, att dessa byvägar får en sådan standard att de kan bära den tyngre motorfordonstrafiken. Som den föregående talaren redan påpekat har emellertid genom den föreliggande propositionen en del väsentliga lättnader åstadkommits när det gäller hjälp till de enskilda väghållarna såväl i fråga om nyanläggning och förbättring av vägar som i fråga om underhållet.

Vad som väsentligen skiljer utskottsmajoriteten och reservanterna är, såsom den föregående talaren framhållit, om man skall ge bidrag upp till 75 procent när »synnerliga skäl» föreligger eller — som reservanterna vill ha det — när

Ang. statsbidraget till enskild väghållning.

»särskilda skäl» föreligger. Jag skall inte ingå på någon diskussion om vad dessa två olika uttryck i praktiken kan komma att innebära. Vi har i utskottet tillmätt utskottets skrivning på den punkten en betydligt mera avgörande vikt än vad som ligger i de olika uttrycken.

Utskottet säger ju i sitt utlåtande på s. 13, att utskottet dock förutsätter att »de nya bestämmelserna tillämpas på sådant sätt att syftet med desamma, nämligen att bereda de enskilda väghållarna en mera påtaglig ekonomisk lättnad, verkligen uppnås».

Med denna skrivning förefaller det som om även motionärerna borde ha kunnat vara tämligen tillfredsställda, eftersom utskottet här klart sagt ifrån till länsstyrelserna, att tolkningen av denna föreskrift om »synnerliga skäl» skall ske på sådant sätt, att det verkligen blir en lättnad för de enskilda väghållarna. Det hade naturligtvis ur olika synpunkter varit tacknämligt, om man nu med en gång kunnat ta ytterligare ett steg och sagt, att man höjer den normala bidragsprocenten från 60 procent till 75 procent för samtliga enskilda vägar. Vi har emellertid inom utskottet inte vågat oss på att i detta sammanhang gå så långt.

Jag vill erinra om att redan den uppmjukning av bestämmelserna, som här har föreslagits, kommer att innebära vissa ekonomiska konsekvenser för statsverket. Dessa bidrag till enskilda väghållare anvisas ju under sjätte huvudtiteln i form av reservationsanslag, som alltså inte får överskridas utan riksdagens medgivande. Anslaget utgör för innevarande budgetår 9 miljoner kronor, att avräknas mot automobilskattemedel.

Jag tror därför, herr talman, att frågan om i vilken utsträckning staten kan komma att lämna ökade bidrag till de enskilda väghållarna nog mera blir en fråga om ökade anslag än om utformningen av föreskrifterna i avseende på bidragsbestämmelserna. Man kan aldrig komma ifrån att ju flera vägar som erhåller det högre bidraget, desto mindre blir möjligheterna att ge bidrag till and-

ra enskilda väghållare. Det måste alltså bli ett mindre antal väghållare, när nu anslaget är begränsat, som kan komma i åtnjutande av bidrag, därest man går in för det högre procenttalet.

Det framgår av propositionen att de utredande organen har hesiterat inför den tanke, som det väl ursprungligen var avsikten att fullfölja, nämligen att i detta sammanhang åstadkomma en inventering av de enskilda vägarna i vårt land och behovet av statsbidrag till dessa vägar. Man har funnit att detta problem är av en sådan omfattning, att det varit omöjligt att få någon som helst uppfattning om vad det i detta avseende kan röra sig om.

Vi vet därför i dag inte vilka konsekvenser ett bifall till propositionen får, och vi vet ännu mindre vilka konsekvenser det skulle få, om vi skulle gå ännu längre. Jag tror därför att försiktigheten bjuder, att vi på detta område tar ett steg i taget och avvaktar hur de nya bestämmelserna kommer att verka. När vi vunnit någon erfarenhet kan vi ju återkomma och se om det finns möjligheter att sträcka sig längre.

Med dessa ord vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr DOMÖ: Herr talman! Det är att hoppas att i anledning av det föreliggande utskottsutlåtandet ökat stöd skall kunna ges till de enskilda vägarerna. Det är nämligen en av de bästa åtgärder, som kan vidtagas för vissa områden i landet, att det ges ökade möjligheter till väganläggningar och till vägunderhåll.

Jag begärde ordet, när jag hörde uttalandet om skiljaktigheterna i uttrycken »synnerliga skäl» och »särskilda skäl». Jag är angelägen att betona, att jag för min del inte ser någon nämnvärd skillnad i dessa uttryck. Jag blev emellertid rädd för att om påståendet att det faktiskt skulle vara en stor skillnad mellan dessa båda uttryck skulle stå oemotsagt, skulle vi därmed kanske bli alltför bundna vid tolkningen av en ny förordning.

Jag vill för min del framhålla att myn-

Ang. statsbidraget till enskild vägghållning.

digheterna i detta fall inte bör vara alltför hårt bundna utan att de bör kunna laga efter läglighet. Och för min del inlägger jag som sagt inte någon nämnvärd skillnad i dessa uttryck. Vad som är väsentligt i utskottets uttalande är, vilket också herr Hesselbom nyss tryckte på, att utskottet förutsätter att »de nya bestämmelserna tillämpas på ett sådant sätt att syftet med desamma, nämligen att bereda de enskilda vägghållarna en mera påtaglig ekonomisk lättnad, verkligen uppnås».

Avgörande för hur man skall nå denna effekt och åstadkomma den hjälp, som åsyftas, är att tillräckliga anslag beviljas. Vad man nu har att brottas med ute i länen när det gäller att stödja den enskilda vägghållningen, det är anslagens otillräcklighet. Anslagen har lyckligtvis ökat undan för undan, men ännu har man inte på långt när så mycket pengar, som man skulle vilja lämna till de enskilda vägghållarna. Jag har vid studiet av dessa förhållanden kommit till den uppfattningen, att det knappast finns några medel varmed man kan hjälpa en bygd så effektivt som just genom ökade väganslag. Man kan genom att bidra till anordnande av nya vägar, där en avfolkning har börjat och där förhållandena är ganska besvärliga, med mycket ringa medel nå en mycket stor effekt — mycket större än med en hel del andra åtgärder, som står till förfogande.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Jag vill gärna såsom reservant understryka vad herr Domö nyss har sagt, nämligen att det inte är så stor skillnad mellan uttrycken i utskottsutlåtandet och reservationen, och jag hoppas att länsstyrelserna, även om utskottets utlåtande antages oförändrat, inte känner sig alltför bundna utan tolkar dessa uttryck ungefär såsom herr Domö nyss gjorde.

Reservationen, som vill gå litet längre i sin motivering, får betraktas såsom ett uttryck för den utomordentliga vikt vi lägger vid att de enskilda vägghållarna skall få största möjliga bidrag. Därvidlag tror jag att vi har en mycket allmän opinion bakom oss.

Sedan vill jag, för att det inte skall bli något missförstånd, erkänna att propositionen utgör en avsevärd förbättring, eftersom dess förslag innebär en betydande utvidgning av tillämpningsområdet för bestämmelserna om underhållsbidrag. Vägvesendet har ju blivit föremål för upprustning under det sista året när det gäller övriga anslag, och det är inte för tidigt att även detta område uppmärksammas. Jag hoppas att regeringen fortsätter på den inslagna vägen.

Jag kan också helt instämma i den motivering, som föredragande statsrådet i ett annat avseende har anfört och som refereras på s. 9 i utskottsutlåtandet. Föredraganden säger där, att de i författningsförslaget angivna orden »stor allmänhet», »bebyggelse» o. s. v. enligt hans mening bör anses äga tillämpning på den bofasta befolkningen. Det har många gånger sagts att det finns byar i Norrland, som inte har kunnat fortleva, därför att de inte kunnat klara sina vägfrågor. Först när dessa byar har blivit turistorter har de fått riktiga vägar! Det är en skam för Sveriges statsmakter, om sådant sker, och jag hoppas att denna proposition måtte betyda, att en dylik utveckling motverkas.

Med denna korta motivering ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Det är en viktig sak att de myndigheter, som har att verkställa ett beslut, vet hur de skall tyda motiveringen för den bestämmelse som skall tillämpas. Nu har reservanternas talesmän anfört att deras reservation endast innebär, att de skulle vilja ha en något välvilligare motivering, men samtidigt uttalade herr Näsgård, som står såsom första namn under reservationen, att han var belåten med herr Domös sätt att tyda de olika formuleringarna.

Jag kan inte finna annat än att reservanternas sålunda har nått sitt syfte, nämligen att här få en tydning av utskottets utlåtande, som faktiskt överensstämmer med reservationens syfte, och

detta så mycket mera som det inte kommit någon gensaga från utskottets talesmän.

Jag instämmer själv i herr Domös anförande och anser således att man bör kunna tyda de olika uttrycken på det sätt som han gjorde. Jag förmodar därför, att när herr Näsgård alltjämt yrkade bifall till reservationen var det med ett instämmande i herr Domös tydning men dock såsom en sista åtgärd för att hävda, att reservanternas med kraft understryker att myndigheterna bör tyda formuleringen så välvilligt, som reservanternas här har avsett.

I och med vad jag nu sagt har jag icke något yrkande, herr talman.

Herr PÅLSSON: Herr talman! Det är inte mycket att tillägga, men ett avsnitt i herr Hesselboms anförande tycker jag dock inte bör stå alldeles oemotsagt, nämligen vad herr Hesselbom sade om anslaget storlek. Han framhöll att anslaget inte får överskridas, och han menade att resultatet av en välvilligare bidragsgivning endast skulle leda till att ett mindre antal företag skulle komma att få bidrag.

Det är klart att man kan resonera så, om man tror att vad som just nu utgår innebär en absolut gräns för detta anslag. Men om det är fråga om ett angeläget ändamål får man väl ändå tänka sig möjligheten att ett anslag kan höjas, och så även i detta fall. Jag har velat bemöta herr Hesselboms uttalande med denna erinran.

Sedan vill jag, herr talman, tacksamt notera den välvilliga tolkning, som herr Domö och herr von Heland lagt in i den formulering, som vi här har talat om. Det är ju tacknämligt att det har sagts här i kammaren. Jag har för mig att det blir en viss skillnad på de båda formuleringarna, helt och hållet beroende på vilka som skall tolka dem. Då är det ju synnerligen bra, att det i debatten har sagts så pass mycket från länsstyrelsernas sida. — Jag sökte i mitt första anförande betona att bägge linjerna oaktag skiljaktighet i uttryckssättet ändock syf-

Ang. statsbidraget till enskild väghållning. tade till att giva de enskilda väghållarna ett bättre ekonomiskt stöd, men att reservationen ger ett något större mått av handlingsfrihet för de prövande och beviljande myndigheterna, d. v. s. länsstyrelserna.

Herr BERGH: Herr talman! Jag har begärt ordet för att anmäla, att jag i statsutskottet röstat med dem, som ville byta ut orden »synnerliga skäl» mot orden »särskilda skäl» på grund av den lilla nyansskillnad, som härigenom uppstår, men att jag icke ansett mig kunna ställa mig på deras sida, som här inför kammaren ville fullfölja den striden.

Jag ansåg mig få rätt i mina farhågor om risken av ett sådant fullföljande, när herr Pålsson hade sitt första inlägg. Jag var rädd för att en strid om den verkligt exakta innebörden av de båda uttrycken »synnerliga» å ena sidan och »särskilda» å andra sidan skulle kunna föranleda en mera restriktiv tolkning av tillämpningen av de nya statsbidragsvillkoren än man egentligen hade avsett. Nu har emellertid reservanternas talesman, herr Pålsson, i sitt senaste inlägg anslutit sig till den linje i fråga om tolkningen, som både herr Domö och herr andre vice talmannen givit uttryck åt. När så är fallet, har denna diskussion om ordens innebörd — som jag befarade skulle kunna bli till skada för oss, som vill hjälpa de väghållare det här är fråga om — i stället givit till slutresultat, att inte bara tillämpningsområdet har utvidgats utan också att man skall ha en mera generös bedömning än tidigare då det gäller storleken av procentsatserna för bidragen. De farhågor jag hyste kan alltså numera få anses undanröjda. Det förefaller mig således, som om diskussionen givit ganska tydliga besked om hur vi anser att tillämpningen bör vara.

Herr HESSELBOM: Herr talman! Med anledning av herr Pålssons andra anförande anser jag mig böra säga ytterligare några ord.

Om en ny kustradiostation på sydkusten.

När jag påpekade att de bidrag det här gäller erhöles ur ett reservationsanslag var det för att poängtera, att frågan om ökat bidrag till enskilda väghållare nog mera är att betrakta som en anslagsfråga än som en fråga om ett utbyte av ett eller annat ord i den författning, som skall reglera anslagets användande.

Jag vill i det fallet hänvisa till vad herr Domö anförde — han kunde med sin större erfarenhet på detta område just understryka, att det var bristen på medel som var det mest avgörande när det blir större möjligheter att bygga och underhålla vägar, det samtidigt blir mindre eller i varje fall begränsade möjligheter att finansiera denna utökade verksamhet. Vi måste därför hålla i minnet att det till syvende og sist blir en fråga om riksdagens möjligheter att ställa erforderliga medel till förfogande.

Det var detta jag ville klargöra, och jag hyser den förhoppningen, att det skall bli möjligt för riksdagen att nästa år även öka på reservationsanslaget för bidrag till underhåll av enskilda vägar.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av ett godkännande av den av herr Näs-gård m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om en ny kustradiostation på sydkusten.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 219, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t rörande behovet av en ny kustradiostation på sydkusten.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Björnberg* och *Arrhén* (I: 240) och den andra inom andra kammaren av herr *Nilsson* i Bästekille (II: 313), hade anhållits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte fästa uppmärksamheten på behovet av en ny kustradiostation på sydkusten och hemställa, att Kungl. Maj:t ville låta förbereda planerna för en sådan.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionerna I: 240 och II: 313 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! I utskottets utlåtande har redovisats telegrafstyrelsens yttrande, och däri framhåller telegrafstyrelsen bl. a. följande: »Olycksfrekvensen vid Sandhammaren och svårigheterna för nödställda fartyg att snabbt komma i förbindelse med en kustradiostation är en säkerhetsfråga, som måste lösas i samband med sjöräddningstjänsten, vilken för sydkusten har sin central i Karlskrona radio, tillhörig marinen. Det torde ankomma på chefen för marinen att yttra sig över de åtgärder, som lämpligen kunna vidtagas i detta hänseende.»

Samtidigt framhåller utskottet i sin första mening, att av telegrafstyrelsens i ärendet avgivna remissyttrande framgår, att något behov av en ny kustradiostation på sydkusten knappast kan anses föreligga.

Herr talman! Jag förmodar att denna fråga behandlats av statsutskottets fjärde avdelning. Jag är sålunda inte säker på att första avdelningen har undersökt frågan. Men det är ofta på det sättet, att frågor kommer upp här i riksdagen, som berör flera myndigheter, och detta är här fallet. Den passus, som jag började med att läsa upp ur telegrafstyrelsens yttrande, rör nämligen inte fjärde avdelningen utan första avdelningen, eftersom det är en militär fråga. Jag är alltså inte säker på att utskottet förvis-

sat sig om att inte marinchefen har önskemål beträffande Karlskrona radiostation.

Nu vet jag att det finns ett äskande om att få till stånd en ombyggnad av denna radiostation, och detta önskemål har fortifikationsförvaltningen anmält i sina anslagsäskanden för budgetåret 1953/54. Det är emellertid beklagligt att anspråken när det gäller den militära sektorn är så stora, att det måste göras inskränkningar i de förslag, som regeringen framlägger, och då har överbefälhavaren att prioritera ur militär synpunkt de förslag, som han anser vara de mest nödvändiga. Jag tror att det finns anledning för första avdelningen i statsutskottet att årligen följa denna prövning när det gäller prioriteterna av försvarsanslagen. Ofta är det på det sättet, att de militära äskandena även i viss utsträckning berör civila önskemål. Här har vi ett sådant fall beträffande radiostationen i Karlskrona. Jag har alltså den uppfattningen att denna fråga inte får bedömas enbart ur militär synpunkt, utan här föreligger det ett tydligt bevis för att den måste bedömas även ur civil synpunkt. Om anslagsbeviljandet endast bedömes ur rent militär synpunkt, kan det nämligen komma att skära sig.

Jag vet att det finns flera frågor där det ligger till på samma sätt. Jag kan ta som exempel frågan om varvet i Karlskrona, som är ett närliggande fall och som också berör mycket viktiga civila frågor. Men när det gäller istandsättandet och underhållet av varvet i Karlskrona kommer det säkerligen an på vad överbefälhavaren anser sig kunna prioritera, och han kanske anser att helt andra ändamål bör prioriteras ur rent militär synpunkt. Jag har haft anledning att diskutera dessa frågor med överbefälhavaren ur rent militär synpunkt, där jag inte är riktigt säker på att vi är helt överens, men dessa frågor bör enligt mitt förmenande bedömas även ur civil synpunkt.

Herr talman! Jag har inte kunnat underlåta att påpeka dessa saker, då vi här fått ett så tydligt bevis för hur ofta

Om en ny kustradiostation på sydkusten.

det kan vara på det sättet, att ett bedömande av en fråga ur civil synpunkt kan vara beroende av även det militära ställningstagandet.

Jag hemställer alltså, att statsutskottets första avdelning måtte följa detta ärende, när nästa års proposition i ämnet kommer på riksdagens bord.

Herr talman! Jag har intet yrkande.

Herr **HESELBOM**: Herr talman! Utskottet har här haft att ta ställning till en motion, som syftar till uppförandet av en ny kustradiostation på sydkusten. När telegrafstyrelsen förklarar att något behov av en ny kustradiostation på sydkusten inte föreligger, har vi i utskottet inte kunnat komma till något annat yrkande än att motionen inte bör förändra någon riksdagens åtgärd. Vi har inte haft vare sig anledning eller ens möjlighet att ingå på en prövning av den av herr von Heland nu aktualiserade frågan om en förbättring av marinens radiostation i Karlskrona.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **LUNDGREN**: Herr talman! Herr andre vice talmannen citerade ett yttrande från telegrafstyrelsen. Herr von Heland borde ha citerat telegrafstyrelsen på ett annat ställe, nämligen nederst på första sidan, där det gäller frågan om Blekinge radio. Telegrafstyrelsen säger bl. a. följande: »Telegrafstyrelsen har emellertid för avsikt att så snart materiel kan erhållas utöka sändareffekten hos Blekinge radio, vilken för närvarande är relativt låg, varigenom fartygen skulle kunna bättre mottaga denna station.»

Där har alltså ett av de önskemål, som herr von Heland talade om, såvitt jag förstår, blivit tillgodosett. Jag tror således inte att man behöver blanda in första avdelningen i ett fall som det förevarande. En annan sak är däremot om sjöräddningstjänsten.

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN**: Herr talman! Jag vill endast påpeka, att

Om användande för vägändamål av sten från odlad jord m. m.

telegrafstyrelsens yttrande bygger på att allting är bra inom den marina radio-stationen.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Om användande för vägändamål av sten från odlad jord m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 220, i anledning av väckt motion om användande för vägändamål av sten, som undanröjes från odlad eller odlingsbar jord.

I en inom första kammaren av herr *Alfred Nilsson* väckt motion (I: 257) hade hemställts, att riksdagen ville uttala sig för en utredning genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg om möjligheten av att för vägändamål använda sten, som undanröjdes från odlad eller odlingsbar jord.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionen I: 257 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr **ELOFSSON, GUSTAF**: Herr talman! Statsutskottet har i detta ärende skrivit ganska välvilligt, men det skulle ha varit önskvärt om skrivningen hade fått en mera positiv inriktning.

För några år sedan interPELLERADE jag kommunikationsministern och frågade, om det inte fanns någon möjlighet att uppnå ett samarbete med vägförvaltningarna på det sättet, att dessa köpte upp sådan skärvad sten, som erhöles vid upp-röjning av åkerjorden. Jag fick den gången av kommunikationsministern till svar, att jordbrukarna fick uppta för-handlingar med vägförvaltningarna, men att han inte ansåg att man kunde ålägga dem att uppköpa denna sten på grund av att detta i viss mån skulle kunna anses som subventioner till jordbrukarna.

När statsutskottet här har hänvisat till att man skall försöka få till stånd ett

samarbete med vägförvaltningarna för att få avsättning för den skärvade stenen, vill jag säga att det på den punkten nog inte finns så stora möjligheter. Man har i stället från vägförvaltningarnas sida gått in för att förvärva rätt att bryta sten i berg och där sätta upp maskiner och krossa den sten, som behövs för vägarna. Man räknar emellertid inte med de stora kostnader som föranleds av de långa körsträckor, som det med en sådan ordning ofta blir. Det händer att bilarna får köra flera mil för att hämta stenen. Om vägförvaltningarna i stället av jordbrukarna köpte sten, som ligger skärvad utmed vägarna, skulle säkerligen det högre priset för denna sten utjämnas tack vare de lägre transportkostnaderna. Det är självklart, att kostnaderna för skärvning av sten ute på åkrarna blir större än kostnaderna, då man spränger i berg och krossar stenen där. Om man räknar med övriga omkostnader tror jag emellertid att det hela jämnar ut sig, om man tar stenen från åkrarna.

Jag tror också att det är anledning att i detta sammanhang tänka på den arbetslöshet som börjar uppstå i kommunerna. Under 1930-talet hade vi möjlighet att anställa en hel del av de arbetslösa vid vägarbeten tack vare att väggassorna köpte den upplagda stenen. Nu tror jag inte en enda jordbrukare begär att få ersättning annat än för skärvningen av stenen. De kommer nog inte att begära att få någon betalning för att de kör stenen till lagringsplatsen utmed vägarna och för att de ställer dessa lagringsplatser till förfogande. Om vägförvaltningarna håller på sin uppfattning, att de inte skall betala mera för denna sten än vad det kostar att spränga i berg, kommer man fram till den slutsatsen, att det är omöjligt för jordbrukarna att konkurrera.

Det skulle säkerligen vara av mycket stort intresse att få veta, vilka transportkostnader vägförvaltningarna har. Skulle man få kännedom om det, skulle man nog finna att det vore billigare att köpa stenen från jordbrukarna.

Jag tror också att det skulle vara

Ang. statsbidraget till städernas väg- och gatuhållning m. m.

lämpligt att vägförvaltningarna i större utsträckning utlämnade stenkrossningsarbetena på entreprenad. Jag tror att det skulle innebära en vinst för hela det svenska samhället, ty det finns många maskinstationer o. d. som vintertid gärna skulle åtaga sig ett sådant arbete. Jag tror också att man på det sättet skulle nå ett bättre resultat än vägförvaltningarna gör när de bedriver arbetet i egen regi.

Jag skall inte, herr talman, yrka bifall till motionen, då vi har motionären här i kammaren. Det vore nog också lönlöst att göra det, när statsutskottet enhälligt avstyrkt motionen. Jag vill bara säga, att jag tror att det skulle ha varit lyckligare, om statsutskottet varit mera positivt inställt och givit vägförvaltningarna direktiv att rätta sig efter. Med utskottets vaga skrivning tror jag inte att det finns någon möjlighet att komma till rätta med förhållandena på denna punkt.

Jag har, herr talman, inte något yrkande.

Herr NILSSON, ALFRED: Herr talman! Jag kan instämma i det mesta av vad den föregående talaren anförde. Som motionär hade jag naturligtvis gärna sett, att utskottet varit ännu mera positivt. Anledningen till att jag emellertid i statsutskottet inte gick emot fjärde avdelningen var att jag likväl fann, att man var ganska välvilligt inställd. Utskottet anför nämligen: »Utskottet finner för sin del syftet med förevarande motion väl värt att beakta icke minst ur naturskyddssynpunkt», och i fortsättningen skriver utskottet att vägförvaltningarna, där så befinnes ekonomiskt försvarbart, bör välvilligt pröva de framställningar om avyttring av sten som må göras av vederbörande markägare.

Jag yttrade dock i statsutskottet, att man kanske hade lov att tvivla på huruvida vägförvaltningarna komme att tillräckligt tillgodose de önskemål, som jag hade framställt i motionen, och jag förbehöll mig att i så fall få återkomma.

Det händer alltsomoftast att det ligger uppskärvad sten vid sidan av en väg, som ombyggs, men att vägförvaltningen inte köper den stenen. Man kör i stället sten från ett berg, som ligger långt därifrån, och så får stenhögen ligga där och skräpa till förfång för markägaren och utan nytta för någon. Inte minst ur naturskyddssynpunkt är detta tråkigt.

Jag vågar emellertid hoppas att vägförvaltningarna ändå skall ta någon hänsyn till statsutskottets här föreliggande uttalande. Det gör att jag känner mig rätt nöjd. Jag hysar då samma förhoppning som herr Elofsson, att vägförvaltningarna måtte beakta detta spörsmål på ett helt annat sätt än tidigare.

Jag har, herr talman, intet annat yrkande än bifall till statsutskottets hemställan.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Ang. statsbidraget till städernas väg- och gatuhållning m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 221, i anledning av väckt motion angående vissa frågor om statsbidrag till väg- och gatuhållning i städer och stadsliknande samhällen.

I en inom första kammaren av herr *Edvin Thun* väckt motion (I: 256) hade anhållits, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa *dels* om utredning, där städer och stadsliknande samhällen vore väghållare, huruvida nu gällande uppfattning av begreppet »för biltrafiken viktiga gator och vägar» finge anses vara rättvisande med hänsyn tagen till det ökade motorfordonsbeståndet, *dels* om utredning med avseende på ändrade bestämmelser, där städer och stadsliknande samhällen vore väghållare, för erhållande av retroaktivt statsbidrag för gatu- och vägarbeten, som funnes upptagna i godkänd femårsplan men som på grund av speciella omständigheter ansetts nödvändi-

Ang. statsbidraget till städernas väg- och gatuhållning m. m.

ga att utföra, innan statsbidrag härför kunnat erhållas, dels ock om utredning av möjligheten, oberoende av om väg-hållningsåtagande förelåge, att inordna vissa allmänna parkeringsplatser under de statsbidragsbestämmelser, som nu gällde med avseende å för biltrafiken viktiga vägar och gator.

Utskottet, som inhämtat yttranden över motionen från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt svenska stadsförbundet, hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Med hänsyn till motorfordonstrafikens starka utveckling under senare år med därav föranledda ökade kostnader för väg- och gatuhållningen i städer och stadslänkande samhällen, som äro väghållare, finner utskottet i likhet med motionären och de i ärendet hörda remissorganen starka skäl tala för att en utredning verkställes rörande tolkningen och tillämpningen av det i gällande statsbidragsförordning förekommande uttrycket »allmän väg eller gata, som är för biltrafiken viktig». Jämväl frågan om vissa allmänna parkeringsplatser ställning i statsbidragshänseende synes vara förtjänt att närmare undersökas. Däremot kan utskottet icke ansluta sig till motionärens uppfattning angående lämpligheten av utsträckt retroaktivitet med avseende på statsbidragsgivningen.

Utöver de synpunkter som härutinnan anförts av remissinstanserna vill utskottet erinra om att på förevarande område redan nu föreligger en stark eftersläpning, vilken medför betydande administrativa olägenheter.

Såsom av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens yttrande framgår, har styrelsen nyligen föreslagit tillkallande av särskilda sakkunniga för utredning av frågan om ändrade bestämmelser rörande statsbidrag till städernas väg- och gatuhållning. Genom beslut den 14 mars 1952 har Kungl. Maj:t förklarat, att detta förslag framdeles skall tagas under omprövning. Därest en sådan utredning igångsättes, vilket utskottet finner befogat, torde av densamma till behandling böra upptagas de av motionären aktua-

liserade spörsmålen i av utskottet tillstyrkt omfattning. De ekonomiska konsekvenserna av ett genomförande av de förslag som utredningen må framlägga torde jämväl böra närmare belysas.

Under återopande härav får utskottet hemställa, att riksdagen må, med anledning av motionen I: 256, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om åtgärder i av utskottet angivet syfte.»

Reservation hade avgivits av herr *Edvin Thun*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **THUN, EDVIN**: Herr talman! Det kanske kan anses omotiverat att jag som motionär i denna fråga begär ordet, när utskottet i väsentliga delar uttalat sig positivt och förordat utredning av de i motionen berörda frågorna. Jag skall emellertid med några ord beröra en fråga, där utskottet inte har anslutit sig till den uppfattning, som jag uttalat i motionen. Den rör lämpligheten av utsträckt retroaktivitet med avseende på statsbidragsgivningen för gatu- och väg-arbeten. Utskottet erinrar därvidlag om att på förevarande område föreligger en stark eftersläpning, som gör att det inte är lämpligt att vidta någon förändring.

Syftet med mitt förslag var att bereda städerna större möjligheter till planläggning på längre sikt av arbeten på genomfartsleder, som enligt nu gällande bestämmelser berättigar till statsbidrag. För dessa arbeten utgår bidraget för närvarande till de städer, som är väghållare, med 95 procent av kostnaderna. Med hänvisning till att man tidigare under 1930-talet har kunnat konstatera, att den då rådande större friheten för väghållarna att starta sådana arbeten, som berättigar till statsbidrag, skapat rätt stora administrativa problem, har utskottet inte ansett sig vilja förordna en utredning av frågan.

Jag tycker trots de argument, som anförts, att frågan är värd ett beaktande med hänsyn till att den ur beredskapsynpunkt har ett stort intresse. Skulle man ge städerna, som för närvarande är

Ang. statsbidraget till städernas väg- och gatuhållning m. m.

vaghållare, större möjligheter att planlägga verksamheten under en längre tid än som nu är fallet — nu är tiden nämligen endast två år — skulle det också bli möjligt att vid en eventuell arbetslöshetskris ha större tillgång till arbetsobjekt inom de städer som det här gäller. När tiden nu är begränsad till två år, är det alldeles klart att städerna inte kan ha intresse av att planlägga arbetena för en längre tid, vilket utan tvivel skulle vara erforderligt för att erhålla en sådan beredskap som jag nu har talat om. En sådan planläggning skulle givetvis medföra betydande utgifter för städerna utan att de har klart för sig, om de kommer att få täckning för utgifterna genom statsbidrag.

För närvarande är förhållandena sådana att åtskilliga av våra svenska städer, som för närvarande är vaghållare, på grund av den press, som befolkningen utövar på de beslutande kommunala organen, tvingas att igångsätta arbeten utan att få skäligen statsbidrag. Jag skulle kunna peka på åtskilliga sådana fall, där det på grund av de snäva bestämmelserna inte har varit möjligt att få ersättning ens för absolut nödvändiga arbeten.

Jag förstår att det med hänsyn till utskottets bestämda uttalande för närvarande inte är möjligt att tänka sig någon ny utredning på denna punkt. Jag vill emellertid ändå såsom min övertygelse framhålla att det trots de nackdelar, som man på grund av de friare bestämmelserna under 1930-talet kunde konstatera, borde vara möjligt att skapa ett system som skulle medge städerna större frihet att inom en vidare ram planera de arbeten, som berättigar till statsbidrag.

Herr DOMÖ: Herr talman! Det föreliggande utskottsutlåtandet berör en fråga med rätt många problem, och det är naturligtvis mycket önskligt att den utredning, som utskottet föreslår, kommer till stånd. Jag tror emellertid inte att man kan komma till rätta med de nackdelar som herr Thun sist berörde genom att gå fram på den av honom anvisade vägen med retroaktiva statsbidrag.

Man får nog i stället söka andra utvägar för att komma till rätta med de nuvarande bristerna.

Det är nog så, herr talman, att med de bestämmelser och anordningar, som vi nu har, är vaghållningen inom städer och intill städer i många fall mycket bristfällig. Det sammanhänger med att på städerna har kommit att läggas nya pålagor genom inkorporeringar och genom den nya kommunsammanslagningen, varigenom många städer fått sitt område mycket förstorat. De skall hålla de viktigaste vägarna där, och det är de inte alltid vuxna. Jag tror att man måste se sanningen i vitögat och säga, att de inte har tillräckliga resurser, att de ibland inte har tillräcklig teknisk expertis till sitt förfogande och framför allt inte har den maskinpark som erfordras för att hålla de genomfartsvägar och vägar utanför de egentliga samhällena, som jag närmast syftar på, i tillfredsställande skick. Detta gäller i huvudsak de mindre städerna. Därför tror jag att den utredning, som här skall göras beträffande förhållandena i städerna och om vilket slags gator och vägar som skall kunna bli berättigade till statsbidrag, bör ta upp hela spørsmålet så att det rent av överväges, om inte tillfarts- och genomfartsvägar, som nu hålles av städerna, skall ingå i den allmänna vaghållningen. Skillnaden blir ju den, att städerna nu får 95 procent i ersättning, men om vägarna övertoges av den allmänna vaghållningen, skulle full ersättning utgå för dessa gator och vägar.

Jag skall inte ge mig närmare in på vilka konsekvenser detta kan medföra, men ur rationaliseringssynpunkt och i fråga om önskvärdheten att få vägarna kring städerna i ett skick, som vore någorlunda jämställt med andra vägars längre utanför städerna, så behöver här göras andra överväganden än de här ifrågasatta. Särskilt de små städerna med stora områden har nu en alltför stor belastning genom sin stora vaghållningsskyldighet. Jag vill då föra fram den tanken, att man tar upp detta spørsmål till grundligare övervägande än vad det nu har varit tal om. Tag som exempel frå-

Ang. statsbidraget till städernas väg- och gatuhållning m. m.

gan om anordnandet av förbivägar kring eller nya genomfartsvägar genom städerna. Sådana frågor blir ibland lig- gande mycket länge. Man kanske har gjort i ordning vägar, som går fram emot städerna, men så ligger där ett om- råde i vägen till förfång för trafiken därför att man inte är på det klara med hur det skall bli ordnat. Jag vill inte be- skylla vare sig städer eller andra för att eftersätta sina skyldigheter, men jag vå- gar konstatera, att förhållandena inte är bra sådana de nu är, och jag tycker att det bör sägas vid detta tillfälle.

Herr THUN, EDVIN: Herr talman! Jag kanske kan få omnämna i fråga om pågående vägarbeten, liggande inom stä- dernas planlagda område där städerna alltså har ansvaret för väghållningen, att det för närvarande finns åtskilliga städer, som ligger ute med betydande be- lopp i förskotteringar på grund av att statsmedlen inte räcker till. Det är ett konstaterande, som man kanske får gö- ra med beklagande — det är nämligen fråga om städer, som har en ganska hårt pressad ekonomi. Det är inte så att det skett någon eftersläpning i arbetena från dessa städers sida, utan det är bristen på statsbidrag som skapar vissa risker för att dessa arbeten eventuellt skall av- brytas. Jag har själv erfarenhet av des- sa problem, och det är just därför jag nämner detta. Jag skulle nog tro att det hade varit lämpligt att riksdagen in- nevarande höst hade anvisat vissa me- del till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för att denna skulle ha haft möjlighet att på ett bättre sätt än som nu sker kunna reglera en del sådana ekono- miska detaljer. Det är ingenting att gö- ra åt den saken nu, men jag har ändå velat beröra den. Jag försvarar inte stä- derna, i den mån de, som herr Domö säger, har syndat beträffande sina skyl- digheter att hålla vägarna i tillfredsstäl- lande skick, men jag vill framhålla att de nuvarande förhållandena och bl. a. vad jag senast berört utgör en kraftig broms i deras arbete. Det har nog t. o. m. från en del städers sida ifrågasatts

att stoppa arbetena, när det inte finns möjlighet att få ut det statsbidrag, som skäligen borde utgå.

I övrigt är det som herr Domö sagt så, att frågan som sådan är av mycket stor betydelse och att den bör prövas mycket ingående på det område, som här speciellt framhållits.

Herr DOMÖ: Herr talman! I mitt ytt- rande nyss får inte inläggas något all- mänt klander emot städerna. Jag är all- deles för väl insatt i städernas vägför- hållanden för att vilja rikta en sådan anklagelse mot dem. Men jag har kon- staterat att särskilt efter den stora kom- munförändring, som nu har skett, enligt vilken städerna plötsligt fått sig stora områden anvisade där de skall ordna med väghållningen, är det, med de re- surser städerna har, inte möjligt att ordna väghållningen på ett i allo full- gott sätt. Det är just den springande punkten. Då ligger det nära till hands att söka en lösning efter den linjen att städernas väghållningsskyldighet över- föres på det allmänna när det gäller vik- tiga genomfartsleder. På det sättet finge man en anordning, som åstadkomme samtidig planering och sammanhängan- de utbyggnad av genomfartsleder, var- igenom flaskhalsar vid städerna undgås.

Herr HESSELBOM: Herr talman! Jag är den förste att vilja instämma i ut- talandet, att det råder mycket stora bris- ter speciellt i fråga om genomfartsvägar- na i åtskilliga av våra städer och fram- för allt i våra mindre städer. Jag har i min egen landsända mången gång kun- nat konstatera, hurusom mindre samhäl- len, där vägdistriktet är väghållare, har det betydligt bättre ordnat med gator och genomfartsleder än vad städerna har kunnat åstadkomma, därför att de senare måst vänta på statsbidrag innan de haft möjlighet att sätta i gång arbe- tena. Det torde därför inte bland oss, som har deltagit i denna debatt, råda några delade meningar om att det vore

Ang. statsbidraget till städernas väg- och gatuhållning m. m.

önskvärt, att en upprustning kunde åstadkommas när det gäller just städernas bidragsberättigade gator och vägar och speciellt deras genomfartsleder. Men jag tror inte, att det problemet kan lösas efter de riktlinjer, som herr Thun här angivit i sin motion, nämligen att man skulle få igångsätta arbeten i förskott och sedan få statsbidrag i efterskott.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har påpekat, vilka konsekvenser detta ledde till när det gällde de olika vägdistriktet under trettioalet, och man kan dra fram åtskilliga andra exempel, inte minst när det gäller frågan om bidrag till vatten- och avloppsledningar. Om man går in för ett system, enligt vilket arbetena först utförs och man sedan ställer sig i kö för att få statsbidrag, råkar man snart in i absolut ohållbara förhållanden, som kan leda till att de anslag, som står till förfogande, inte ens räcker till för att klara upp kostnaden för redan utförda arbeten, och detta stoppar upp hela utvecklingen.

Jag tror därför att vi bör försöka komma fram efter helt andra linjer för att kunna lösa detta problem än de av motionären anvisade. Det kan diskuteras, huruvida man inte borde övergå till längre perioder än den tvåårsperiod, som det nu arbetas med, för att därigenom få till stånd en bättre planläggning.

Vad slutligen beträffar önskemålet att i en situation av lokal arbetslöshet kunna igångsätta arbeten även på städernas gator och vägar, kommer den möjligheten att öppnas genom det förslag till förstärkning av vissa väganslag, som riksdagen kommer att få ta ställning till under nästa vecka. Det förslaget går just ut på att det skall anvisas medel, som myndigheterna kan använda till praktiskt taget vilket ändamål som helst, både för att bygga enskilda vägar, för att bygga gator och vägar i städerna och för andra vägarbeten. Det önskemål i detta avseende, som herr Thun framförde, kommer därför i viss mån att bli tillgodosett.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr THUN, EDVIN: Herr talman! Till herr Domö vill jag säga, att det redan finns möjligheter för städer som är väghållare att träffa uppgörelse med vägdistrikt om sådana vägar, som har direkt anslutning till vägdistriktens områden och som ligger utanför de stadsplanlagda områdena för att få in dessa vägar under distrikten, vilka då kan utföra arbetena. Jag har själv varit med om att diskutera fram en sådan sak för inte så länge sedan, och det visade sig inte möta några större svårigheter.

Herr Hesselbom sade, att det i och med ett riksdagsbeslut nästa vecka skulle beredas möjlighet för vederbörande vägmyndigheter att ställa erforderliga medel till förfogande för att klara av — efter vad jag förstod — de förskotteringar, som jag här har talat om. Det ligger faktiskt så till att de medel, som anvisas för bl. a. detta ändamål, inte torde komma att räcka till, om de skall tjäna även de andra ändamål, som de är avsedda för. De undersökningar som jag har gjort har klarlagt detta, och städerna kan alltså inte räkna med att få ut sina statsbidrag fullt ut under nuvarande förhållanden.

Vad sedan beträffar frågan om att utsträcka de nuvarande tvåårsplanerna och gå över till fyra eller fem år, så ligger det, som jag tidigare sade, mycket i den tanken just ur beredskapssynpunkt. Då städerna har tvåårsplaner och får sig anvisade statsmedel till vissa arbeten, så lägger man in dessa arbeten i sina beräkningar på sådant sätt, att det med den ordinarie arbetskraft som står till förfogande skall vara möjligt att utföra dem inom den avsedda tiden. Men sedan kommer det kanske ett meddelande från länsarbetsnämnden, att staden måste vidtaga vissa åtgärder för att möta en befarad arbetslöshet, och då är det närmast vägarbeten och sådant som faller i tankarna. Om man då har förberett det hela enligt nu gällande förutsättningar blir det inte möjligt att med tämligen kort varsel sätta i gång sådana arbeten. Man kan då endast svara, att man för två år har planerat ordinarie arbeten med den arbetsstyrka och de

Om byggande av en järnväg Luleå—Karlsborgsverken.

maskiner som staden har till sitt förfogande, och alltså kan man inte i en hast bereda det arbete för motverkande av arbetslöshet som anses vara av behovet påkallat. Detta skulle däremot vara möjligt, om planeringen omspände en längre tid, förslagsvis fyra eller fem år. Då hade man vissa möjligheter utöver de två års arbeten som vanligen ingår i den ordinarie planen. Jag har ansett att detta är av mycket stor betydelse; det kanske är en av de viktigaste frågorna här.

Jag tror att den diskussion som förts ändå i någon mån kan bidra till att man på nytt prövar denna sida av saken, trots att utskottet icke uttalat sig positivt, och jag är glad över herr Hesselboms yttrande här, att det kanske skulle vara skäligt att tänka sig en förlängning av tvåårsperioden.

Herr HESSELBOM: Herr talman! Herr Thun tycks ha missförstått mitt yttrande. Jag syftade på det anslag, som Kungl. Maj:t efter äskande av arbetsmarknadsstyrelsen har föreslagit att riksdagen skulle bevilja till vissa vägarbeten och som skulle kunna disponeras speciellt för att sätta i gång vägarbeten, då man kan utnyttja friställd arbetskraft. Detta anslag kan ju inte användas för utbetalande av retroaktiv ersättning för redan utförda arbeten.

När det gäller frågan om en förlängning av nu gällande tvåårsperiod i avseende på gatu- och vägarbeten i städerna vill jag understrycka att jag i det sammanhanget använde ordet »kanske». Jag vågar i dag inte ha någon bestämd uppfattning om huruvida den vägen är framkomlig eller inte.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 222, i anledning av väckta motioner om förbättring av samfärdselförbindelserna i viss del av

Norrbottnens län, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om byggande av en järnväg Luleå—Karlsborgsverken.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 223, i anledning av väckt motion om byggande av en järnväg Luleå—Karlsborgsverken.

I en inom första kammaren av herr *Helmer Persson* väckt motion (I: 338) hade föreslagits, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till innevarande års riksdag att senast år 1953 påbörja byggandet av järnväg Luleå—Karlsborgsverken.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionen I: 338 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr PERSSON, HELMER: Herr talman! Det problem som jag ställt i denna motion, nämligen att bygga järnväg till norra kustbygden i Norrbotten, har det ju kannstöpts om i riksdagen i sammanlagt 35 år, men hittills har ansträngningarna inte givit åsyftat resultat. Man har mött ett benhårt motstånd dels från järnvägsstyrelsen, dels från riksdagsmajoriteten, och naturligtvis också från de privata kapitalintressegrupperna. 1917 begynte i järnvägsstyrelsen en utredning angående en bana från Morjärv till Kalix. Denna utredning blev färdig 1921, och i den sade man bl. a., att »banans betydelse för traktens talrika befolkning vore så stor, att banan förr eller senare måste komma till stånd». Ja, 35 år har gått sedan dess. Under praktiskt taget alla dessa år har kommunerna i Norrbottens kustland haft väldiga problem för att ordna med sysselsättning åt sin befolkning. Dessa sysselsättningsproblem har även under alla dessa högkonjunkturår funnits för kommunerna i Norrbottens norra kustland, och de har skärpts nu i samband med de vikande konjunkturer. Någon bana har emellertid inte

Om byggande av en järnväg Luleå—Karlsborgsverken.

byggt. Fortfarande lyser den med sin frånvaro, och fortfarande låter kungl. järnvägsstyrelsen sin nådes sol lysa över de hårt prövade kommunerna i Norrbottens kustbygd genom att ställa sig helt negativ till kustbaneprojektet Luleå—Kalix.

Om jag inte är fel underrättad, började första utredningen angående järnvägen Luleå—Kalix 1919 och slutfördes 1922. Flerfaldiga gånger har frågan om att bygga denna järnväg behandlats i riksdagen, och vad har resultatet blivit? Det har blivit avslag och nya utredningar. 1946 hemställde Norrlandskommittén om en ny utredning. Järnvägsstyrelsen började denna utredning 1947, och efter mycket lång tid — fem år — kom så resultatet. Man säger där, att banan inte blir räntabel och att kungl. järnvägsstyrelsen inte förordar att bygga denna järnväg. Efter 35 års utredande och kärnstöpande intar alltså järnvägsstyrelsen samma attityd: banan bär sig inte ekonomiskt — följaktligen bygger vi ingen bana. Härtill vill jag säga: Visst är det betydelsefullt och bra, om det kapital som nedläggs i en järnväg förräntar sig, men principiellt är väl inte frågan om förräntningen den avgörande i detta fall. Det avgörande här är om järnvägen lägger grunden till näringslivets utveckling, och beträffande denna kustjärnväg ligger saken just till på det sättet; det kan inte ens järnvägsstyrelsen komma ifrån. Denna kustbana kommer att få en avgörande betydelse för näringslivets utveckling i Nederkalix, Töre, Råneå och Nederluleå socknar, men järnvägsstyrelsen vill inte dra konsekvenserna av detta. I stället låter den en av sina försvarsadvokater säga i en radiodiskussion om kustbaneprojektet, att om det blir billigare att flytta folk från exempelvis Råneå till Luleå än att flytta industrierna till Råneå, så varför inte? Så säger denna talesman för järnvägsstyrelsen! Drar man ut de allra yttersta konsekvenserna ur detta cyniska resonemang, som jag här har refererat, så kan man mycket väl komma till följande: Flytta hela Norrbottens befolkning ner till de industri-

rika länen, så slipper vi ha en massa bråk bland annat i den svenska riksdagen! Men jag frågar: Varifrån skulle då statens järnvägar hämta sin vinst? Är det kanske inte på det sättet, att cirka 90 procent av statens järnvägars vinst kommer från malmbanan i Norrbotten? Är det inte på det sättet, att statens järnvägars affärer vore rena rama eländet, om inte Norrbotten och malmbanan existerade? Enbart detta enkla påpekande är ägnat att underminera grunden för den av järnvägsstyrelsen intagna positionen.

Jag vill understryka, att t. o. m. järnvägsstyrelsen, som i 35 år har satt krokben för lösningen av detta problem, nu tydligen har fått en vink om att det i längden inte är politiskt ändamålsenligt att utan vidare helt operera efter gamla negativa linjer, och därför säger järnvägsstyrelsen i sin nu framlagda utredning, att den inte har någonting emot att kustjärnvägen Luleå—Kalix kommer till stånd, om bara de statliga myndigheterna åtar sig att svara för en eventuell driftsförlust. Jag måste till det säga, att det finns både humor och allvar i detta järnvägsstyrelsens sista bud. Humorn kan man spåra i detta: statens järnvägars vinst hämtas ifrån malmbanan i Norrbotten, men bygger man en banstump som går med förlust, får någon annan betala den. Allvaret ligger däri, att järnvägsstyrelsens sista »generösa» anbud blottar den kända attityden mot kolonien Norrbotten.

Nåja, vem som skall betala en eventuell driftsförlust är väl en sekundär fråga. Väsentligt är, att järnvägsstyrelsen i den framlagda utredningen faktiskt lämnat en dörr öppen, och nu återstår att se, om regeringen snabbt kommer med ett initiativ. I 35 år har de berörda områdena i Norrbotten väntat på sin järnväg. Låt det nu bli en levande realitet och inget fuskverk, inga halvmesyrer, som projektet med banan Morjärv—Karlsborgsverken! Detta är ingen bön, det vill jag understryka, från folket i Norrbotten; det kommer utan tvivel att medföra politiska konsekvenser för dem som i framtiden fortsätter

Om byggande av en järnväg Luleå—Karlsborgsverken.

att streta emot realiserandet av detta kustbaneprojekt.

Herr BERGH: Herr talman! Jag begärde ordet för att på en punkt instämma i vad motionären nyss har sagt, men också för att beklaga att motionären på det sätt som skett har bragt denna fråga inför riksdagen.

Det är riktigt som han framhöll att det finns starka önskemål i Norrbottens län om en järnvägsförbindelse mellan Kalix och Luleå, liksom det längre ner i Norrland finns starka önskemål om en järnvägsförbindelse mellan Köpmanholmen och Umeå och liksom det slutligen också finns önskemål att dessa bägge bandelar en gång skall kunna knytas samman till en fortsättning av ostkustbanan.

Det är också riktigt att frågan om en järnvägsförbindelse mellan Kalix och Luleå fått ökad aktualitet sedan Statens skogindustriens anläggningar vid Karlsborgsverken har utvecklats som de har gjort. Bland annat har där ju på sista tiden tillkommit ett pappersbruk. Vidare har frågan om järnvägsförbindelsen aktualiserats genom tillkomsten av Norrbottens järnverk. För att detta järnverk skall bli det incitament till ökad ekonomisk företagsamhet i Norrbotten som vi har hoppats är det nog ganska angeläget att landsbygden däromkring får sådana kommunikationsleder, att en spridning utåt från Luleå av företagsamheten blir ekonomiskt möjlig. Så långt är enligt mitt sätt att se resonemangen riktiga.

Men vad man däremot, så vitt jag förstår, måste beklaga, är att denna i och för sig viktiga fråga bringas inför riksdagen på det sätt som motionären har valt.

Genom lokala initiativ har en utredning gjorts om järnvägsförbindelse Kalix—Luleå. Järnvägsstyrelsen fick sedan i uppdrag att yttra sig över den utredningen. Medan järnvägsstyrelsen höll på med att utarbeta sitt yttrande väcktes motionen, som innebär en hemställan till Kungl. Maj:t att ett förslag skall framläggas till innevarande års riksdag

om att en järnväg skall byggas med början 1953. Detta var alltså innan utredningsmaterialet förelåg.

Behandlingen av denna motion har skjutits upp till höstrikdagen, och nu föreligger järnvägsstyrelsens yttrande, tyvärr avstyrkande. Men därmed är ju inte frågan slutgiltigt utredd. Järnvägsstyrelsens yttrande och dess kompletterande utredning bör övervägas och bedömas också från andra synpunkter än dem som järnvägsstyrelsen har anlagt. Innan ett förslag om denna järnvägsförbindelse över huvud taget bör föreläggas riksdagen måste väl ändå ett sådant utredningsmaterial föreligga att den riksdag som inbjudes att besluta kan väga skälen för och emot och ha det erforderliga underlaget för sakens bedömande. Motionären har väl ändå suttit i riksdagen så pass länge att han vet att det är så det går till och måste gå till.

Den motion som herr Persson har väckt kan helt enkelt icke bifallas i år av det skälet att förutsättningar i fråga om utredningsmaterial icke föreligger. Jag beklagar att utredningen fördröjts på det sättet men det är ett faktum att så är.

Jag är inte främmande för tanken att eftersom denna motion väcktes under vårriksdagen och vi då hade att motse ett andrakammarval på hösten, har motionären gärna velat framstå såsom den som mer än andra — i varje fall i vårt län — har velat befrämja tillkomsten av denna kommunikationsled. Jag tar för givet att det redan nu bör vara klart att om detta har varit motionärens syfte vid sidan om hans odisputabla positiva intresse för saken så är det syftet tämligen förfelat. Man skulle snarare kunna säga, att motionären i varje fall har riskerat att sprida ett visst löjets skimmer över de allvarliga önskemål som vi har i Norrbotten på den här punkten därigenom att han har framlagt en motion som absolut icke kan bifallas så som ärendet nu ligger till.

Eftersom det som sagt är ett allmänt önskemål att den här frågan löses, vill jag sluta med att uttala den förhoppningen, att trots vad som nu har förevarit

Om byggande av en järnväg Luleå—Karlsborgsverken.

denna kammare skall ägna frågan en välvillig prövning, när den dagen kommer då ett förslag presenteras för kammaren i det skick som det måste presenteras i för att kunna tas på allvar.

I detta anförande instämde herr *Grym*.

Herr **LUNDQVIST**: Herr talman! Jag är alldeles övertygad om att både herr talmannen och kammarens övriga ledamöter är tacksamma om jag avstår från att ingå på något närmare bemötande av det anförande som herr Persson här höll. Jag har att å utskottets vägnar framställa det yrkande som för oss ter sig naturligt, nämligen om bifall till statsutskottets hemställan. Jag vill emellertid därutöver bara säga, närmast i anslutning till det anförande som herr Bergh höll, att då frågan nu redan ligger hos Kungl. Maj:t, där alltså möjligheter finns att bedöma ärendet ur alla de olika synpunkter varur det förtjänar att bedömas, så föreligger det givetvis ingen som helst anledning för riksdagen att nu skriva till Kungl. Maj:t på det sätt som hade tänkts i motionen, även om man hade räknat med att framställningen skulle kunna göras till 1953 års riksdag i stället för till 1952 års, vilket givetvis är alldeles uteslutet.

Herr Perssons anförande var bemängt med så många ovederhäftigheter att jag inte skall uppta någon tid med att bemöta det. När herr Bergh här sade att motionären genom sin motion hade ådragit sig och kanske saken ett visst löje, är det naturligtvis riktigt. Man kan ge precis samma omdöme om det anförande som hölls här. Jag kan kanske bara få erinra om herr Perssons uttalande att statens järnvägar skulle vara »rena rama eländet», ifall SJ inte hade de norrländska järnvägslinjerna att leva på. Jag tror att detta är tillräckligt belysande för hans anförande. Jag nöjer mig med detta.

Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Herr **PERSSON, HELMER**: Herr talman! Herr Lundqvist nöjer sig med att

i korthet säga att vad jag yttrade var ovederhäftigt. Till det vill jag replikera att den allmänna inställningen i Norrbotten är att järnvägsstyrelsens utredning är i högsta grad ovederhäftig. Vi kan alltså vara kvitt i fråga om ovederhäftigheten.

Herr Bergh beklagar det sätt på vilket jag har ställt frågan här och faller tillbaka på det gamla kända knepet att hänvisa till att man skall vänta till dess pågående utredningar är klara. Han sade vidare att motionen väl skulle vara en framstöt från min sida med tanke på valet. Det är inte på det sättet, men jag vill erinra herr Bergh om att under valkampanjen var bl. a. högermännen i Kalix med om att mobilisera kommunalnämnden för en framställning att man skulle få börja terrasseringsarbetena omedelbart för denna bana — innan utredningen var klar och innan något beslut fanns om att börja bygga banan. Jag måste säga herr Bergh att i det fallet var högermännen i Kalix inne på samma väg. Jag tror att den framstötten från Kalix bidrog till att få litet fart på järnvägsstyrelsens utredning. Man kan inte komma ifrån att motionen också satte fart på järnvägsstyrelsen så att dess utredning kom fram. Frågan har aktualiserats i Norrbotten, järnvägsstyrelsen har måst diskutera den i radio, och järnvägsstyrelsen — jag poängterar det — har lämnat en dörr på glänt. Det framgår ju av den utredning som är förelagd. Därför tror jag att frågan inom en inte alltför långt avlägsen framtid kommer att få en positiv lösning. Jag tror att såväl den framstöt som gjorts i Kalix som också min motion har medverkat till detta.

Herr **BERGH**: Herr talman! Jag har inget annat genmäle att ge herr Persson än att jag vill konstatera att hans sista inlägg liksom det första nog talar för sig självt.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig, m. m.

Genom en den 9 april 1952 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 223, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig;

2) lag angående ändring i lagen den 19 maj 1944 (nr 215) om eftergift av åtal mot vissa underåriga;

3) lag angående ändring i lagen den 20 december 1946 (nr 862) med vissa bestämmelser om mål rörande brott av underårig;

4) lag angående ändrad lydelse av 46 § 2 mom. lagen den 6 juni 1924 (nr 361) om samhällets barnavård och ungdomsskydd (barnavårdsdag).

I propositionen hade föreslagits, att den som vore under 18 år icke skulle få dömas till fängelse, straffarbete eller förvaring, om det icke föreläge särskilda skäl. Dessutom hade föreslagits en bestämmelse, enligt vilken domstol i stället för att döma underårig till straff för brott skulle kunna överlämna åt barnavårdsnämnd att omhändertaga den underårige för skyddsuppfostran. I jämförelse med nu gällande bestämmelser innebar detta stadgande den ändringen, att sådant överlämnande skulle ske utan samband med villkorlig dom. Vidare hade föreslagits bestämmelser i syfte att påskynda behandlingen av mål och ärenden angående brott av den som ej fyllt 18 år. De föreslagna bestämmelserna voro avsedda att träda i kraft den 1 juli 1953.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen — med förklaring, att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i de genom propositionen fram-

lagda lagförslagen — måtte för sin del antaga nämnda förslag med de ändringarna, att första stycket i slutstadgandet i förslaget till lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig samt slutstadgandena i övriga tre lagförslag erhöles följande lydelse:

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Reservationer hade anmälts

1) av herrar *Lodenius, Cassel, Hermansson, Lindberg* och *Svensson* i Stenkyrka, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 223 med förslag till lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig m. m.;

2) av herr *Branting*, fru *Sjöström-Bengtsson* och fru *Wallentheim*, vilka ansett, att utskottets motivering bort i viss angiven del hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

Vid utlåtandet fanns därjämte fogat ett särskilt yttrande av herr *Branting*.

Herr statsrådet **ZETTERBERG**: Herr talman! När det gäller samhällets kamp mot brottslighet står frågan om ungdomsbrottsligheten, som vi här i dag skall behandla, i förgrunden. Den gör det av flera skäl, först av en sorglig orsak. Det förhåller sig så att brottsligheten så att säga går allt lägre ner i åldersklasserna. Det är en utveckling, som man har kunnat konstatera både här i Sverige och utomlands och som förmodligen sammanhänger med samhällsutvecklingen i stort, att allt yngre och yngre människor gör sig skyldiga till brott. Brottslighetens tyngdpunkt förlägges till yngre kategorier. Därmed blir det ju också mera betydelsefullt vad man gör för att motverka brottsligheten hos de unga.

Men denna i och för sig sorgliga utveckling har också en positiv sida. Unga människor är ju mycket mera påverkbara än äldre, inte bara påverkbara i dålig riktning utan också i god. En ung människa är mycket mera plastisk än

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

en äldre. Det finns mycket större förhoppningar att man, om man använder de rätta metoderna, skall kunna få ett gott resultat, när man behandlar yngre människor, och bättre ju yngre de är. Man bör ju också komma ihåg — till och med beträffande de fall, då prognosen är ogynnsam — att de som det här är fråga om skall, mänskligt att döma, leva länge, kanske många årtionden, i samhället. Det är ju ingen som tänker sig att spärra in de här ungdomarna för all framtid. Det är därför av oerhörd vikt, om de skall leva kvar i samhället i årtionden som goda medborgare, som återfallsbrottslingar eller som någonting mitt emellan.

På grund av den stora betydelse, som dessa frågor om samhällets kamp mot ungdomsbrottsligheten alltså har, är det naturligt, att de åtgärder som har vidtagits under de sista åren i rätt stor utsträckning har inriktat sig just på de unga lagöverträdarna. Vi har, såsom är kammaren bekant, någonting som vi kallar långtidsprogrammet för en fullständig omläggning av hela vårt fängelseväsende. Den genomförs i tre etapper, och den första av dessa avser just anstalter för det unga klientelet i fängelserna. Denna etapp innehåller flera olika ting, men jag kan illustrera den bäst genom att nämna ordet Roxtuna. Kammaren känner väl till vad det innebär. Just nu pågår som bekant Lygget på roxtunaanstalten. Den har visserligen blivit dyr, men jag tror att vi vågar säga, att den kommer att bli en av de bäst utrustade anstalterna i världen för behandling av de unga som det gäller. Det är ungdomar i åldern 18—21 år som har blivit svårt missanpassade och gjort sig skyldiga till allvarliga lagöverträdelser och som man inte kan ha på helt öppen anstalt.

Vad det nu gäller att diskutera är frågan om åtgärder mot ett yngre klientel. Ungdomsanstalten på Roxtuna är som sagt avsedd för ungdomar i åldern 18—21 år. Här är det fråga om hur samhället skall ingripa, när de som är ännu yngre gör sig skyldiga till så svåra lagöverträdelser, att man inte kan utan vi-

dare hantera dem med barnavårdsnämndens sedvanliga medel. Den övre gränsen är alltså 18 år, och den undre gränsen är 15 — under den kan ingen dömas till straff.

Jag vill redan nu påpeka, att i andra länder är det inte vanligt, att så unga människor sätts i fängelse. Det gäller alltså här pojkar som är 15, 16 och 17 år gamla. Jag skulle vilja säga, att det är fråga om barn. Visserligen har de barn som det här gäller ett allvarligt syndaregister bakom sig, de är svårt urspårade och allvarligt missanpassade, men de är i alla fall barn. Detta visar nämligen deras missanpassning. Den innebär inte alls någon större mognad; det förhåller sig tvärtom. Undersökningar angående detta klientel har utvisat, att dessa människor mycket ofta, nästan regelmässigt, kännetecknas av en känslomässig efterblivenhet och omognad.

En expert på dessa frågor, byråchefen Torsten Eriksson, har gjort en intressant undersökning av en grupp inom detta allra yngsta fängsvårdsklientel — undersökningen gjordes just för detta ändamål. Det gällde tjuvu pojkar, som hade blivit dömda till fängelse. Jag skall inte gå igenom alla de intressanta uppgifter som man fick fram till och med ur detta lilla material. Jag skall bara be att få citera ett par meningar. Det står i utredningen om dessa tjuvu unga fängelsekunder, att den väsentligaste faktorn i den allmänna ungdomsbrottsligheten, mindervärdiga familje- och uppväxtförhållanden, är markant framträdande även i den fåtaliga grupp det här gäller. Sexton av de tjuvu undersökta hade haft ofullständiga eller stympade hem, hade flyttats mellan fosterhem eller vårdats på barnhem. Endast fyra hade under sin uppväxttid bott hos sina båda riktiga föräldrar, och i två av de senare fallen hade det förekommit påtagligt ogynnsamma omständigheter i familjemiljön. Det var alltså bara två av de undersökta som kunde sägas ha levat under någorlunda normala uppväxtförhållanden.

Så ser detta klientel ut, sådan barndom

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

har de haft, så är de beskaffade. Då är frågan: Vad skall man göra med dem? Hur skall samhället ta hand om dem? Skall de behandlas inom fångvårdens ram eller inom socialvårdens? Detta är i stor utsträckning en lämplighetsfråga. Vad vill man ha för resultat, och vilken är den lämpligaste metoden att komma dit?

Det kan väl genast vara klart, att vanliga fängelser självfallet är olämpliga. Det tror jag alla är ense om. Men så har vi Roxtuna, som jag nyss nämnde några ord om. Där får vi inom kort, hoppas jag, en mycket förnämlig anstalt för unga lagöverträdare, som är några år äldre. Skulle man kunna sätta också dessa där? Det är ett litet klientel det gäller; det skulle inte behövas någon stor utbyggnad av Roxtuna. Jag vill i alla fall säga att det vore ytterst olämpligt. Det är mycket stor skillnad i utveckling mellan en femtonåring och en tjuguarig, och jag tror det vore synnerligen olyckligt att blanda ihop det klientel det här gäller — de allra yngsta — med närmast äldre brottsklientel av den typ det är fråga om just på Roxtuna, nämligen sådana som ytterligare under några år har allvarligt brutit mot samhällets lagar och varit mycket svåra att anpassa till en laglydig verksamhet. Jag tror att det skulle förstöra de yngsta i mycket hög grad.

Om det inte går, kan man kanske fråga sig: Kan då inte fångvården göra en egen anstalt, ett särskilt Roxtuna för dessa? Det faller nog helt enkelt på att det gudskelov är så få som det här gäller. Det antal, 20—30 stycken, som domstolarna under de senaste åren har sett sig nödsakade — jag tror de gör det rätt ogärna — att döma till fängelse, är litet i jämförelse med ungdomsfängelseklientelet, som utgör 150—200 stycken, om man räknar med alla. Det finns där helt andra möjligheter till en differentiering, och det är mycket viktigt när det gäller att försöka göra folk av dessa unga lagöverträdare. Man får inte därför att de kanske har gjort sig skyldiga till ungefär samma slags brott säga, att de är likadana och skall tas i en

klump och behandlas på samma sätt. Det är säkert fel. Jag vill livligt instämma i vad både utskottets majoritet och reservanterna har framhållit. Dessa unga människor är själsligt sett olikartade. De är mycket heterogena, och därav följer att de också behöver differentieras. Detta ger ett kraftigt, rent praktiskt lämplighetsskäl till förmån för propositionen och utskottets förslag, som ju innebär att man inte skall sätta dem i fängelse utan i ungdomsvården, i socialvården. Där finns nämligen helt andra differentieringsmöjligheter.

Av vad jag nyss sade framgår nog, att man knappast har någon differentieringsmöjlighet alls inom fångvården. Ungdomsvårdsskolorna däremot har redan omkring 900 platser, fördelade på en rad olika skolor och olika typer av skolor, och det är meningen att detta platsantal skall utökas ytterligare. Där finns skolor för högt begåvade och skolor för underbegåvade, där finns skolor för olika slags utbildning. Som exempel kan jag bara nämna ett uppslag, som just nu är påtänkt: en skola vid Gullmarsfjorden för blivande sjömän. Ger man de skolor, som skall ta emot dessa ungdomar, vad som behövs härför, har man ofantligt mycket större möjligheter att rent praktiskt komma till rätta med behandlingsproblemet.

Om man alltså — och det kanske inte heller reservanterna själva går emot — menar att det rent praktiskt sett skulle vara bäst att placera dessa unga lagöverträdare inom socialvården, har jag förstått reservanternas mening så, att man inte kan gå på denna linje, den linje som vore bäst för att resocialisera de unga, därför att det finns andra skäl som talar emot, nämligen allmänpreventionen, behovet av samhällsskydd. Då får samhället, menar man väl alltså, offra dessa unga människor för att kunna freda sig. I reservationen står det uttryckligen att samhällsskyddet har fått träda i bakgrunden genom reformer av det slag, som det nu är fråga om, och vissa andra reformer som genomförts på senare år. Detta anser jag inte vara riktigt.

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

Det förhåller sig inte så, att någon över huvud taget vill ledara samhällsskyddet, alla är ense om behovet av att skydda samhället. Meningsskiljaktigheterna gäller vilken väg som är lämplig för att nå detta mål. Av vad jag förut sagt har nog ganska tydligt framgått att jag för min del tror att det just ur samhällsskyddets synpunkt är önskvärt att man påverkar dessa unga människor, som i alla fall länge skall leva i vårt samhälle, på det bästa sätt som är möjligt genom en långvarig behandling på olika differentierade skolor, inte genom att sätta dem i fängelse.

Härtill kommer en annan, särskild omständighet som är av stor vikt när det gäller att bedöma lagstiftningens allmänpreventiva verkan, alltså det intryck som reaktionen gör på allmänheten och framför allt på andra unga, eller med andra ord i vilken grad samhällets ingripande verkar avskräckande och moralbildande. Det har inte alltid tillräckligt observerats, vilken vikt dessa lagöverträdare själva fäster vid längden av den tid under vilken de blir omhändertagna av samhället. Det finns sedan mycket länge i strafflagen en bestämmelse att, när det gäller personer under 18 år — alltså just det klientel som här är i fråga — kan domstolen utmäta lägre straff än enligt den vanliga straffskalan. Gärningsmannens ungdom är således en omständighet som kan medföra att man går nedåt på straffskalan. Det är säkert en riktig tanke, och den tillämpas också sedan många år tillbaka av domstolarna. Härav följer att strafftiderna i allmänhet inte blir så långa. Om man gör ett överslag av strafftiderna i de fall som redovisas i byråchefen Erikssons utredning finner man att — trots att det här gäller unga människor, som gjort sig skyldiga till upprepade och grova lagöverträdelser — strafftiden i genomsnitt dock ligger så pass lågt som vid omkring åtta månaders fängelse och sex, sju månaders straffarbete. För omhändertagande i ungdomsvårdsskolor däremot är tiden i regel minst ett år. Detta, hur lång tid en lagöverträdare blir omhändertagen, är nå-

got som har mycket stor betydelse allmänpreventivt sett just när det gäller de ungas egna reaktioner. Man skall inte tro att de unga människor som det här gäller att påverka — eventuellt skrämma eller avskräcka med hårda straff — hellre skulle vilja ha en lång tids skolmässig behandling än en kortare tids hård vistelse på ett fängelse. Det förhåller sig ofta alldeles tvärtom. Det händer då och då att den som har fått en villkorlig dom — det är ju den nuvarande formen, vilken skulle ändras — under förutsättning att han skall överföras till en sådan skola, överklagar denna dom och att å andra sidan den, som har blivit dömd till en kortare tids fängelse eller straffarbete, förklarar sig nöjd därmed, medan åklagarmakten i det fallet går vidare och yrkar att vederbörande i stället skall få den riktiga, adekvata behandlingen på en ungdomsvårdsskola.

Denna omständighet bland andra gör att frågan om allmänpreventionen inte har den innebörd som många kanske föreställer sig. Det förhåller sig till på köpet så, att de mest förhärdade bland dessa unga inte alls uppfattar detta, att de skall sättas i skola, som någonting känslomässigt behagligt och trevligt. De vill visa sig kaxiga och tycker inte om att sättas på skolbänken igen. Fängelse däremot kan på sätt och vis vara en fjäder i hatten för medlemmarna i de ungdomliga gangsterligorna. Jag tror därför att man alldeles misstar sig på de ungas egna reaktioner, när man med utgångspunkt från vår mera allmänt medborgerliga bedömning hävdar att ett fängelsestraff är en kraftigare samhällsreaktion.

Utskottet har ju i allt väsentligt följt propositionens förslag. Det föreligger endast en avvikelse i fråga om en detalj. I propositionen föreslås att den nya lagstiftningen skall träda i kraft den 1 juli nästa år. Utskottet har med hänsyn till behovet av utbyggnad av ungdomsvårdsskolorna velat lägga i Kungl. Maj:ts hand att bestämma om dagen för ikraftträdandet. Det kanske kunde vara något att säga om det, men jag skall åtminstone tills vidare inte uppehålla mig vid den

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

frågan. Jag tror och hoppas att utbyggnaden av skolorna skall kunna genomföras i sådan takt att det i praktiken inte skall behöva uppkomma någon större försening med ikraftträdandet. Jag vill understryka intresset av att lagsiftningen träder i kraft så snart som möjligt. För vart och ett av dessa barn som sätts i fängelse uppstår mycket stora framtida risker. Jag vill betona vad jag har sagt i propositionen, nämligen att man av en sådan åtgärd inte kan vänta sig annat än en utveckling till återfallsbrottslighet, till framtida skada för samhället och den laglydige medborgaren, för att inte tala om den unge brottslingen själv.

Reservanterna åsyftar, om jag har förstått dem rätt, i princip ungefär detsamma som propositionen, men menar att det reder sig genom praxis: domstolarna har ju hittills varit mycket restriktiva eftersom endast en 20, 30 pojkar varje år har dömts till fängelsestraff. Jag vill emellertid framhålla att det av flera skäl inte är lämpligt att även framdeles bara skjuta över den saken till domstolarna.

Med nuvarande lagstiftning måste ju domstolarna gå vägen över villkorlig dom. Domstolen har enligt nuvarande lagstiftning, som reservanterna vill bibehålla, ingen möjlighet att säga att denna unga lagöverträdare skall placeras på en ungdomsvårdsskola, utan den måste ge honom villkorlig dom. Detta är olämpligt redan av det skälet att det framstår — åtminstone brukar det ofta i den allmänna debatten utmyntas så; de unga själva vet nog vad det gäller — som om det inte blev någon reaktion alls. Vederbörande fick bara villkorlig dom, och man föreställer sig att han fick löpa. Men i själva verket togs han om hand kanske för ett eller flera års behandling.

Vidare står det i lagen om villkorlig dom att om den brottslige tidigare har gjort sig skyldig till lagöverträdelse, får villkorlig dom användas endast när det föreligger alldeles särskilda skäl. Det är detta som domstolarna har begagnat sig av. Och de har nog, för att nå det goda resultatet, tänjt ut den lagtexten nästan

till bristningsgränsen. Jag har hört domare beklaga sig över detta och säga att de råkat i ett svårt dilemma: de tyckte att det vore alldeles fel att sätta en sådan ung människa i fängelse, men enligt lagen om villkorlig dom borde de egentligen göra det. Vill man nå det syfte som jag tycker mig förstå att också reservanterna talar för, bör man alltså vara beredd att jämka lagstiftningen med hänsyn därtill.

Det förslag som här föreligger, avser ju inte endast att ge domstolarna den bäst avpassade lagtexten, utan vad det gäller är också ett principavgörande, och ett mycket betydelsefullt sådant. Det avgörande, som riksdagen i dag står inför, är om den vill slå fast den principen att det är olämpligt att sätta barn i fängelse.

Herr LODENIUS: Herr talman! Vid en hastig blick på det föreliggande utskottsutlåtandet kan man kanske få den uppfattningen, att meningarna inom första lagutskottet gått synnerligen starkt isär beträffande i den kungl. propositionen framlagda lagförslag och lagändringar. Vid ett närmare studium av utskottets uttalanden och av den till utskottet fogade med 1) betecknade reservationen tror jag att man skall finna, att enighet råder på väsentliga punkter. Sålunda framgår av reservationen att även reservanterna — liksom utskottsmajoriteten — ansluter sig till departementschefens principståndpunkt, att ungdom i åldern under 18 år, som begått brott och därför behöver intagas på anstalt, skall omhändertagas inom socialvården och ej erhålla frihetsstraff. Departementschefen har i detta sammanhang anfört, att han lämnar öppet om det i den slutliga utformningen och tillämpningen av denna princip kan visa sig ändamålsenligt att göra undantag för vissa extrema och sällsynta fall. Han tillägger emellertid att principen dock borde äga tillämpning beträffande den typiska ungdomsbrottsligheten av allvarigare beskaffenhet.

Som jag nämnde ansluter sig reservanterna till denna principståndpunkt.

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

Det råder alltså inom utskottet inga delade meningar om att det övervägande flertalet ungdomar under 18 år, som begått brott, skall tagas om hand inom socialvården för skyddsuppfostran, och detta vill jag, herr talman, understryka.

Efter vad jag kunde förstå har justitieministern fattat reservanternas alldeles rätt när det gäller denna principståndpunkt.

Där meningarna möjligen går något isär är beträffande de s. k. extrema och sällsynta fallen, vilket torde vara liktydigt med vad som i det framlagda lagförslagets 2 § åsyftas med uttrycket »särskilda skäl». Men även i detta avseende synes inte föreligga några allvarligare meningsskiljaktigheter i vad avser det provisoriska lagförslaget. Departementschefen har — för övrigt i motsats till kommittéerna — icke närmare angivit vad som skall förstås med »särskilda skäl» i vidare mån än att enligt hans mening frihetsstraff bör tillgripas endast i sällsynta undantagsfall, och att det får ankomma på domstolarna att med ledning av stadgandet och efter fri prövning av samtliga omständigheter i det särskilda fallet bestämma samhällsreaktionen. Utskottsmajoriteten framhåller i anslutning till detta uttalande bland annat, att det i vissa fall kan bli nödvändigt att omhändertaga den unge brottslingen inom fångvården, därför att det visat sig omöjligt att komma till rätta med honom inom socialvården.

I reservationen framföres vissa allmänna synpunkter, där man kanske mera än i propositionen och i utskottets utlåtande framhåller samhällsskyddets krav och i anslutning därtill menar, att den mildring av samhällets reaktion gentemot unga lagöverträdare, som ägt rum, säkerligen i långa stycken är välmotiverad, men att man å andra sidan inte bör gå alltför långt i mildrande riktning. Vi ifrågasätter också i reservationen, huruvida icke vissa skäl talar för att det mest svårbehandlade klientelet bör tagas om hand av fångvården i stället för av socialvården och om inte ett sådant förfarande i det långa

loppet även skulle vara bäst för socialvården och för dess ungdomsvårdsskolor.

Självfallet kan olika meningar härom göra sig gällande. Reservanternas förfäktar här en något annan mening än departementschefen och utskottsmajoriteten givit uttryck åt. För min del har emellertid dessa allmänna synpunkter inte varit utslagsgivande vid mitt ställningstagande till propositionens förslag till lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig, som rubriken lyder. Reservanternas yrkande om avslag på propositionen sammanhänger mera med nyssnämnda lagförslags 1 §, fast andra orsaker, som jag snart skall komma till, i varje fall för min del mera påverkat det slutliga ställningstagandet till det provisoriska lagförslaget.

Enligt nämnda 1 § må rätten, när tilltalad är i sådan ålder att skyddsuppfostran kan förekomma och han övertygas om brott, som kan medföra fängelse eller straffarbete, i stället för att döma till straff för brottet överlämna åt barnavårdsnämnden att vidtaga åtgärder för hans omhändertagande för skyddsuppfostran. Barnavårdsnämnden skall dock först höras av domstolen. Jag tror mig bäst belysa de befarade verkningarna av detta stadgande genom att citera ett uttalande av lagrådet.

Lagrådet säger om denna bestämmelse följande, referat på s. 27 i utskottets utlåtande: »Det är att märka att den domstol, som handlägger målet, icke såsom när fråga är exempelvis om ungdomsfängelse eller förvaring eller internering har att ådöma påföljden, d. v. s. i förevarande fall skyddsuppfostran, utan domstolens befogenhet är inskränkt till att överlämna åt barnavårdsnämnden att vidtaga åtgärd för den unge brottslingens omhändertagande för skyddsuppfostran. Om domstol, efter rättegång där alla som saken rör ha att yttra sig och hänsyn lages till alla på frågan inverkan omständigheter, finner den lämpligaste reaktionsformen vara den unges intagande i ungdomsvårdsskola och därför överlämnar åt barnavårdsnämnden att vidtaga åtgärd för hans omhändertagande».

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

gande för skyddsuppfostran, borde garantier finnas för att domen också blir verkställd på sätt domstolen avsett. Sådana garantier saknas emellertid. Nämnden har full frihet att överlämna vederbörande till enskild vård i stället för att, såsom domstolen tänkt sig, låta intaga honom i ungdomsvårdsskola. Det torde icke ens föreligga något formellt hinder för nämnden att underlåta att besluta om skyddsuppfostran. Det är sålunda en mycket grannliga uppgift, som lägges i nämndens hand. Tvekan kan i många fall råda, huruvida nämnden är mäktig att fylla denna uppgift. Ur allmänpreventiv synpunkt bör i allt fall krävas, att i lag uppställas garantier för att den av domstolen till nämnden överlämnade unge lagöverträdaren blir intagen i ungdomsvårdsskola och får stanna där under en icke alltför kort tid. Bestämmelse härom skulle lämpligen kunna införas i barnvårdslagen.»

I flera remissvar har framförts liknande synpunkter, och för egen del måste jag säga att jag har mycket svårt att förlika mig med tanken, att domstolen i här föreliggande fall endast skall ha att överlämna till barnvårdsnämnd att vidtaga åtgärd utan att ha någon garanti för att de åtgärder domstolen åsyftat verkligen blir genomförda.

Det bör uppmärksammas, att ett sådant överlämnande till barnvårdsnämnd skall — enligt det föreliggande lagförslaget — ske utan samband med villkorlig dom, varigenom domstolen även förlorar de möjligheter till ingripande, som en villkorlig dom enligt gällande lag innebär. Detta medför — såsom lagrådet påpekar — att domstolen förlorar den nu föreliggande möjligheten att meddela föreskrift att den dömda bör söka fullgöra honom åliggande skyldighet att gälda ersättning för skada, som uppkommit genom brottet.

Som framhålles i reservationen kan det väl ej heller vara så lämpligt att nu i en provisorisk lag överföra vidgade befogenheter till barnvårdsnämnderna, innan man vet hur dessa nämnder i framtiden skall vara organiserade.

Vad som emellertid för mig, och jag

skulle tro jämväl för mina medreservanter, varit avgörande för vårt ställningstagande, när vi tillät oss att hemställa om avslag på den kungliga propositionen, är att vi inte kan finna att något inträffat, som nu påkallar en provisorisk lagstiftning på detta område. Som framgår av propositionen anmälde riksåklagaren i skrivelse den 24 september 1951 bland annat, att de senaste åren ett stigande antal unga lagöverträdare i åldern 15—17 år dömts till ovillkorligt frihetsstraff, och att han därför velat bringa det aktuella läget av den kriminalpolitiska behandlingen av brottslig ungdom i denna åldersgrupp till Kungl. Maj:ts kännedom. Riksåklagaren uttalar i denna skrivelse en stark oro inför den kommande utvecklingen och framhåller i avslutning därtill angelägenheten av att snara åtgärder vidtages för att hindra att ett allt större antal av de yngsta lagöverträdarna kommer att överföras till fängvården. Han nämner i detta sammanhang en del möjligheter att förebygga den befarade utvecklingen, vilka jag dock icke skall upptaga tiden med att närmare beröra.

Riksåklagarens farhågor grundade sig, så vitt jag förstår, till väsentlig del på den statistik, som finnes införd på s. 63 i propositionen och som avser antalet ungdomar i åldern 15—17 år, vilka under åren 1945—1950 börjat undergå straffarbete eller fängelse. Av den fylligare statistik, som utskottet redovisar på s. 38 i sitt utlåtande, framgår, som utskottet också påpekar, att antalet domar å ovillkorligt frihetsstraff steg betydligt i och med att tvångsuppfostran avskaffades år 1947. Den variation — säger utskottet — som därefter förekommit, är däremot icke av beskaffenhet att därav i och för sig kan dragas den slutsatsen, att domstolarna visat ökad benägenhet att döma till ovillkorligt frihetsstraff, utan siffrorna för år 1951 och hittills tillgängliga uppgifter för 1952 talar snarast för en utveckling i motsatt riktning. När så är förhållandet har väl, så vitt jag förstår, det starkaste motivet för den provisoriska lagstiftningen bortfallit.

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

Om sålunda det starkaste eller i varje fall ett av de starkaste skälen för den provisoriska lagstiftningen fallit bort, synes det mig också finnas starka skäl, som talar emot att nu gå in för en provisorisk lagstiftning på detta område.

För det första är det så, att tre statliga utredningar sysslar med frågor som intimt berör det provisoriska lagförslaget. Strafflagberedningen arbetar på en revision av det straffrättsliga reaktionssystemet, och beredningen har på senare tid främst ägnat uppmärksamhet åt reaktionssystemet för unga lagöverträdare. Ungdomsvårdsskoleutredningen sysslar med ungdomsvårdsskoleorganisationens framtida gestaltning, bland annat syftande till en utbyggnad av denna organisation för att öka resurserna att omhändertaga de mera svårbehandlade fallen. Barnavårdskommittén slutligen har bland annat till uppgift att verkställa en översyn av barnavårdslagens bestämmelser om samhällsinsgripande i fråga om barn och ungdom samt om barnavårdsnämndernas organisation. Dessa kommittéer torde inom en ganska snar framtid komma att framlägga sina slutliga förslag. Under sådana förhållanden är det väl knappast vanligt, att riksdagen antager en provisorisk lag utan mycket tungt vägande skäl, och sådana skäl kan, så vitt jag förstår, inte anses föreligga i detta fall.

För det andra är ju alla överens om att socialvården måste utbyggas och omorganiseras enligt vad man kallar den lilla gruppens princip, och socialstyrelsen har kraftigt understrukit att även en specialanstalt måste inrättas för det mest svårskötta klientelet, innan socialvården är i stånd att omhändertaga hela det klientel varom här är fråga. Utskottet har ju också kraftigt understrukit dessa förhållanden och som en följd därav icke ansett sig kunna ansluta sig till propositionens förslag att lagen skulle träda i kraft den 1 juli 1953 utan — under uttalande av att utskottet anser det nödvändigt att erforderliga resurser tillskapas, innan den föreslagna lagstiftningen sättes i kraft — föreslagit att la-

gen träder i kraft den dag Konungen förordnar.

När det alltså synes förhålla sig så, att något berättigat klander mot domstolarnas domspraxis beträffande de unga lagöverträdarna knappast kan anses föreligga, när vidare socialvården ännu saknar erforderliga resurser för omhändertagande av det mest svårbehandlade klientelet och när slutligen utredningar pågår på ifrågavarande lagstiftningsområde, har jag svårt att förstå att en provisorisk lagstiftning sådan som den föreslagna nu är lämplig att genomföra. Som bekant har även lagrådet avstyrkt lagförslaget.

Vad beträffar övriga lagändringar som föreslås i propositionen, har vi reserveranter intet att erinra emot dessa. Tvärtom måste det exempelvis anses mycket angeläget, att mål mot underåriga behandlas så skyndsamt som möjligt. Då de olika lagförslagen emellertid griper in i och står i samband med varandra, har vi reserveranter, jämväl med hänsyn till det pågående utredningsarbetet, ansett oss icke böra förordna bifall till någon av de föreslagna lagändringarna, när vi hemställer om avslag på förslaget till lag med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig.

Då jag, herr talman, vet att de andra reserveranterna också vill säga något i denna debatt, skall jag nöja mig med vad jag sagt och endast be att få yrka bifall till den reservation, betecknad med 1), som är fogad till utskottets utlåtande.

Fru WALLENTHEIM: Herr talman! Vårt land är inte det enda där en stegrad ungdomsbrottslighet inger bekymmer. I många andra länder med skilda levnadsförhållanden och olika reaktions sätt möter samma problem. Där pågår samma, ofta hetsiga debatt om vilka behandlingsformer och metoder som är de lämpligaste för att förebygga brott, trygga en allmän rättssäkerhet och pressa upp den procentuella andelen av de tillrättaförda unga lagöverträdarna.

Vi räknar i vår rättsuppfattning och

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

vår svenska rättstillämpning oss till godo, att vi är känsliga för de orsakssammanhang, som utlöser brott. Att understryka den saken inför dagens avgörande tycker jag är motiverat. Ungdomen av i dag har växt upp samtidigt som en legaliserad brutalisering övergått och övergår Europa. Vi har sedan länge och alltjämt bara att registrera hur utan protest och dom allehanda övergrepp gent emot den personliga integriteten och äganderätten ägt rum och iscensättes. Vad som hänt och sker förmedlas med intensiv verkan via pressen, radion, filmen, inte minst till ungdomen. En stegrad brottslighet även bland ungdom har erfarenhetsmässigt alltid följt på krig och krisartade förvecklingar mellan och inom folk. De destruktiva inflytelserna i tiden måste en vuxen generation göras ansvarig för. I den mån man framhåller straffets rättmätighet, när det gäller ungdomens brottshandlingar, tycker jag att vi har anledning besinna om inte här finns växt sammanhang, som kan utgöra skäl till eftertanke.

Ytterligare en sak. Familjen i våra dagar befinner sig i en svår dilemma. Alla har vi nog den känslan och erfarenheten, att familjehemmets möjligheter att ge ungdomarna rotfäste och vägledning är oändligt mycket svårare och vanskeligare i våra dagar än tidigare. Det är svårare helt enkelt därför att andra, snabbt växlande, mycket mer komplicerade sammanlevnadsförhållande inträtt i familjen, på arbetsplatsen, under fritiden i samhället. Ungdomen är också på ett helt annat sätt än förr föremål för en uppskruvad, ofta kommersiellt hänsynslös propaganda, som appellerar till en hämningslös konkurrensdrift och till ett ganska vanligt ha-begär. Ungdomen av i dag är utsatt för en psykisk press, som den nog i allmänhet varken konstitutionellt eller miljömässigt stoppar för. Denna oerhörda omvandling av samhällsförhållandena och de många nya påfrestningar, som ungdomarna utsatts för, bör, synes det mig, vid någon grundan dämpa ropen efter hårdhandskarna mot de unga brottslingarna, rop som höjs från dem, som fått växa upp

under betydligt lugnare och mera idylliska förhållanden.

Departementschefen framhåller den stora betydelsen även i brottsförebyggande syfte av samhällets åtgöranden i olika sammanhang och på skilda områden. Detta uttalande vill man med värme och all kraft understryka. Insyn i de miljöförhållanden, som många av de ungdomar, vilka vi nu diskuterar, växt upp i, gör, att man alldeles särskilt enträget skulle vilja påyrka krafttag, dels för att effektivare bekämpa det tilltagande spritmissbrukets förödande inverknings i fråga om barns och ungdomars livsutsikter, dels för att snarast och överallt bygga ut och stödja den psykiska barna- och ungdomsvården. All sakkunskap leder fram till slutsatsen, att tillräckliga resurser, insatta i barnets tidiga ålder för att komma till rätta med dess beteenderubbningar och de bakomliggande orsakerna till den begynnande missanpassningen, är ansträngningar och pengar som ger bättre resultat, större ränta, än när det gäller de väldiga belopp, som vi nu tvingas disponera i kampen mot ungdomskriminaliteten.

Vi har ungdomar från goda hem och med de bästa och lämpligaste föräldrar, som misslyckas, men det är ingen överdrift att påstå, att de allra flesta lagöverträdarna har haft, såsom departementschefen just antydde, djupt olyckliga arvsbetingelser och sorgliga, för att inte säga genombedrövliga miljöförhållanden.

Reservanterna på avslagslinjen säger, att den viktigaste förebyggande effekten skulle nås, om man fick föräldrar och målsmän att anstränga sig mera för att ge ungdomarna ett verkligt hem, en fostran till samhällslojalitet. Ja, ingen kan gärna ha en annan mening, och alla stimulerande åtgärder i den vägen hälsas med glädje. Men bortser inte reservanterna från det faktum, att många av föräldrarna och fostrarna av dessa ungdomar saknar fullständigt både insikt och förmåga härvidlag? Dessa fostrare är själva produkter av olyckliga arvs- och miljöfaktorer, av en förvänd uppfost-

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

raa eller av en helt utebliven fostran. Det är en illusion att tro att man skall kunna komma till rätta med ungdomsbrottsligheten genom att sätta in hela sin kraft enbart på att nå en förbättrad föräldrainsikt. Det är enligt min mening också orättfärdigt att gent emot de ungdomar, som hämtat sitt handlingsmönster från en kanske kriminell, alkoholiserad eller eljest socialt mindervärdig miljö och som hunsats eller aldrig haft någon människa som brytt sig om dem, tillämpa den hårda vedergällningens princip, som inneslutes i det ovillkorliga frihetsstraffet.

Respekt för den medborgerliga rätts-säkerheten är ett axiom. Att ungdom som visat grov vanart, att yngre eller äldre som begått brott måste drabbas av påföljd, därom är alla ense. Målsättningen för samhällsreaktionen måste alltid vara att genom påföljder åvägabringa ett tillrättaförande. I sak är man också ense om detta. Men när det gäller bedömandet av framgångsutsikterna inom social- respektive kriminalvården, går det en skarp skiljelinje mellan de båda reservantgrupperna och en mera diffus mellan den grupp som jag företräder och utskottsmajoriteten.

Beträffande den typiska ungdomsbrottsligheten, när lagöverträdarna är i åldern 15—18, men brottet är av allvarlig beskaffenhet, har alla inom utskottet anslutit sig till departementschefens ståndpunkt och rekommenderar riksdagen att göra det önskade principuttalandet, att de som felat skall omhändertas inom socialvården. Det är i fråga om vad man skall göra med de sällsynta, extrema fallen, som meningarna går isär. Utskottets uttalande, att ovillkorligt frihetsstraff inte bör ges företräde framför behandling på ungdomsvårdsskola enbart av allmänpreventiva hänsyn, har, såvitt jag har sett, inte föranlett någon reservanternas erinran. Herr Lodenius m. fl. menar, att kravet på rimlig, allmän trygghet motiverar ett behandlingssätt, som i möjligaste mån avhåller den tilltalade från att begå nya brott, och den tryggheten skulle man vinna bättre inom kriminalvården. Nu

är det ju så att folk rymmer även från våra fängelser. Någon säker garanti har vi alltså inte heller där. Enligt min mening vederlägges också uppfattningen om denna som man tror större trygghet mot nya brott genom ådömande av frihetsstraff av den utredning, som byråchefen Torsten Eriksson svarar för. Där redovisas en hög återfallsprocent. För tidigare ungdomsvårdsskoleelever är den 90. Jag vill för min del inte acceptera som en större vinst en ökad allmän trygghet, begränsad till den tid då vederbörande sitter inne. Det är icke en rimlig målsättning. Det ligger en resignation i detta, och jag kan inte tycka annat än att ur allmän rättsskyddssynpunkt hårdhandskad metodik är en kort-siktig lösning. Den höga återfallsprocenten av tidigare ungdomsvårdsskoleelever, menar reservanterna, visar att inte heller socialvården lyckats med nu tillgängliga resurser. Just detta sista har föranlett utskottet till en kraftig skrivning, accepterad också av reservanterna, att genomförandet av principlinjen kräver kraftigt ökade, snabbt insatta möjligheter till större differentiering och intensivbehandling enligt den lilla gruppens princip. Att utskottet funnit denna förutsättning alldeles avgörande framgår också av att utskottet, som inte tror att det är praktiskt möjligt att genomföra upprustningen till den 1 juli 1953, i motsats till departementschefen förordar lagens ikraftträdande till tid, som Konungen bestämmer. När man lyssnat till departementschefen är man övertygad om att ikraftträdandet kommer att ske så fort som detta någonsin är möjligt.

Även när socialvården, såsom man tänkt sig, erhåller de ökade resurserna, hyser reservanterna misstro mot dess möjligheter att komma till rätta med de svåraste ungdomarna. Jag hyser för min del inte samma misströstan. Cirka 50 procent fullt återanpassande och 25 procent, som trasslar sig fram men utan att begå brott, är med nuvarande resurser resultatet av ungdomsvårdsskolornas verksamhet. Jag tycker för min del inte att det resultatet är så dåligt. Men det

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

är betydelsefullt att arbetet inom detta svåra område möts av gärna kritik, men inte av en oberättigad kritik, och att man försöker komma till rätta med den utbredda begreppsförvirring, som råder, och göra klart för alla människor att intagande på en ungdomsvårdsskola är ett frihetsberövande under ofta lång tid. Det är en påföljd, som den unge själv ofta skulle vilja utbyta mot ett kortare, tidsbestämt fängelsestraff — en sak som vi naturligtvis inte kan ta hänsyn till utan som måste bedömas utifrån vad som kan anses bäst och lämpligast med hänsyn till vederbörandes återanpassning. Det är visserligen sant att klientelet på ungdomsvårdsskolorna blivit sämre. Detta beror delvis på att man nu mer än förr — och med framgång — prövar andra vägar att hjälpa ungdomarna till rätta. Anstaltsvård, placering på ungdomsvårdsskolor tillgrips som sista utvägar.

Just klientelet försämring gör det, enligt reservanternas mening, nödvändigt att vården blir av annan art än på ungdomsvårdsskolorna, att karaktären av straff accentueras, att disciplinen upprätthålles och att en så beskaffad vård bör ske inom kriminalvården. Jag vet mycket väl, att reservanterna vill ge också fångvården bättre lokala och personella resurser liksom större utrymme för uppfostran och utbildning för att den bättre skall kunna lösa uppgiften. Men även om fångvården tillföres de tänkta ökade resurserna, är jag för min del övertygad om att det kommer att ta årtal innan fångvården kan frigöra sig i arbets- och behandlingssätt från förvarings- och vedergälningsinställningen. Många blir, om vi går den vägen, säkerligen de unga brottslingar som kommer att utvecklas till obotliga fängelsekunder under tiden. Jag kan icke dela den uppfattningen, att det, under antagande av likvärdiga resurser, är en lämplighetsfråga om omhändertagandet sker inom socialvården eller kriminalvården. Påföljden kan ju icke isolerad tillfredsställa samhällets krav utan är ett medel till återinpassning och förberedelse till livet utanför murarna. För

att underlätta slussning ut i arbets- och samhällslivet har namnet »skyddshem» ersatts med »yrkesskola» inom ungdomsvården. Det måste efter utskrivningen för den unge vara en vida större belastning att ha varit föremål för fångvårdens åtgärder än socialvårdens, när det gäller att få de önskvärda, stödjande personliga relationerna och den försörjning som är A och O, om vederbörande skall lyckas. Allmänhetens och kamraternas reaktion gentemot den utskrivne brottslingen är inte sällan känslolokall, beskäftigt ihållig och direkt nedbrytande. En folkopinion som direkt motarbetar samhällets strävanden och ambitioner och naturligtvis även alla laglydiga medborgares innersta önskan kan ofta och lätt nog piskas fram av en press, som inget annat ärende har i sammanhanget än att öka sina försäljningsupplagor. När en kvällstidning i sitt reportage om de pistolskjutande ungdomarna nyligen skrev: »Nittonåringen hade ett ansikte som osminkat kunde ha kommit till bruk i vilken gangsterfilm som helst», tycker jag att det är ett upprörande och ansvarslost sensationsskriveri, som ganska naturligt måste ha förstärkt pojakens hatinställda asocialitet.

Den framförda synpunkten, att om man låter också de svåraste fallen gå till ungdomsvårdsskolorna, skulle detta leda till att hela ungdomsvårdsskolklientelet allmänt uppfattas som brottsligt och sålunda lända alla där intagna till uppenbar skada, kan jag icke dela. Redan nu finns på dessa skolor en hel del ungdomar som skulle falla in under reservanternas uppräknade av vilka som skulle hänföras till de sällsynta och extrema fallen. Man har inte, efter vad jag inhämtat, någon erfarenhet som ger belägg för reservanternas påstående. Tvärtom har skolorna flerstädes en stor goodwill bland befolkningen, men man vill ha större insyn och vidgad kontakt med omvärlden. Med en insiktsfull och energisk personal har det inte heller visat sig särskilt svårt att vid arbetsplacering få förståelse för att ungdomarna bör bedömas var och en efter

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

sitt förhållande och sina förutsättningar, när de skall ut, och inte efter vad som hänt tidigare. Man förstår mestadels också, att ungdomar, även om de en eller flera gånger misslyckats, måste få en ny chans.

Det förtjänar för övrigt att poängteras, att gränsen mellan sämre och bättre klientel är ganska flytande. Det är visst inte alltid så, att de svåraste brottslingarna är de mest svårhanterliga eller mindre utsiktslösa än andra.

Rent samhällsekonomiskt måste tanken att inom fångvården skapa en ny och arbetsduglig organisation för omhändertagande av det lilla fåtal ungdomsbrottslingar i 15—18-årsåldern — som det här gäller — te sig betänkelig, när vi redan har en i det stora hela väl fungerande skol- och eftervårdsorganisation. Man har inom socialvården vida större erfarenheter om den pubertetskänsliga ungdomens attityder och reaktioner, vida större erfarenheter av den behandling som i det enskilda fallet kan leda till förbättring.

Jag har hört vissa uttalanden inför dagens avgörande att ungdomsvårdsskolorna skulle vara för bra, för fria, för påkostat anordnade. Vi har här att göra med ungdomar som under den hårt kantiga, aggressivt aktiva ytan är ömiskt tomhänta, kontaktsökande och som befinner sig på olika utvecklingsstadier. Hela inriktningen av arbetet inom ungdomsvårdsskolorna är att ge ungdomarna det hem och den trivselkänsla som de inte fått i sin naturliga omgivning eller som kommit bort under åkandet från det ena fosterhemmet eller barnhemmet till det andra. Jag har svårt att se logiken i att man vänder sig mot att på det sättet på ungdomsvårdsskolorna försöka bygga upp den önskade stadgan och livsdugligheten om man samtidigt hävdar satsen att vi endast genom flera goda och riktiga hem kan hoppas på ett bättre sakernas tillstånd.

Min tro på att socialvården är bättre ägnad än fångvården att tillrättaföra unga brottslingar i åldern 15—18 år, min oförmåga att acceptera att en så ung människa kan betraktas som ett hopp-

lost fall gör, att jag för återförande av 15—18-åriga brottslingar till kriminalvården icke vill godta som särskilda skäl annat än att socialvårdens resurser i det enskilda fallet befunnits otillräckliga.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till den av fru Sjöström-Bengtsson, herr Branting och undertecknad avgivna reservationen i denna punkt och i övriga delar om bifall till utskottets utlåtande.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Det torde stå klart för alla, att vi här har ett mycket beklämmande och allvarligt spörsmål oss förelagt för behandling. Den omständigheten, som har anförts här tidigare, att både strafflagberedningen, ungdomsvårdsskolutredningen och barnavårdskommittén brottas med samma problem, vittnar ju också om att hela detta spörsmål är av mycket allvarlig karaktär. De båda reservantgruppernas talesmän har här framfört sina synpunkter på problemet, och jag skall nu tillåta mig att något utveckla utskottets syn på saken.

Det gäller då först den nya princip som skall komma till uttryck och som fastslås i lagens 2 §, där det heter: »Den som ej fyllt aderton år må icke dömas till fängelse, straffarbete eller förvaring, om ej särskilda skäl äro därtill.» Departementschefen har ansett det önskvärdt att riksdagen får uttala sin uppfattning om denna princip. Utskottet har, såsom framgår av utlåtandet s. 40, för sin del anslutit sig till principen och förordar att den skall komma till praktisk tillämpning.

I anslutning till denna huvudprincip i 2 § föreslås i 1 § att den nya ordningen skall verkställas på det sättet, att domstol i stället för att döma underårig till straff skall kunna överlämna åt barnavårdsnämnd att vidtaga åtgärd för den unges omhändertagande för skydds- uppfostran. Sådant ingripande skall till skillnad mot vad som nu gäller kunna ske utan samband med villkorlig dom.

Här uppställer sig nu tvenne spörs-

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

mål i fråga om de nya bestämmelsernas tillämpning. Det har från något håll framkastats en undran, huruvida barnavårdsnämnderna verkligen är skickade att överta den nya uppgift som de här påläggs. Å andra sidan har det, såsom framgår av utskottets utlåtande, starkt ifrågasatts, huruvida socialvården har tillräckliga resurser för att ta emot det klientel som det här gäller.

Vad först gäller barnavårdsnämnderna, är det uppenbart, att den nya ordningen kommer att ställa särskilda krav på dem. Gjorda undersökningar har emellertid givit vid handen, att de unga brottslingar, som det här är fråga om, i allmänhet förekommer i de större städerna, och där har, såvitt man kan bedöma, barnavårdsnämnderna väl kvalificerade krafter till sitt förfogande. Jag tror därför inte att man på den punkten behöver hysa någon större oro.

Vad sedan gäller socialvårdens resurser, har utskottet ansett detta vara ett mycket allvarligt spörsmål. Vid de undersökningar som gjorts har man inte kunnat finna att socialvårdens resurser är tillräckliga. Utskottet har därför gått på den linjen, att bestämmandet av tidpunkten för den nya lagens ikraftträdande bör få ankomma på Kungl. Maj:ts prövning. Utskottet önskar alltså, att man först skall ha tillgång till nödiga resurser för att ta hand om detta klientel, innan lagen sätts i kraft. Med de sorgliga erfarenheter som vi ha av 1947 års beslut om upphävande av tvångsuppfostran och hur man då saknade resurser och möjligheter att fullgöra vad detta beslut innebar har utskottet icke velat förorda att den nya lagen skall träda i kraft förrän erforderliga resurser finns tillgängliga. Det är bättre att påskynda skapandet av dessa resurser och vänta till dess att de verkligen finns än att sätta i kraft en lagstiftning som sedan inte kan förverkligas. Då kan hela syftet redan från första början bli förfuskat. En utbyggnad förordas sålunda, som gör det möjligt att på här ifrågavarande klientel tillämpa den s. k. lilla gruppens princip. Om riksdagen nu ger sin anslutning till själva principen,

kan nödiga förberedelser vidtagas för utbyggnad av socialvårdens resurser så att lagen snarast möjligt kan träda i kraft. Det är utskottets mening att, såsom också departementschefen framhållit, den nya lagen må träda i kraft snarast möjligt.

Utskottets ledamöter har delat upp sig i tre olika grupper. Såsom herr Lodenius framhöll, är skillnaden kanske inte så stor. Det är dock den skillnaden, att den ena gruppen reserverar vill helt avslå Kungl. Maj:ts förslag. Man kanske kan tolka principståndpunkten på det sättet, att en grupp reserverar tycker att utskottet har varit för mildt i sitt skrivsätt, medan den andra gruppen tycker att utskottet har varit för strängt. Jag tycker nog för min del att utskottet i sin skrivning gått en lämplig medelväg. Den uppfattning, som kommit till uttryck i utskottets utlåtande, har säkerligen också täckning bland den stora allmänheten. Det finns naturligtvis människor som reagerar mycket starkt mot ungdomsbrottsligheten och som önskar att de unga lagöverträdarna skall klämmas till hårt. Det är dock min bestämda uppfattning att en dylik metod icke är en framkomlig väg. Det gäller här för samhället att skapa möjligheter för att tillrättaföra dessa unga element.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr CASSEL: Herr talman! Det är med den största uppmärksamhet som utskottet gått att studera den föreliggande propositionen. Utskottet har nämligen haft fullt klart för sig, hur djupt oroande det samhällsproblem är som det här gäller att försöka komma till rätta med. Vi vet alla, att ungdomsbrottsligheten är stadd i tilltagande och att även mycket unga människor nu ofta gör sig skyldiga till verkligt grova brott. Det förhåller sig precis så som departementschefen här har sagt, att brottsligheten tränger ned till allt lägre åldersgrupper. Vi läser ganska ofta i våra tidningar om utslag av förvildning och bru-

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

talitet, som man inte hade trott vara möjliga i vårt land.

Orsakerna till den stegrade ungdomsbrottsligheten är naturligtvis många, och jag tror att fru Wallentheim har skildrat dem ganska väl i det varmhjärtade och kloka anförande som vi nyss fick höra. Klart är också, att hela problemet är i högsta grad komplicerat. Vi reservanter vill inte stiga fram och avkunna några moraliska förkastelsedomar över de pojkar, som har råkat på avvågar. Den nu verkställda undersökningen visar otvetydigt, att dessa pojkar haft orimligt dåliga uppväxtmiljöer, att de inte haft några hem alls eller att hemmen varit dåliga och att deras arvsanlag varit sådana, att de kanske disponerar dem till brott.

Det är emellertid nödvändigt och angeläget att man försöker reda ut för sig, vad som från det allmänna sida kan göras för att förhindra den olycka, som denna brottslighet innebär. När vi reservanter satt oss att fundera över det spörsmålet, har vi inte kunnat undgå att ställa oss frågan, om den samhällsreaktionen mot brottsligheten över huvud taget under de senaste åren varit den riktiga. Det kan tänkas att några eller många av de åtgärder i mildrande riktning, som genomförts, har fått en effekt som man inte alls väntat sig och som varit högst olycklig. Följden har nämligen kanske blivit att de ungdomar, som det här gäller, fått för sig att de ostraffat kan leva ut sina hämningar och att de får härja i samhället ungefär hur de vill. Jag tror, herr talman, att vi nu måste tänka över hela frågan och att vi bör vara litet försiktiga, innan vi tar ännu ett steg i mildrande riktning. De unga, som står så att säga på gränsen till kriminaliteten eller som just börjat vandra brottets väg, måste dock få klart för sig, att samhället visserligen i många fall är förlåtande och mildt och att man kanske kan göra både den ena och den andra lagöverträdelsen utan påföljd, men att det ändå finns en gräns som icke får överskridas.

Det är inte humanitet i djupare mening, om samhället genom sin mildhet

inbjuder den unge till lagöverträdelser och sedan kommer honom att fixeras i kriminalitet, därför att han märker att ingenting särskilt händer.

Med vad jag nu sagt, har jag inte på något sätt velat bryta en lans mot den mildrade kriminalpolitiken över huvud taget. Det är inte min avsikt att här påkalla en allmän skärpning av reaktionsformerna. Mycket i den mildrade kriminalpolitiken är enligt min mening riktigt och rätt, och jag har djup respekt för det arbete som utföres särskilt inom våra ungdomsvårdsskolor. Jag tror på dessa, även om jag inte kan tro att det är möjligt för en ungdomsvårdsskola — hur väl den än är utrustad och hur bra personal den än må ha — att lyckas hundra procentigt med sin uppgift.

Det kan, herr talman, ha sitt givna intresse att något närmare se på förhistorien till det förslag till provisorisk lagstiftning, som nu lagts fram på riksdagens bord.

Vi har, som redan sagts, tre kungl. kommittéer — strafflagberedningen, barnavårdskommittén och ungdomsvårdskommittén — som sedan flera år håller på att grundligt genomarbeta de många frågor, som har intimt samband med det problem vi i dag skall knäcka. Strafflagberedningen väntas vara färdig redan nästa år med sitt betänkande angående åtgärder mot unga lagöverträdare.

Medan nu arbetet i dessa tre kungl. kommittéer pågår som bäst, slår riksåklagaren alarm genom sin skrivelse till Konungen av den 24 september 1951. Han tycker sig ha upptäckt, att domstolarna på ett oroande sätt övergått, från att hänvisa ungdomar under 18 år till barnavårdsnämnderna för skyddsuffostrar, till att ådöma dem fängelse eller straffarbete. För att möta denna tendens påyrkar riksåklagaren att åtgärder måtte vidtagas.

Kammarens ärade ledamöter torde av utskottets utlåtande ha fått klart för sig, att riksåklagarens farhågor var ogrundade. Hans informationer byggde på en beklaglig sammanblandning av tvenne sifferserier. Vad som i hans statistik såg

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

ut att vara en stark stegring av antalet ådömda frihetsstraff, visade sig snarare innebära en utveckling i motsatt riktning — åtminstone gäller det åren 1951 och 1952.

Det är över huvud taget inte här fråga om något stort klientel. Antalet till fängelse eller straffarbete under åren 1949—1951 dömda ungdomar är sammanlagt inte större än 81, och de flesta har vid domen legat ganska nära 18-årsgränsen och i många fall överskridit den, innan straffet börjat verkställas.

Riksåklagarens skrivelse skickades på remiss till de tre nyss nämnda kommittéerna, och de enade sig — med undantag av en ledamot, professor Agge, som motiverade en skiljaktig mening — om ett gemensamt yttrande, där de starkt underströk riksåklagarens uppfattning och samlade ingen vetskap om att fängelsestraffet borde avskaffas för ungdomar under 18 år. Domstolarna borde genom en ny lagstiftning hindras att annat än i undantagsfall döma till ovillkorligt frihetsstraff. De tre kommittéerna hade, när detta yttrande avgavs, uppenbarligen ingen vetskap om att riksåklagarens siffermateriel inte var hållbart, liksom naturligtvis riksåklagaren själv inte hade haft det.

Efter det att kommittéernas yttrande avgivits, framlade byråchefen Torsten Eriksson en ingående undersökning av det yngsta ungdomsklientelet. Han undersökte och beskrev mycket noga i en bok, som utkommit av trycket, de 20 pojkar som vid ett givet tillfälle, den 15 november 1951, satt i fängelser av olika slag och som då domen fälldes var under 18 år. Undersökningen ger, såvitt jag förstår, klart vid handen, att dessa pojkar var ganska väl kvalificerade för ovillkorliga straff. Jag bortser därvid ingalunda från att deras uppväxtförhållanden och arvsanlag kan ha varit sådana, att de snart sagt egentligen inte kunde hjälpa att de begått brott, men de var djupt belastade med kriminalitet, och man hade vid flera tillfällen sökt föra dem till rätta på ungdomsvårdsskolorna.

Hovrättsassessorn Sara Falk har un-

dersökt de 81 ungdomar, som dömts under åren 1949—1951. Inte mindre än 32 av dessa ungdomar visar sig ha varit på ungdomsvårdsskolorna i så många omgångar, att skolorna sagt ifrån, att de inte ville ha dem tillbaka, därför att det inte finns utsiker att göra någonting vidare för dem.

Kommittéerna hade inte sett byråchefen Erikssons och såvitt jag vet inte heller Sara Falks utredning, och det är därför naturligt att de inte kunde ha en alldeles klar föreställning om det klientel som blivit dömt till urbota straff.

Den 2 april 1952 gick propositionen i detta ämne till lagrådet, som fick sex dagar på sig för att avge yttrande. Denna tid är anmärkningsvärt kort, när det gäller att tränga in i ett så komplicerat ämne som detta. Lagrådet yttrade i sitt utlåtande av den 8 april att det — såvitt den korta tiden kunnat medge en ordentlig granskning — kommit till klarhet om att Kungl. Maj:ts proposition i ärendet inte borde bli lag.

Nu vill departementschefen till en början, att riksdagen i dag skall uttala sig för principen, att den typiska ungdomsbrottsligheten av allvarlig beskaffenhet skall behandlas inom socialvården och inte inom fängvården. Den principen är vi alla ense om — även reservanterna. Men för att en princip skall framstå klar och skarp, är det nödvändigt att man också får veta någonting om undantagen. Departementschefen gör undantag för extrema och sällsynta fall, men han lämnar ingen antydning om vad som skall inläggas i de orden. Reservanterna har åtminstone sökt exemplifiera de undantag, som måste göras från huvudprincipen. Vi har då talat om de pojkar, som vandrar från ungdomsvårdsskola till ungdomsvårdsskola och som bara rymmer och fortsätter att begå nya brott, alltså pojkar som ungdomsvårdsskolorna inte längre har någon hand med. Vi har också talat om de pojkar, som begått mycket svåra brott, t. ex. rånmord, och som vi inte tycker hör hemma tillsammans med det hyggligare klientelet på ungdomsvårdsskolorna. Och slutligen har vi talat om en rätt stor grupp pojkar,

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

som inte alls är vanartade och därför inte hör hemma på ungdomsvårdsskolorna men som råkat begå något brott, som det ur laglydnadens synpunkt är av speciellt intresse att reagera mot; ett typiskt sådant brott är rattfylleri, som det ligger rätt nära till hands för dessa pojkar att begå.

Alla dessa grupper — de omfattar sammanlagt säkert inte särskilt många individer — behöver ett kraftigare ingripande från samhällets sida än det vanliga klientelet. Vi har i vår reservation sagt, att de behöver ett straff. Men fru Wallentheim missförstår oss fullständigt, om hon i detta lägger in, att straffet skall ha karaktär av vedergällning. Det är inte vår mening. Straffet skall vara en allvarlig reaktion, men den skall inrymma både fostran och utbildning.

Den fråga som nu skall knäckas är: Var skall dessa särfall behandlas? Skall det ske inom socialvården eller inom fångvården?

Vi kan utgå från att varken social- eller fångvården i dag har resurser att ta emot dem. Vilketdera man än väljer, är det dock nödvändigt att skapa en speciell institution åt dem, en liten anstalt, där man kan tillämpa den lilla gruppens princip. Vi tänker oss ingalunda att man skall sätta dessa pojkar i våra vanliga cellfångelser eller kronohäkten tillsammans med gamla förhårdade brottslingar. Vi vill inte heller blanda ihop dem med det något äldre klientelet inom ungdomsfångelserna, utan vi önskar som sagt att en speciell anstalt för dem skapas. Och vi anser att den anstalten i princip kan göras lika välutrustad, aningen man hänför den till social- eller till fångvården.

Fru Wallentheim föreställer sig, att det skall ta lång tid för fångvårdens personal att frigöra sig från vedergällnings- och förvaringssynpunkten. Nu har vi ju fångvårdsstyrelsens chef närvarande, och han får väl svara på den saken. Jag har emellertid svårt att tänka mig att man inte inom fångvården skall kunna få fram den ringa personal som fordras för att ta hand om ett klientel på 20 à 30 pojkar.

Reservanterna har inte tagit någon definitiv ställning till frågan om huruvida fångvården eller socialvården i detta fall skall föredras, men vi har pekat på några skäl, som talar till förmån för att man väljer fångvården.

Det första av dessa skäl är, som jag redan sagt, att dessa pojkar bör ha ett straff, och jag vill inte gärna att detta straff skall exekveras inom ungdomsvårdsskolorna. Det är, såsom också fru Wallentheim säger, riktigt att dessa skolor skall ha någonting av karaktären av hem. Det är många pojkar där, vilka inte haft något hem, och dessa pojkar kan nu få en miljö, där de har det nägorlunda trivsamt, men då skall man inte göra ungdomsvårdsskolorna till något slags korrektionsanstalter. Vi skall heller inte få folk i allmänhet att tro, att de pojkar, som vistas där, är speciellt kriminellt belastade.

Det är också ganska besvärligt och svårt för ungdomsvårdsskolorna att ha detta klientel. Vi har ju redan sett att de i stor utsträckning har betackat sig för att få tillbaka dessa pojkar, som det här gäller, därför att de visserligen kanske inte är så utvecklade men ändå har en stark förmåga att bli ledare av ligor och att fördärva det uppbyggande arbete, som görs inom ungdomsvårdsskolorna.

Ungdomsvårdsskolornas ledning och personal behöver det stödet i sin mycket svåra gärning att kunna peka på för de unga, att om de inte sköter sig och tar till vara de möjligheter till fostran och utbildning, som finns inom skolorna, utan fortsätter att begå brott, kan det hända att de får en strängare vårdform.

Slutligen får vi inte glömma skyddet för de lojala medborgarna. De har rätt att fordra den tryggheten, att de intensivt kriminella element, som det här gäller, verkligen hålls efter och att de hålls inom lås och bom, så att de inte får tillfälle att ställa till skada, åtminstone under någon kortare tid framåt.

Omhändertagandet för skyddsuffost-
ran bör inte få samma karaktär som utdömandet av ett straff. Omhändertagande för skyddsuffost-
ran är en åtgärd, som barnavårdsnämnden får lov att vid-

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

ta under alla möjliga omständigheter. Bland annat får man ju omhändertaga barn för skyddsuppfostran, vilka själva inte har gjort det ringaste ont men som vanvårdats i sitt hem. Då är det inte lämpligt ur barnavårdsnämndernas synpunkt att allmänheten får den föreställningen att omhändertagandet för skyddsuppfostran får samma innebörd som ådömande av straff.

Huvudprincipen i den föreslagna lagen står intagen i 2 § i lagen med vissa bestämmelser om påföljd för brott av minderårig. Det står där att den, som inte fyllt 18 år, icke bör dömas till fängelse, straffarbete eller förvaring, om ej särskilda skäl äro därtill. Men varför skall nu detta skrivas in i en provisorisk lag? Vi vet att riksåklagaren hade misstagit sig och att domstolarna icke i oträngt mål har tillgripit frihetsstraffen. Finns det då någon som helst anledning att ge domstolarna den admonition, som en sådan lagstiftning skulle innebära? I sak kommer den inte att ändra deras inställning ett uns, eftersom de redan tillämpar lagen, som om den vore skriven på det föreslagna sättet. Denna lagstiftningsåtgärd är enligt vår mening inte nödvändig, och den är minst av allt så brådskande, att den bör ske i en provisorisk lag. Situationen är ingalunda sådan, att inte riksdagen kan hålla på sin gamla beprövade regel att utreda först och lagstifta sedan, och inte tvärtom. Såsom jag redan nämnt, väntas strafflagberedningen bli färdig redan nästa år.

I 1 § samma lag sägs det, att en domstol, när den hänvisar en ung brottsling till barnavårdsnämnd för skyddsuppfostran, inte längre skall göra detta och samtidigt döma vederbörande till villkorlig dom.

Jag kan inte finna att detta stadgande är välbetänkt. Det innebär att domstolarna skjuts åt sidan. Domstolen konstaterar bara att vederbörande har begått ett brott, men domstolen får inte taga någon befattning med hans tillrättaförande. När domstolen dömer, kan den inte vara säker på att den unga förbrytaren verkligen blir omhändertagen på

en sluten avdelning för någon rimlig tid. Det kan nämligen inträffa att barnavårdsnämnden, även om den har tillstyrkt en sådan behandling, ändrar sig och i stället sätter vederbörande pojke i familjevård. Det kan också hända att barnavårdsnämnden gör ansökan till skolbyråchefen hos socialstyrelsen, som har att bestämma om placeringen på ungdomsvårdsskolorna. Men skolbyråchefen kanske säger att det inte finns plats för pojken på någon ungdomsvårdsskola och i varje fall inte på någon skola med sluten avdelning — det finns i dag bara en sådan, nämligen Långanäs. Det kan också hända att skolbyråchefen säger, att den här pojken över huvud taget inte är lämplig att ha på en ungdomsvårdsskola. Sedan kan det också inträffa, vilket det också har gjort, att vederbörande, sedan han blivit sakerförklarad av domstolen och överlämnad till barnavårdsnämnd samt intagen på en ungdomsvårdsskola, efter någon tid, kanske några få dagar, blir utskrivnen igen och omhändertagen i familjevård. Sedan är han ute igen i sin kriminella verksamhet och kommer ihop med den liga, som han förut tillhörde.

Om allt detta vet domstolen ingenting, när den skall ta ställning till fallet. Ligger det då inte nära till hands att domstolen säger sig, att hellre än att ta ansvaret för att denna pojke fortsätter att härja vilt i samhället till skada för sig och alla andra och ger sig på lojala medborgares egendom eller personliga integritet, måste vi sätta in honom i en fångvårdsanstalt, ty eljest vet vi inte vart han tar vägen? Att då släppa den lilla hållhake på honom, som den villkorliga domen dock till sist innebär, kan inte vara klokt, och det kan i olyckliga fall leda till flera och inte färre ovillkorliga frihetsstraff.

Med dessa ord har jag, herr talman, velat instämma med herr Lodenius i yrkandet om avslag på Kungl. Maj:ts proposition.

Herr BRANTING: Herr talman! Jag vet inte, hur länge kammaren är benä-

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

gen att diskutera denna fråga. Det är klart att vi kan tala både länge och mycket om det föreliggande ämnet, så mycket mera som nästan allting flyter när det gäller denna s. k. ungdomsbrottslighet och ingen kan anvisa några fullt tillfredsställande anordningar för att komma till rätta med svårigheterna. Jag har begärt ordet för att göra några påpekanden av saklig innebörd.

Jag vill till en början vända mig mot herr Cassel. När han liksom herr Lodenius vill bevara sitt sociala ansikte genom att betona med vilken entusiasm han ansluter sig till själva principen att inte barnen skall in i fängelserna, men sedan i alla fall kommer till det slutet, att han går emot ett *lagfästade* av denna princip nu, är det en svag ståndpunkt. Då tror man inte att denna princip omfattas med någon vidare uppriktighet, och i varje fall förefaller det mig som om herr Cassel, när han ideligen betonar att det härvidlag inte är någon brådska, inte ser för sig bilden av dessa unga grabbar i fängelserna. Det är en dyster bild, herr Cassel, och jag tycker att det är brådska att få till stånd en ändring.

Den nuvarande lagstiftningen liksom triumferade och kulminerade år 1951, när man kom till några sådana där särskilda fall, som herr Cassel har talat om och som synes så skenbart oförbättrliga att högsta domstolen klämde till med att döma tre stycken pojkar till fleråriga straffarbetsstraff. Här tänkte alltså domstolen, att det skulle bli annat av. Man skulle inte utdöma några korta frihetsstraff, inte tillgripa vård i några ungdomsvårdsskolor, utan man skulle ta till ordentliga straff, som verkligen skulle medföra rättelse.

Det är en ytterligt instruktiv historia att något närmare se efter, hur det gick för dessa pojkar, som dömdes till långvariga frihetsstraff. När en av dessa pojkar hade avtjänat en viss del av straffet och skött sig väl i fängelset, blev han frigiven. Han fick alltså en avkortning av strafftiden efter att ha suttit inne en längre tid, ett par år eller så. Det första denna pojke tog sig för, när han hade

undergått detta stränga straff, var att begå en stöld. Så förbättrande och avskräckande hade straffet verkat för *honom!* Försättningen är emellertid mycket intressant. På grund av maskineriets långsamhet dröjde det 8 å 9 månader, innan han kom inför rätta för denna nybegångna stöld. Man fann då att han under dessa 9 månader hade skött sig alldeles utmärkt, arbetat ordentligt på sitt jobb och över huvud taget icke givit anledning till några som helst anmärkningar. Då stod åklagaren, domstolen, barnavårdsmyndigheterna och alla andra myndigheter här i Stockholm, där detta skedde, inför frågan vad man skall göra med den här pojken. Här hade man alltså en riktig bov, som högsta domstolen på sin tid hade ansett borde få ett strängt frihetsstraff. Man kom enhälligt till det resultatet, att det var fullkomligt meningslöst, ja, till och med skadligt att ge honom ännu ett frihetsstraff, och man enades om att tillstyrka sociala åtgärder. Han intogs följaktligen på en ungdomsvårdsskola, där han således i alla fall hamnade, sedan man försökt den stränga vägen.

Jag har tillåtit mig undersöka, hur det egentligen var ställt med den där pojken sedan han genomgått sitt långa frihetsstraff. Från sakkunnigt håll fick jag höra att han verkade osäker och nervös, och det var i det tillståndet, som han, så snart han kom ut från fängelset, begick sitt nya brott. Men sedan började han omsider komma i ordning, började att arbeta och kom så småningom till en tillräcklig inre stabilitet för att kunna föra en hygglig medborgares liv.

Här talas så mycket om ungdomsbrottslighet och om unga lagöverträdare, och justitieministern talade också nyss om hur brottsligheten börjar sträcka sig nedåt i åldersklasserna. Detta framhålls av än den ene, än den andre, så att man slutligen tror att det verkligen förhåller sig på det sättet. Men jag hör till dem, som är litet skeptiska på den punkten, åtminstone när det gäller Sverige. Jag vill inte ifrågasätta annat än att de krigförande län-

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

derna haft ohyggliga problem när det gäller ungdomen, men jag undrar, om det är alldeles riktigt när man här talar så mycket om en stigande ungdomsbrottslighet.

Först och främst vill jag erinra damerna och herrarna om att vi själva, regering och riksdag — om man får uttrycka sig på det sättet — har ett visst medansvar i den statistiska utveckling som nu lägges till grund för uppfattningen om ungdomsbrottsligheten — då vi nämligen för inte så länge sedan förändrade strafflagen, i det att vi skrev om bestämmelserna angående »olovligt brukande» på så sätt, att den som tog ett motorfordon skulle bestraffas, som om han hade begått olovligt tillgrepp. Sedan gjordes det ytterligare en reform i strafflagen, i det att man så att säga subtiliserade dessa straffrättsliga begrepp, på *det* sättet, att man införde ett brott som kallades »egenmäktigt förfarande» — det var inte fråga om egenmäktigt förfarande i den gamla betydelsen, utan ett nytt egenmäktigt förfarande, och speciellt s. k. »grovt egenmäktigt förfarande». Det är nämligen det brott, som anses ha blivit begånget av den, som huggar en motorcykel eller bil på vägen, och detta bestraffas på exakt samma sätt som vanlig stöld. Förr i världen betraktades detta såsom ett brott, på vilket i alla fall kunde följa böter, men genom denna kringgående rörelse, som vi nu gjort, har vi i praktiken kommit fram till att dessa handlingar bestraffas på samma sätt som stöld.

Vad händer då dessa åklystna ungdomar? Jo, de åker in i straffregistret och figurerar där såsom dömda för grovt brott och levererar material till dem, som med statistikens hjälp vill voja sig över den tilltagande ungdomsbrottsligheten. Vi bör ha i minnet, att det här inte i vanliga fall är fråga om ett tillägnelsebrott i vanlig mening, alltså inte ett brott för ekonomisk vinning. När vi talar om ungdomsbrottslighet gäller det naturligtvis också andra handlingar än billån, men dessa senare står onekligen i förgrunden.

Det finns också andra omständigheter

— och jag skall strax komma till dem — som gör, att man nog bör vara försiktig, när det gäller att skaffa sig säkra uppfattningar om den tilltagande ungdomsbrottsligheten. Vi har t. ex. den lagändring vi vidtog häromåret, när vi plötsligt kriminaliserade en mängd *försoöksbrott*. Det är klart att i och med detta blir fler brott begångna, enligt statistiken, och på det sättet får man den uppfattningen att brottsligheten stiger.

Jag instämmer verkligen till fullo i fru Wallentheims uppläggning av saken, nämligen att det är vår skyldighet att se ungdomsbrottsligheten mot den sociala bakgrunden. Det är inte så märkvärdigt, när man tänker på saken, att människobarn, som befinner sig i det mest kraftfulla, det mest vitala, det mest ohämmade, det mest okritiska och mest fantasi-behärskade utvecklingsstadiet, ibland liksom råkar slå ned de ribbor, som lagarna ställer upp, när de skall börja sin sociala häcklöpning. Det vore väl snarare ganska ohyggligt, om det *inte* fanns vad man i många fall kan kalla för unga trotsare. Det är ju ofta på det sättet, att här kanske gäller en smula efterblivna, en smula naiva pojkar, men i varje fall pojkar med en starkt utvecklad känsla för frihet och rättvisa, som i något sammanhang tycker sig ha blivit orättvist behandlade av ödet. Man får ha förståelse för detta; i sinom tid kommer nog vederbörande över trotsåldern.

Hur har de ärade reservanterna emellertid lagt upp denna fråga? De börjar sin reservation med en dystur skildring av ungdomens stigande fördärv. Det heter i reservationen: »Ungdomsbrottsligheten har under senare år visat en starkt stigande tendens både i så måtto att antalet lagöverträdelser av ungdomar blivit allt talrikare och i det avseendet att de begångna brotten blivit av allt grövre art.» Denna s. k. utveckling finner naturligtvis reservanterna oroande. De tillägger för övrigt — jag vet inte på vilken statistik de därvidlag stöder sig — att dessa ungdomar har en vana att rota ihop sig i ligor och begå brott. Det är klart, att reservanterna, när de yrkar

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

avslag på hela det föreliggande lagkomplexet och inte vill lagfästa huvudprincipen, målar det hela i mörkt. Men de ärade reservanterna får ju betänka, att de, som nu vill gå fram på den sociala uppfostringsvägen i stället för på fängelsevägen, inte är mindre lojala medborgare för det; de vill också leva i fred för dessa unga lagbrytare. Reservanterna talar om att allmänheten kanske kommer att reagera ifall samhället — som det heter i reservationen — försummar sin skyldighet att skänka de lojala medborgarna trygghet. Jag tror att allmänheten mycket väl förstår, att någon fullständig trygghet mot förbrytare inte står att få och att tryggheten i varje fall blir *större* genom att man försöker tillrättaföra de yngsta kategorierna av lagöverträdare genom att de sättes i mångåriga och delvis slutna skolor, än genom att man sätter dem i fängelse och nästan med säkerhet förvandlar dem till återfallsförbrytare. Jag tror för övrigt att allmänheten redan nu har reagerat mot vad man har upptäckt genom vad som nu har förekommit, nämligen att man vid visitation av våra gamla och — förlåt uttrycket — »lusiga» fängelser där kan hitta ett tjugu- eller trettiotal 17-åringar och dylika. Man behöver bara se en sådan bleknosning i en cell, och jag kan försäkra att detta glömmer inte en människa som har något hjärta i bröstet. Denna ordning är inte vårt samhälle värdig. Jag tycker att det är brådskande att någonting här göres.

Jag vågar också påstå att ett fullt klarläggande utredningsunderlag för reservanternas tes om den stigande ungdomsbrottsligheten icke existerar. Därvidlag vill jag, utöver vad jag nyss har sagt angående vissa förändringar i strafflagen, stryka under en del omständigheter. Den statistik, som man nu laborerar med, är icke någon polisstatistik utan en domstolsstatistik. Den hänför sig alltså ej till begångna brott, utan till lagförda brott. Det är klart att de begångna brotternas antal är mycket större än antalet brott som slutligen kommer inför domstol. I statistiken är med andra ord bara sådana fall

medtagna, där polisen har fått tag på brottslingarna. Jag skulle tro att exempelvis inbrottstjuvar i 25-, 30-årsåldern med en viss erfarenhet i sin bransch oftare klarar sig bättre än 17-årspojkar, som tagit sig dylikt före, kanske för första gången.

Statistiken kan också vara missledande ur en annan synpunkt, så som den här begagnas. Vi ser i själva verket en viss stegring i brottsligheten, men, mina damer och herrar, detta gäller inte bara de yngsta åldersgrupperna, utan ända upp till 30-årsåldern — vad det nu kan bero på. Skall vi nu grubbla över vad statistiken kan lära oss, bör vi naturligtvis också observera det förhållandet, att brottmålsstatistiken efter förra kriget visade en påfallande stegring — inte under nödåren, utan alldeles tvärtom under några år av utpräglad högkonjunktur som följde efter förra kriget. Det är alltså inte på det sättet, som man skulle kunna tro, att brottsligheten ökar i tider av nöd, utan det förhåller sig alldeles tvärtom så, att den ökar under utpräglade högkonjunkturer. Nu kanske de ärade reservanterna kan känna sig lugnare, när de tänker på att högkonjunkturen är i vikande och att det kanske inte finns skäl att i fortsättningen förvänta sig så pass höga brottmåls-siffror som förelegat under de sista åren.

Reservanterna påstår också ganska framt, att de av ungdom begångna brotten blivit av allt grövre art. Detta förefaller mig missledande och ganska ostrykt. Reservanterna har tydligen haft för avsikt att skrämja oss en smula. När de talar om de lojala medborgarnas rätt till personlig integritet och kravet på samhällsskydd mot angrepp på sin personliga integritet, antyder de att det finns några som vill göra de lojala medborgarna personligen illa. Och när de senare skall tala om hur de tänker sig de s. k. extrema och sällsynta fall, där frihetsstraff kan ifrågasättas, vill de precisera dessa fall till tre olika grupper. Den första gruppen utgöres av de oförbätterliga, och den andra gruppen av — hör och häpna — rånmördare och dylika och den tredje gruppen av sådana, för

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

vilka eljest skyddsuffostran är olämplig.

Om man jämför detta reservanternas skrivsätt med det inledande påståendet, att ungdomsbrottslingarna börjar begå brott av allt grövre art, får man verkligen ett ganska dystert intryck av tillståndet i vårt land. Ungdomar i allt större ligor rotar ihop sig för att begå allt grövre brott, ända upp till rånmord! Det är väl högst missledande — så ser inte vårt samhälle ut! Med grövre brott enligt de statistiska siffror, som man här rört sig med, avses helt enkelt, såvitt jag förstått, brott på vilka kan följa frihetsstraff — straffarbete och fängelse, och så som vi har reformerat strafflagen de sista åren finns det mycket få brott, på vilka det inte kan följa straffarbete eller fängelse.

Det finns en polisstatistik, som visserligen är ofullbordad men som går litet mera i detalj. Den visar, om jag har förstått den rätt, att när det gäller grövre brott har det *icke* skett en stegring av misshandel och andra våldsbrott o. d., utan det är de s. k. olovliga tillgreppen och därmed jämställda brott som ökat. Våldsbrotten har snarare minskat.

Att man i våra dagar en masse place-rar bilar och motorcyklar utan tillsyn på vägarna, är en ny företeelse, som har skapat särskilda problem och fått sina konsekvenser. Det är klart att för 50 år sedan behövde man inte befara, att ifall några ungdomar fick se en plog eller en harv stående ute på en åker, de skulle tillgripa den och köra i väg med den, utan det är dessa motorfordon, som har vållat svårigheterna. Men jag är för min del inte benägen att se det såsom en inre utveckling till det sämre av ungdomarnas karaktär, när de faller offer för denna egendomliga tendens, som jag som advokat ofta har sett träda i funktion och som tycks vara betingad av omedvetna sexuella drifter, vilka gör sig gällande i pubertetsålder — en begärelse att vilja fara i väg med en väldig fart!

Man kan också ytterligare understryka den allmänna mentala atmosfär, som råder: tidningarnas sensationsskrivierier om allehanda brott, biografernas bilder

av gangsters, äktenskapens upplösning o. s. v. — det skulle vara intressant att få en statistik på *skilsmässobarnens* utveckling i kriminellt hänseende. Det är många element i allt detta som gör att man inte bara utan vidare kan vända sig mot ungdomen. Vi vet också — det betonas ofta i andra sammanhang — vilken skriande brist det är på samlingslokaler och klubbhus och på organisationer, som har resurser att ta hand om ungdomarna på deras fritid. Vi behöver, mina damer och herrar, säkerligen rusta upp socialvården, inte bara denna vård i speciell mening utan generellt och i stora drag.

Det klingar emellertid på något sätt bekant, när nu den grupp — som naturligtvis värjer sig mot att kallas reaktionärer — synes vilja tänka sig nya fängelser och kanske, när vi kommer till ett annat område, nya kaserner. Det låter på ett egendomligt sätt bekant, när tankegångarna slutligen utmynnar i dylika önskemål.

Jag har, herr talman, tillåtit mig att till utskottets utlåtande foga ett särskilt yttrande, vari jag har velat fästa uppmärksamheten på ett förhållande, som jag skulle tro var för de flesta av oss i utskottet en överraskning och en chock. I ungdomsvårdsskolorna, som nog kan vara mycket bra på sitt sätt, men som givetvis brottas med en hel del svårigheter och har många ungdomar att behandla, finns en mängd *småbarn*, 9-åringar, 10-åringar och 11-åringar! Vad har de där att göra? När jag har frågat det, svarar man att »de är svåra och man har ingenstans att lämna dem». »De tuffar på», heter det. Det har hänt, att de satt en brinnande tändsticka i torrt gräs, och för resten kan det ju hända att småbarn leker med eld på ett mycket allmänfarligt sätt. Men det kan inte berättiga till detta arrangemang, att småbarnen sätts i ungdomsvårdsskolorna med äldre ungdom, och jag vill uttrycka den förhoppningen, att när socialvården får litet mera medel, den också skall försöka ordna det bättre för dessa allra yngsta.

Jag har emellertid också velat påpeka

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

detta från denna s. k. tribun, första kammarens talarstol, i en svag förhoppning om att kanske några varmhjärtade och kloka kvinnor i detta land kommer underfund med den här påpekade situationen. Det är ju på det sättet, att ingenting kan ersätta ett gott hem för små barn. Ingenting kan ersätta den trygghet de känner, när de vistas hos någon som de förstår tycker om dem. Ett sådant hem ger naturligtvis barnet någonting som en inrättning aldrig kan ge. Jag har därför velat tala om för de goda och moderliga kvinnor, som finns i landet, att de kanske har en möjlighet att ta sig an de allra yngsta och kanske de allra olyckligaste av barnen i ungdomsvårdsskolorna.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till den av mig, fru Sjöström-Bengtsson och fru Wallentheim avgivna reservationen och i övrigt att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr GÖRANSSON: Herr talman! Jag vill börja med att uppta till granskning några uppgifter, som lämnades av herr Branting i hans nyss avslutade anförande. Jag gör det med en viss tveksamhet, ty det kan hända att jag missförstod honom. Såvitt jag förstår, sökte emellertid herr Branting, när han talade om tre ungdomar som dömts av högsta domstolen, beskriva deras öden efter domen. Han talade om att de hade blivit dömda till tidsbestämda frihetsstraff och alltså omhändertagna av fångvården. Eftersom jag trodde att det skulle komma upp en hel del aktuella saker till diskussion i denna debatt, har jag försett mig med ett litet curriculum för en var av dessa tre.

Herr Branting nämnde, att en, som han syftade på, hade fått två års straffarbete. Det faktiska förhållandet är emellertid att ingen av de tre fick mer än fängelse i ett år och två månader. Det var vad herr Brantings skyddsling fick.

Jag kan hålla med om att ett frihetsberövande på ett år och två månaders fängelse är, som herr Branting uttryckte det, ett strängt straff, men när man

talar om ett strängt straff, tänker man väl närmast på verkställighetens natur. Verkställigheten tedde sig för de här tre pojkarna på följande sätt. En av dem — han var inte häktad — fick från första dagen komma till en öppen koloni. Där stannade han, till dess han i maj eller juni i år blev fakultativt villkorligt frigiven. Han skötte sig utmärkt hela tiden. Nästa pojke var häktad och vistades först i fyra och en halv månader på en sluten anstalt, huvudsakligen avsedd för ungdomar, och fördes därefter över till en koloni, där han skötte sig utmärkt och blev fakultativt villkorligt frigiven i mars 1952. Den tredje slutligen var också häktad. Han vistades på sluten anstalt i omkring fyra månader och fördes därefter över till koloni, där han skötte sig utmärkt och fick fakultativt villkorlig frigivning i april 1952. Ingen enda av dessa avtjänade längre tid än 10 månader.

När herr Branting säger, att han har kommit i kontakt med en av dem, som blivit lagförd och dömd, måste detta ha hänt i höst. Innan jag gick hit, gjorde jag en sista undersökning om dessa tre, och ingen av dem var då anmäld till straffregistret — det måste ha förekommit i så fall under de allra senaste dagarna. Jag ser att herr Branting vitsordar detta.

Jag vill inte säga någonting elakt mot min vän Georg Branting, men jag menar att det är önskvärt, om man med någon svalhet kan se på dessa frågor och akta sig för att bli alltför upptänd av affekter — jag tänker inte på herr Branting, men jag tänker på en del andra uttalanden, som har gjorts i detta sammanhang.

Jag övergår så till en annan sak, som herr Branting drog fram i sitt anförande, nämligen frågan om brottslighetens ökning. Då vill jag först säga, att vi inte har någon kriminalstatistik av senare datum än 1948. I den mån jag kan uttala mig om brottslighetens ökning, stödar jag mig på de observationer, som kan göras i fångvårdsstyrelsen beträffande anstaltsklientelet och beträffande dem, som blir villkorligt dömda. Utan

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

tvivel förhåller det sig på det sättet, att vi för närvarande lever i en tid av stark brottsfrekvens. Det avspeglar sig i det faktum, att fångantalet har ökat med 50 procent på ungefär fyra år. Vi är nu uppe i en medelbeläggning på närmare 3 000, medan vi för 4—6 år sedan var nere vid 2 000. Den villkorliga domen utvisar också en ökad frekvens, men inte i samma proportion som den, man iakttar beträffande dem, som kommer in på anstalt.

Här är emellertid en observation av rätt stort intresse att göra. Vi har upplevat två toppar i kriminaliteten tidigare i vår tid, en under det första världskriget och en under det andra. I båda fallen föranleddes denna ökade kriminalitet av att en mängd nybegynnare satte i gång och begick brott för första gången. Så var det 1918, och så var det åren 1943 och 1944.

Den ökning, som vi nu upplever och som kommer mycket nära den ökning, vi hade 1943 och 1944 — åtminstone enligt vad vi kan bedöma av fångbeläggningen — har annan karaktär. Det är i mindre grad frågan om förut oförvitliga människor, som begått brott, men däremot har recidivismen bland de straffade tilltagit starkt.

Jag vill vidare säga — och detta i avslutning till herr Brantings anförande, men också med en viss reservation mot vad däri sades — att oss förefaller det, som om ökningen är mindre för 18—21-åringarna, men att den är kraftigare beträffande dem, som är över 21 år. Hur det förhåller sig beträffande 15—17-åringarna, vet vi faktiskt mindre om, därför att denna grupp är svårare att statistiskt komma åt än någon annan. Bilden grumlas nämligen av det faktum, att barnavårdsnämnderna kan ingripa emot en lagöverträdare även utan att polis eller i varje fall åklagare kopplas på, och då blir de aldrig registrerade; åtalsetergiften bidrar också till att grumla bilden. Jag är alltså inte säker på att kriminaliteten bland 15—17-åringarna ökat, men den totala brottsfrekvensen är hög.

När herr Branting sedan talade om att

polisstatistiken, som jag uppfattade det, skulle vara överlägsen domstolsstatistiken, ber jag där få sätta ett frågetecken. Jag kanske har missuppfattat honom, men om jag inte gjort det, vill jag påpeka, att polisstatistiken visst är nödvändig, men den ger en mycket litet finslipad bild av hur det verkliga förhåller sig mer brottsligheten. Den är, som någon sagt, snarare en verksamhetsberättelse, som redovisar, hur det är ställt hos polisen och vad den har att göra.

Jag är ense med herr Branting om att den ökade brottsfrekvensen kan häröra av en förändrad lagstiftning, särskilt när det gäller förmögenhetsbrotten. Jag vet, att herr Branting redan vid den tid, då dessa kapitel i strafflagen skulle upphöjas till lag, uttalade vissa varningar och det låg sannolikt något i det talet.

En annan faktor, som bidrar till att öka antalet på anstalterna intagna, är, att vi i större utsträckning här i landet har börjat använda tidsbestämda straff. Det betyder att vederbörande får sitta inne längre än han skulle göra, om han hade ett tidsbestämt straff. Det är en utveckling, som jag ser på med mycken oro, en utveckling som ofta vållar onödiga komplikationer och åtminstone i flertalet fall inte ger vad man kanske vid lagens tillblivelse hade väntat sig.

Nu är jag framme vid den punkt, där jag inte är ense med herr Branting. Det är frågan om brottsligheten till sin kvalitet har blivit svårare. Ja, efter min mening, säkerligen. På ett ställe i propositionen påpekas, att 94 procent av dem, som är intagna på ungdomsvårdsskolor, skulle ha gjort sig skyldiga till egendomsbrott. I den mån man tror sig däri genom publicera en nyhet, så begår man ett misstag. Egendomsbrotten är de dominerande inom kriminaliteten och har så varit i alla tider. Antalet av dem på ungdomsvårdsskolor, som har förgripit sig på egendom, är detsamma nu som förr, relativt sett.

Jag gick för säkerhets skull till det mest omfattande undersökningsmaterial vi har, nämligen en utredning från år

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

1920 om skyddshemsväsendet. Den visade, att vi 1914 hade 94,9 % egendomsförbrytare på skyddshem, medan vi nu har, enligt propositionen, 94 %. Det är alltså ingen nyhet. Nyheten är, och här stöder jag mig på vissa minnesbilder för 30 år sedan, att de, som nu kommer in på ungdomsvårdsskolor, ofta har gjort sig skyldiga till sådana lagöverträdelser att vad deras föregångare gjorde för 30 år sedan ter sig som en västanfläkt. Detta sammanhänger med att Sverige på den tiden ännu var ett fattigt land, där det fanns mindre att stjäla, och att Sverige numera blivit ett förmöget land, där det finns mera att stjäla. Det sammanhänger också med att den, som nu vill begå brott, har fått en hel arsenal av redskap att röra sig med; han har sprängämnen att tillgå på ett annat sätt än man hade förr, han har kommunikationsmedel på ett annat sätt än förr och han har bilar. Det är just tillkomsten av bilarna och därmed tillgreppen av bilar, som har gjort att frågan särskilt om reaktionerna mot 15—17-åringarna har blivit så aktuell.

När man nu ser hur vi för 20 å 30 år sedan ingrep emot lagöverträdare i dessa låga åldrar med skyddsuppfostran och tvångsuppfostran förefaller dessa åtgärder i många fall onödigt hårdhänta. I dag skulle man utan tvekan ha satt många av dem under barnvårdens övervakning eller gett dem villkorlig dom i stället för anstaltsvård.

Jag har påpekat det tidigare men det är en viktig sak att framhålla för kammaren, att det nuvarande läget är bekymmersamt, med det starkt ökade fångantalet, 3 000, på ett anstaltsbestånd, som under hyggliga villkor och enligt de principer, som en gång fastlades 1946, skulle hysa 2 000. Jag anser den enda räddningen ur denna situation vara att man ger ordentligt med pengar för att utbygga den öppna kolonivården inom fångvården och vidare — nu kommer jag till herr Lodenius' reservation — att man förstärker tillämpningsorganen för den villkorliga domen, så att denna villkorliga dom kan anlitas, så långt det någonsin är möjligt.

Det finns i herr Lodenius' reservation några uttalanden, som inte får betecknas på något sätt såsom fientliga mot den villkorliga domen, men en viss betänksamhet lyser igenom. Man menar, att den villkorliga domen ibland tillämpas på fall, där den inte borde tillämpas. Det är riktigt, ty misstag kan inte undvikas. Men reservanten menar också, att det är farligt att använda villkorlig dom för förstagångare så pass regelbundet som skett, ty potentiella förstagångslagöverträdare får därigenom den uppfattningen, att en gång kan man stjäla utan risk. Den invändningen, att den, som begår det första brottet, i regel räknar med villkorlig dom, är lika gammal som institutet självt. Så har det alltid sagts om villkorlig dom. I tider av ökad brottslighet har man därför ibland tillgripit den åtgärden att inskränka tillämpningen av villkorlig dom, i hopp att därigenom finna ett botemedel mot den ökade brottsligheten. Man lär ha gjort så i England åren 1949 och 1950. Men enligt de senaste rapporterna från England har man återgått till en tillämpning av villkorlig-doms-institutet i samma generösa utsträckning som tidigare; England är moderlandet för den villkorliga domen. Det beror säkert på att domaren känner det motbjudande att inte ge villkorlig dom åt den, som borde få det, att avstå från att ge villkorlig dom bara, därför att man genom att nypa till lagöverträdaren extra hårt skulle skrämma några andra, så att de bleve försiktigare. — Jag ser, att herr Cassel skakar på huvudet. Jag menar inte, att herr Cassel tänker så. Men för att undvika varje missförstånd har jag velat redovisa denna uppfattning, som till exempel kan finnas utanför riksdagen.

Man talar i detta sammanhang om att straffet har en avskräckande verkan, vilket den villkorliga domen inte skulle ha. Detta tal om straffets avskräckande verkan bör litet närmare analyseras. Man har stirrat sig blind på en enda sak, nämligen straffverkställigheten, det finns emellertid en hel rad av andra obehag och lidanden, som kan ha ett återhållande inflytande. Det är först och

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

främst den oro en människa känner, när hon begått ett brott men ännu inte blivit upptäckt, en oro, som åtminstone när det gäller känsliga själar ter sig som ett fullständigt inferno. Sedan kommer den offentliga rättegången och den eventuella publiciteten. Under rättegången är det vidare oro för hur det hela skall sluta och vad resultatet skall bli av domstolens prövning. Särskilt för sådana, som är häktade, är detta en utomordentligt påfrestande historia. Det är därför inte fråga om annat än att även med den villkorliga domen är förenade vissa avskräckande moment.

Men jag vill komma tillbaka till vad som för mig är det väsentliga. Vi skall göra den villkorliga domen sådan i tillämpningen, att den verkligen kan bevara förtroendet. Den är ett av de yppersta rättsmedel vi har för att komma till rätta med bland annat förstagångsförbrytare. Jag tror att de, som funderar på att fingra på den villkorliga domen — jag räknar inte reservanterna dit, men jag säger detta till en större publik — kanske överskattar anstaltsbehandlingen. Den, som under lång tid varit verksam vid anstalter, har nog lagt åsido alla överdrivna förväntningar på dess resultat. Det var under 1920-talet, som man inbillade sig att man genom att bura in folk på anstalt skulle kunna bota dem för deras brottsliga böjelser och stöpa om dem. De förhoppningarna har inte uppfyllts. Anstalten är ett nödvändigt ont, som i vissa fall måste användas, men så långt vi kan undvika anstaltsvård skall vi göra det. Vi skall göra det även därför att anstaltsvården är så oerhört dyrbar. Jag har gjort en utredning, som visar, att om vi helt toge bort den villkorliga domen, skulle detta leda till en ökning av fångvårdens ordinära årsutgifter med omkring 5 miljoner kronor, men dessutom skulle vi behöva bygga anstalter med 1 000 nya platser, och det kostar ju mycket pengar.

När man i slutet av 1930-talet skrev ihop en ny lagstiftning om villkorlig dom, gjorde man upp en tioårsstatistik beträffande dem som under åren 1922—

1925 hade dömts villkorligt. Det visade sig då, att av dessa hade bland dem, som var över 21 år, 11 procent återfallit i brott på 10 år. Av dem, som var under 21 år, hade 21,5 procent återfallit. Det är vackra siffror. Nu har jag med anledning av den stimulans, som jag fick av reservanternas särskilda uttalande, låtit göra upp en liknande statistik för senare år; den presenterar inte så vackra tal. Den visar en försämring, och detta är fullt naturligt med hänsyn till den allmänna klimatförsämring som inträtt på detta område. Jag skall först hålla mig till 15—17-åringarna, som är aktuella i detta sammanhang. Av dem, som dömdes 1944, hade efter sju år 23,1 procent återfallit i brott. Av dem, som dömdes 1945, hade efter sex år 28,1 procent återfallit. Av dem, som dömdes 1948, hade efter tre år 45,6 procent återfallit i brott. Då säger den som hör detta: »Det är ju en fruktansvärd statistik, att 45 procent av dessa ungdomar mellan 15 och 17 år, som dömdes villkorligt, har återfallit inom tre år.» Till detta vill jag säga, att vi har gjort en uppdelning mellan dem som genom villkorlig dom kommit på skyddshem och dem som efter villkorlig dom fått vara ute i frihet. Det visar sig då, att av dem som dömdes 1948 och kom till skyddshem har 67,3 procent återfallit i brott under tre år. Genom den lagstiftning som i dag är föremål för behandling i denna kammare kommer den villkorliga domen att frikopplas från överlämnandet till skyddsuffostran. Detta är i och för sig riktigt, ty det är en falsk beteckning att tala om villkorlig dom, när man sätter in en människa på anstalt. Detta frikopplande är värdefullt även ur den synpunkten, att den villkorliga domens utfall inte kommer att dragas ned, på sätt som här skett, genom dessa skenbart villkorliga domar.

Jag kan nämna som ett biresultat av denna undersökning, att siffrorna för 18—21-åringarna är gynnsammare. 1944 dömdes 687 stycken, och av dem återföll 22,9 procent inom sju år. 1945 dömdes 557, och av dem hade 21,4 procent återfallit inom sex år. Av dem som döm-

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

des 1948 hade 29 procent återfallit efter tre år.

Man skall inte hårdraga sådana siffror; statistik kan läsas på många olika sätt. Det finns en statistik, som har spelat en roll i denna debatt, nämligen den statistik som publicerades bland Sveriges offentliga utredningar och som avsåg det yngsta fångvårdsklientelet. Det var en statistik över 66 ungdomar, som dömdes före fyllda 18 år och kom in i straffanstalter. Det visade sig att återfallsprocenten bland dem var 75. Det står till och med i denna statistik, att om man tar bort de 11, som dömdes för brott under militärtjänst, skulle återfallsprocenten stiga till 85. Man kan ju fråga, varför man skall ta bort dem som skött sig något så när. Det finns väl ingen anledning; i varje fall är det väl statistiskt inte tillåtet att göra så. Tvärtom, om det är några stycken som visat bättre uppförande än de andra — det var visst 9 av dem som skött sig — och man samtidigt konstaterar att de haft kortare straff än de andra, kunde den, som är ute på jakt efter bestraffningens resultat, säga sig, att det kanhända är den korta strafftiden som har gjort att de skött sig bättre. Den statistik, som publicerats i den nämnda utredningen, är i detta sammanhang egentligen utan värde och talar bara om för oss, att den som får att göra med ett svårt belastat klientel från skyddshemsverksamheten har att räkna med låga förbättringssiffror. Det är kanske inte uteslutet, att när ungdomsvårdsskoleorganisationen nu skall ta hand om en del av dessa ungdomar, man även där trots nya och moderna principer, får till sin besvikelse uppleva, att dessa metoder inte har effekt i den omfattning som man hade väntat. Jag är emellertid angelägen att omedelbart framhålla, att de människor, som vi har att göra med, ändå, även de, har en inneboende kraft till läkedom, som gör att man kan vänta att de så småningom skall komma på bättre tankar. Man skall aldrig ge upp. Man skall aldrig publicera ett sådant slagord som det jag såg i en tidning: »En gång fånge, alltid fånge!» Det är ju rena tramset,

det är opedagogiskt och olämpligt. Även för de mest förkomna människor skall man framhålla att varenda människa har möjlighet till en framtid. Det händer ju, att den som har varit djupt nere i botten, till följd av någon särskild upplevelse — giftermål, en bra anställning, ett plötsligt inflytande av en ny krets av människor eller av en enda människa — reser sig. Det hör till de saker som endast delvis kan förklaras — det finns så många olika anledningar där bakom — men man skall aldrig ge upp.

Om jag nu från min utgångspunkt skulle försöka säga någonting om vad jag tror att man skulle kunna göra inom ungdomsvårdsskoleorganisationen för att komma till rätta med dessa besvärliga ungdomar, är jag fullt överens med utskottet om nödvändigheten av att skaffa erforderliga resurser i form av fastare avdelningar, men jag tror också att det är möjligt att i vissa fall lösa dessa frågor även på annat sätt. Fångvården har, därtill driven av det nödläge, i vilket vi befinner oss, placerat vissa av de minderåriga pojkarna på kolonier. De tre, som jag talade om i början, hade helt eller tidvis varit placerade på kolonier; de fann sig väl och rymde inte. Det är ju möjligt, menar jag, att det bland dessa pojkar finns en del robusta typer, som egentligen inte trivs med de fina och väl utrustade ungdomsvårdsskolorna utan rymmer från dem men som, om de får vara tillsammans i små grupper med möjlighet till kraftigt arbete, vägarbete eller något sådant, där de tjänar ordentligt med pengar, skulle tycka att de befunde sig i en miljö som bättre svarade mot deras tycken. Om vi skall komma till rätta med detta ungdomsvårdsproblem, vilket inte är löst i vårt land, kan det hända att vi måste kosta på oss att försöka få så små anstalter som möjligt när det gäller ungdom. Materialet är så dyrbart, att man icke bör dra sig för de ökade kostnader som därigenom skulle uppkomma.

Jag skulle också i detta sammanhang vilja påpeka en annan sak — den är självklar, men det kan inte upprepas för ofta: det är i hög grad angeläget, att vi

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

upprustar den psykiska barnvården, så att den kan ingripa på ett tidigt stadium och verkligen ge råd åt föräldrarna, hur de skall kunna komma till rätta med sina ostyriga eller annorlunda funtade ungdomar, så att anstaltsvård på ett senare stadium kan undvikas.

Sedan kommer jag till frågan om garantierna. Vad har domstolen för garantier för att dess intentioner blir utförda av barnavårdsnämnden? Jag skall ta ett praktiskt fall, som ställer hela denna fråga i klar belysning.

En domstol beslöt efter tillstyrkan av barnavårdsnämnden i en sydsvensk stad, att en pojke som blivit åtalad skulle omhändertas för skyddsuffostran. Detta skedde i januari 1952. Barnavårdsnämnden beslöt skyddsuffostran några dagar senare, och beslutet fastställdes av länsstyrelsen i februari. Så skrev man till skolbyrån i socialstyrelsen och bad att få plats för pojken, men då började motigheterna. Byrån svarade, att pojken var 20 år, och ungdomsvårdsskolorna var i huvudsak avsedda för 15—17-åringar. Pojken var alltså för gammal, sa man, och dessutom enligt byrån aktivt kriminell. Man hade ingen plats för honom och avvisade definitivt barnavårdsnämndens begäran. Byrån menade vidare, att pojken borde ha dömts till ungdomsfängelse. Men domen hade ju vunnit laga kraft; det fanns ingen möjlighet att ändra på den. Pojken fick arbete i sin hemstad, och barnavårdsnämnden sade: »Vi kan ingenting göra, när vi inte får plats för honom. Domstolen har sagt att han hänvisas till skyddsuffostran, men beslutet kan inte genomföras.»

Så bröt maj månad in och därmed kom pojken i värnplikt. Han befinner sig, efter vad jag vet, fortfarande i värnplikten. Någon gång i somras skrev barnavårdsnämnden till Kungl. Maj:t och begärde direktiv hur man skulle göra med denne pojke. »Vi får ingen plats för honom, och vi vill fullfölja det beslut som domstolen fattat», framhöll nämnden. Jag vet inte, om Kungl. Maj:t ännu beslutat sig. Jag har i varje fall inte hört något om det, och pojken

svävar fortfarande mellan himmel och jord med en villkorlig dom på sig och därtill ett skyddsuffostringsbeslut som inte kan verkställas, därför att en administrativ myndighet säger nej.

Fångvårdsstyrelsen fick ärendet på remiss. Vi lät höra efter på det regementet där pojken finns hur han skötte sig. Kompanichefen svarade: »Han sköter sig utmärkt; det vore synd, om han skulle bli intagen på anstalt, han är intresserad och hygglig.» I vårt svar till Kungl. Maj:t framförde vi förslaget, att pojken skulle villkorligt utskrivas från den skyddsuffostran som han aldrig undergått. Man kan nämligen inte hålla på i längden och göra livet svårt för en människa genom att inte kunna ge klart besked om vad det egentligen skall bli av henne.

Sådana fall kan dyka upp även i fortsättningen. Här skall slås fast, att om ett dylikt fall överlämnas till barnavårdsnämnd, om denna beslutar omhändertagande och beslutet blir fastställt av länsstyrelse, så får man inte, bara därför att vederbörande bedömes som alltför kriminell, säga: »Den vill vi inte ta emot.» Inte heller får man hänvisa till åldern. Platsbristen kan göra att man blir tvungen att säga: »Vi kan inte ta emot honom på två månader» — men då är det fråga om ett uppskov. Att ge ett definitivt avslag i ett sådant fall står inte i överensstämmelse med barnavårdslagen.

Sådana fall kan komma upp på nytt, ty saken är inte klar vare sig beträffande 18—21-åringar eller beträffande 15—17-åringar. Så mycket bör sägas, att om respekten för domstolarna skall bestå — och därom bör vi väl alla vara angelägna — så får man se till, att man utför det beslut som domstolarna i samråd med barnavårdsnämnderna och efter särskild förundersökning har funnit mest lämpligt.

Jag är glad åt att departementschefen inte har bundit domstolarna så, att dessa skulle kunna besluta om skyddsuffostran endast i de fall, då barnavårdsnämnd eller skolstyrelse tillstyrkt. När man ser vad som försiggår i vissa andra

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

demokratiska länder, där man undergräver domstolarnas självständighet genom att mer och mer göra dem beroende av administrativa myndigheter, så framstår det som särskilt nödvändigt att slå vakt om deras rätt till fri prövning.

Framgången för denna lag beror delvis på om man kan få till stånd ett hyggligt samarbete mellan domstolarna och de barnavårdande myndigheterna. Detta skall inte förstås så, att domstolarna skall lägga sig i detaljer, t. ex. på vilken anstalt de dömda skall behandlas, men så, att domstolarna och barnavårda om vilken behandlingsform som i vårdsmyndigheterna skall kunna samdet föreliggande fallet kan vara den lämpligaste. Detta beror i mycket stor utsträckning på resurserna.

Riksåklagaren betonade detta i den skrivelse i september i fjol, vilken rullade upp hela detta problem. Han yttrade, att om inom ungdomsvårdsorganisationen bara finns nio slutna platser, kan det vara förklarligt, om domstolen i de fall, där rymningsrisken är påtaglig, icke kan nöjas med behandling av dessa lagöverträdare på ungdomsvårdsskolor. Han framhöll också sin betänksamhet över att elever, som via en villkorlig dom kommit till ungdomsvårdsskola, ibland släpptes ut alltför tidigt. Jag vill understryka dessa synpunkter och återigen påpeka, att om man inte kan få till stånd anordningar inom ungdomsvårdsskolorganisationen vilka ger något så när betryggande förutsättningar för att behandla dessa elever, så kommer detta troligen att återverka på domstolarnas ställningstagande. Jag upprepar, att jag tror det vore förståndigt, om man liksom i vissa andra länder försökte komma till tals med domstolarna. De är inte omöjliga. Våra domare av i dag har ju lagt ned mycket intresse på fortsatt utbildning för att verkligen sätta sig in i vilka praktiska resurser som det svenska samhället har för att ta hand om lagöverträdarna.

I detta sammanhang skulle jag vilja dra fram ett annat fall, som också kan komma att dyka upp. En pojke omhändertogs 1951 för skyddsuffostran. Un-

der vistelsen på skyddshemmet fick han åtminstone en gång åttseftergift för grov stöld och billån. Ett par månader senare blev han sakerförklarad och fick villkorlig dom för grov stöld samt hänvisades på nytt till skyddsuffostran. Sedan gjorde han sig skyldig till nya brott och dömdes till ett års fängelse för bl. a. grov stöld. Han började avtjäna straffet den 8 juni i år. Vi hade honom på slutet anstalt i tre veckor och förde sedan över honom till en koloni. Dit kom han den 30 juni. Men under tiden hade man från åklagarsidan fört målet upp till hovrätten och påpekat att det gällde en 17-åring som principiellt icke borde vara på fångvårdsanstalt. Åklagaren yrkade, att ynglingen skulle överlämnas till skyddsuffostran. Hovrätten gick med på detta. Ynglingen hade kommit på koloni den 30 juni, och där skötte han sig väl de få dagar han var där. Den 11 juli kom hovrättens utslag, och den 12 juli fördes han över till ungdomsvårdsskola. Han intogs där, efter vad jag tror mig veta, på slutet avdelning. Från denna rymde han efter 6 dagar och begick en mångfald olika brott, bl. a. lån av bilar och motorcyklar. Han blev fast, dömdes på nytt och fick nu ett år och två månaders fängelse. Man avstod på åklagarsidan från att överklaga, och efter mitt sätt att se var detta riktigt. Det innebär inte att jag ger något försteg åt fångvårdskolonierna, men jag vill bara ha sagt, att man får akta sig för att riva och slita i dessa unga liv. En gång kom han på koloni, och där skötte han sig bra. Så kom han på skyddshem, och därifrån rymde han efter några få dagar. Nu dömdes han igen, till ett år och två månaders fängelse, och nu är han på samma koloni som förut. Han har varit där sedan den 2 september i år, d. v. s. i tre månader, och han har hittills inte rymt eller burit sig illa åt.

Principer är bra, men en extrem tillämpning skall man akta sig för. Skulle det under en övergångstid, innan denna lag kan träda i kraft, uppkomma ett eller annat nytt sådant här fall, så vill jag be åklagaren noga övertänka, innan

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

han begär ändring av reaktionen, för så vitt nämligen den unga människan kunnat placeras på fångvårdskoloni och finner sig till rätta där.

Jag finner det alldeles riktigt att första lagutskottet icke har velat att denna lag skulle träda i kraft den 1 juli 1953. Detta stämmer precis med vad som sades under förarbetena. Resurser måste finnas, innan lagen sätts i kraft, annars blir det spegelfäkteri. Att man dröjer är till nytta för alla parter. Det vore farligt, om man rusade på utan att äga resurserna.

Jag har sagt förut och säger fortfarande: Vi har icke kommit till rätta med våra ungdomsvårdsproblem. Jag tror att vi har det svårare än i många andra länder. Det kan bero på klyftan mellan generationerna — svårigheterna för den äldre generationen att tala till den yngre. Det förefaller ibland som det funnes misstroende från den yngre generationens sida mot de äldre. Allt detta är be-lyst rätt roligt och rätt träffsäkert i Lo-Johanssons bok om Alderdomssverige. Jag tror också att svårigheterna här i vårt land beror på att man ibland har uttalat sig om ungdomens ofog och oarter på ett sätt som om man gillade dem. Det har sagts i allmänna diskussioner att något sådant som billån skulle ingå som ett normalt led i utvecklingen — ja, det har kanske inte *sagts* så, men det kan tolkas så. Detta är befängt. Billån kan visst förklaras, men vi skall göra allt vad vi kan för att hålla dem tillbaka. De innebär ju en fara både för den körandes eget liv och för andra människors liv. Det har också sagts att rymningarna inte är så mycket att fästa sig vid, därför att de liksom skulle höra till anstaltslivet. Då vill jag säga att rymningarna är en allvarlig sak. Jag talar där i eget ärende. Rymningarna sprider sig som en smitta och bidrar till att göra allmänheten avog emot mildrande reformer i kriminalvården. Om rymningarna griper omkring sig, kan de även tyra betydande ideella värden.

Det finns många saker att ta upp i detta sammanhang, men jag skall sluta nu —. Även om denna lagstiftning, som

tillkom i rätt stor hast, på vissa punkter kan inbjuda till kritik, så ansluter jag mig principiellt till tanken att man skall få bort 15—17-åringarna ur fängelserna. Detta är antagligen bara en första etapp på vägen. Den kommer troligen, i den mån resurserna inom ungdomsvårdsskoleorganisationen utvecklas, att följas av ett nytt steg. Jag tror emellertid, att det är synnerligen viktigt att man på barnavårdshåll förstår att lägga dessa saker till rätta, så att man, om jag så får uttrycka mig, vinner domstolarnas förtroende. Man måste förstå att domstolarna står inför ett utomordentligt svårt val när det gäller att få fram den rätta reaktionsformen för en ung människa.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr BRANTING (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara tacka herr Göransson för att han korrigerat några uppgifter, som jag lämnade angående *längden* och arten av det frihetsstraff som högsta domstolen 1951 hade ådömt tre ynglingar. Det väsentliga i saken var emellertid givetvis icke detta, utan det var den fortsättning som jag tillät mig berätta och som ännu inte hade kommit till herr Göranssons kännedom — varför han nära nog ifrågasatte riktigheten därav. Det glädde mig mycket att av hr Göransson höra att dessa ynglingar under fängelse-tiden hade behandlats på ett humant sätt och huvudsakligen vistats på kolonier. Jag vill säga herr Göransson, att jag har uppgiften beträffande sinnessillståndet hos en av dessa unga män efter koloniviselsen, nämligen att han var nervös och orolig, från fullt vederhäftigt håll.

För övrigt glädde det mig också att höra, att herr Göransson bekräftade min uppfattning, att man icke på den tillgängliga statistiken kan bygga några säkra slutsatser beträffande ökningen av ungdomsbrottsligheten, även om herr Göransson kanske inte hade samma uppfattning som jag när det gällde brottens grovhet.

Jag vill, medan jag har ordet, herr

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

talman, på förekommen anledning passa på att stryka under vad herr Göransson yttrade om lagens ikraftträdande. När utskottet i detta ärende har ändrat Kungl. Maj:ts förslag angående viss dag för ikraftträdandet, var detta givetvis *icke* i någon avsikt att skjuta saken på framtiden, utan utskottet har den uppfattningen, att det är önskvärt, att Kungl. Maj:t här måtte handlägga saken så att lagen kan träda i kraft snarast möjligt.

Fru SJÖSTRÖM-BENGTSSON: Herr talman! Jag skall börja med att tala något om den statistik som herr Göransson har förelagt oss. Det lät ju inte precis uppmuntrande, när han sade, att av de villkorligt dömda som har varit intagna på ungdomsskolor är det 67 procent återfall. Men jag har mig bekant, att bland de åldersgrupper som vi nu sysslar med är det en stor grupp — kanske den största — som har fått åtalseftergift, och om man räknar med denna grupp kanske statistiken blir något bättre. Jag hoppas åtminstone det.

Det har sagts många kloka ord i denna debatt och jag skulle egentligen inte ha behövt begära ordet, men det är ett par detaljer i herrar Cassels och Lodenius' reservation, som jag ville säga några ord om. Även om det är en detalj, tycker jag ändå att den är ganska betydelsefull.

På s. 49 i reservationen förs ett resonemang om disciplinsvårigheterna på ungdomsskolorna. Det heter där: »För att det uppfostrande arbetet inom ungdomsvårdsskolorna skall kunna fortgå någorlunda störningsfritt är det nödvändigt att de som verka mest upplösande på disciplinen och som begått nya brott, kunna skiljas från skolan och erhålla en strängare behandling på annat håll.»

Jag är alls inte säker på att det är just de som begått brott och alltså fått en villkorlig dom, som är de mest disciplinupplösande. Vid ett besök på Sundbo ungdomsvårdsskola framställdes en direkt fråga till rektorn där, om det i stort sett fanns någon betydande skillnad mel-

lan dem som kommit dit medelst en villkorlig dom och dem som kommit dit av andra orsaker, exempelvis grov vanart. Hans svar gav vid handen, att det inte finns någon sådan skillnad. Det finns bland båda dessa kategorier såväl ytterst svårbehandlade som sådana vilka det är relativt lätt att komma till rätta med.

Vidare säger reservanterna i sitt utlåtande, att man för de extrema och sällsynta fallen har att välja mellan socialvård och fångvård. Hur man väljer beror naturligtvis på vad man avser med samhällsreaktionen i sådana fall. Har man den inställningen, att straffet skall stå i direkt relation till brottet, då är kanske fångvården det ur samhällssynpunkt riktigaste. Men anlägger man den synpunkt som fru Wallentheim på ett så utomordentligt sätt utvecklade i sitt anförande, nämligen att det viktigaste är att man här sätter till alla klutar för att återinpassa den unge lagöverträdaren i samhället, då håller jag före, att ett relativt kortvarigt frihetsstraff inte ger utrymme för den långvariga behandling som den unge behöver för att kunna tillrättas. Den behandling som jag och många med mig anser vara nödvändig skall omfatta en relativt lång — eller kanske någon gång kortare — tids individuell påverkan av den unge, genom vilken påverkan man så att säga kan ge honom råg i ryggen, så att han kan stå emot frestelser när han kommer ut i livet. Denna uppfostran skall naturligtvis i mycket hög grad gå ut på att göra honom arbetsduglig, att vänja honom vid ett ordnat arbete. Om detta framstår som det förnämsta målet för våra strävanden, är jag ganska övertygad om att socialvården redan har och i framtiden kommer att få än bättre personella och lokala resurser för att nå därhän.

Mot denna bakgrund har man svårt att förstå resonemanget i reservationen av herrar Cassel m. fl., när det sägs, att den vårdform som här kan komma ifråga måste ha karaktären av straff.

Sedan, herr talman, vill jag säga några ord om den ändring i utskottets motivering som vi reservanter har yrkat

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

på. I 2 § av den föreslagna lagen heter det, såsom påpekats förut i dag: »Den som ej fyllt aderton år må icke dömas till fängelse, straffarbete eller förvaring, om ej särskilda skäl äro därtill.»

Det är de här omnämnda »särskilda skälen» som vållat oss reservanter en del bekymmer. Utskottet liksom departementschefen hävdar, att det endast i undantagsfall skall förekomma frihetsstraff. Utskottet fortsätter emellertid sitt resonemang och säger: »Emellertid lär det enligt utskottets mening icke kunna undgås, att det vid vissa fall av upprepad, svårartad brottslighet icke finnes möjlighet att komma till rätta med vederbörande inom socialvården, även om denna blir försedd med de bättre resurser som nu planeras.»

Man frågar sig då: Har man större möjligheter att komma till rätta med dem inom fångvården? Jag har svårt att tro det. Vi reservanter vill i motsats till utskottet framhålla, att brottets art eller grovhet inte får vara avgörande för om frihetsstraff skall tillgripas eller inte. Jag är mycket glad åt att flera talare här i dag, inte minst departementschefen, har framhållit att det är fråga om barn. Ty 15- och 16-åringar är barn, och 17-åringar är i varje fall inte fullvuxna, även om de har begått ett grovt brott eller någon mycket kvalificerad vanart. De har ännu inte funnit sin livsstil och är faktiskt ganska påverkningsbara till både gott och ont. Vi kan kanske många gånger, när vi läser tidningarna, tycka att dessa ungdomar och deras handlingar inte bara är brottsliga utan kanske till och med omänskliga och avskyvärda. Men om vi ser till dessa ungdomars medfödda egenskaper — såsom har poängterats så många gånger här i dag — och den utveckling som gjort dem till vad de är, skulle vi säkert med mildare ögon se på deras brottslighet, även om den kan kallas grov. Och är det ändå inte, såsom fru Wallentheim framhållit, litet för tidigt att anse barn under 18 år som hopplösa fall? Jag vägrar att gå med på en sådan tankegång.

Det är dessa synpunkter, herr talman, som föresvävat oss när vi begärt en änd-

ring av utskottets motivering. Vi vill, såsom jag har sagt förut, inte att brottets art eller grovhet skall vara avgörande, utan vi vill att det enda »särskilda skäl», som skall få förekomma, bör vara att socialvården saknar resurser att ta hand om den unge.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till det yrkande som redan ställts av fru Wallentheim, således bifall till utskottets förslag med den ändring av motiveringen som är föreslagen i reservation nr 2.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Varje gång vi diskuterar brottslighet och asocialitet står vi inför det förhållandet, att det är två fundamentalt olika tankegångar och betraktelsesätt som bryter sig — och måste bryta sig — mot varandra. Här står å ena sidan strävandet att reagera mot asocialiteten och brottsligheten med alla de medel som vår moderna kunskap kan erbjuda oss — all vår psykologi, all vår medicinska kunskap, all vår insikt i miljöförhållandens och arvsförhållandens betydelse o. s. v. — för att förbättra den som har kommit på avvägar. Men å andra sidan har vi också den gamla idén att, mycket enkelt uttryckt, en människa skall svara för sina egna gärningar. Har hon begått en gärning, som icke kan tolereras med hänsyn till människornas samliv, då skall hon först och främst utsättas för samhällets bestämda ogillande, och vidare skall hon drabbas av påföljder som står i proportion till svårigheten av den gärning hon har gjort sig skyldig till.

Nu vet jag mer än väl, att man inte kan finna en lösning enbart efter den ena eller den andra av dessa linjer. Det gäller här ett oerhört invecklat problemkomplex. Men låt oss i alla fall se den sanningen i ögonen, att vi på den första av de vägar som vi har vandrat har upplevt mycket av besvikelser efter högt spända förväntningar. Herr Göransson antydde detta med några ord om »1920-talets drömmar» i detta hänseende. Det är väl så att vi börjat få förståelse för med vilka väldiga svårigheter det är förenat att gå fram på denna väg.

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

I och med att man gör den iakttagelsen frågar man sig allvarligt, även om det till äventyrs i herr Brantings ögon ter sig som nattsvart reaktion och som ett uttryck för kärlek till fängelser och kaserner: Är vi inte hänvisade till att ha den andra vägen för ögonen? Är det inte på det sättet, att det till syvende og sist hör till samhällets ofrånkomliga villkor att inför medborgarna upprätthålla kravet på sammanhang mellan gärningar och påföljder?

Ingen är mer än jag medveten om att samhället kan göra detta allenast på ett yterst ofullkomligt vis. Allenast den gudomliga rättvisan kan här träffa det riktiga; vi famlar och trevar och tar ofta orätta steg. Vi kan inte mäta hjärtana, vi kan inte alltid utmäta reaktionerna efter måttet av vederbörandes skuld. Men trots allt detta frågar jag mig: Hör det inte till samhällslivets ofrånkomliga villkor att göra fullt allvar av satsen, att människorna skall ställas inför tanken på vad deras konkreta gärningar för med sig?

Jag tror att denna synpunkt väl förtjänar att tas i betraktande, även då man bedömer ungdomsbrottsligheten. Det som hör till livets villkor och det som skall möta ungdomarna på ett senare stadium av livets väg bör kanske i någon mån aktualiseras för dem redan tidigare.

Jag vill inte av vad jag nu sagt dra några vittgående slutsatser. Jag vill uttala, att det för mig är en öppen fråga, vilka slags påföljder av brottslighet som är de rationellaste. Jag uttalar intet omdöme i frågan om barnavårdens respektive fängsvårdens resurser och möjligheter i det hänseendet. Men jag skulle vilja göra tre anmärkningar rörande de åtgärder i syfte att inskräpa en konkret brottslig gärnings farlighet och konsekvenser, som nu föreslås i utlåtandet.

För det första, vilket förut sagts under debatten, må det nu så vara, att t. ex. uppfostran på en ungdomssvårdsskola kan te sig för ungdomarna som en lika otrevlig påföljd som fängelse. Ja, men här har vi den mycket tänkvärda omständigheten, att vi inte alls skapat någon mekanism som åstadkommer koo-

peration mellan domstolen och barnavårdsmyndigheterna. Man har alltså ingen garanti för att det blir gjort, som domstolen avser.

För det andra skulle jag vilja säga, att det för mig förefaller som mycket stötande, att den påföljd, som en ungdom tänks ådra sig, är omhändertagande av barnavårdsnämnden, alltså ingenting annat än den påföljd som han ådrar sig genom busaktighet och asocialitet i allmänhet. Det är inget plus som kommer till för att han har företagit en bestämd gärning, som samhället måste betrakta som brottslig. Medvetandet om att en bestämd gärning drar en bestämd påföljd med sig faller alltså bort i detta sammanhang.

För det tredje lägger jag till det som jag har så svårt att förstå i detta sammanhang, nämligen att det inte längre skall gå till såsom nu, att det fällt en villkorlig dom, genom vilken någon förklaras hava förskyllt det och det straffet. En sådan dom utgör det klara uttrycket för samhällets ogillande av gärningen; nu skulle det tvärtom bli så att processen löper ut i ett resultat, som jag tycker är rakt emot vad man kunde önska, nämligen att domstolen beslutar att inte vidta någon åtgärd över huvud taget. Domstolen förklarar honom saker, det är riktigt, men det fällt ingen dom — den villkorliga domen kommer alltså inte att hänga över honom med allt det allvar som den innebär.

Från dessa utgångspunkter, herr talman, är det rätt naturligt, att jag — med allt erkännande av att skiljaktigheterna kanske inte är så synnerligen stora mellan utskott och reservanter — för min del ansluter mig till reservanternas avslagslinje.

Herr MOGÅRD: Herr talman! Jag skall inte följa den föregående ärade talaren med någon rättsfilosofisk utläggning, som enligt hans uttalande ganska mycket kommer att gränsa till den gamla vedergällningsteorien, när det gäller straff. Jag tror att man tar fel, då man ständigt och jämt framhåller att det

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

enda straff, som nu samhället en gång förfogar över när det gäller att lagföra dem som begår rättsstridiga handlingar, är fängelse. Ett fängelsestraff är lika litet det viktigaste i strafftillämpningen, som över huvud taget fängelse kan vara, när det gäller att komma till rätta med lagöverträdare.

Jag skall emellertid bara be att få fästa uppmärksamhet vid de administrativa konsekvenserna för kommunernas del av denna provisoriska lagstiftning. Dessa konsekvenser kommer att gälla de stora städerna, Stockholm i synnerhet. Över hälften av alla ungdomsbrott begås ju i våra tre största städer, och ytterligare en tredjedel begås i andra städer. Det är alltså ingalunda ett problem som gäller alla kommuner lika, utan problemet är i första rummet en de stora städernas angelägenhet. Även om man kan tilltro staten allehanda duktiga ting, när det gäller att organisera vår socialvård, har staten dock på detta område hittills inte visat lika stor ekonomisk beredvilighet som juridisk initiativkraft. Det kommer alltså troligtvis alljämt att bli kommunerna som får bära huvudparten av de besvär och de kostnader, som denna nya art av korrektion för med sig.

Då måste man fråga vad kommunerna kan få för klarhet redan nu om hur konsekvenserna blir för dem. Det har redan påtalats, att remisstiden varit mycket kort. Den har inte heller möjliggjort för de kommunala myndigheterna att så klart och tydligt tillkännage sin uppfattning i denna sak, som de väl egentligen skulle velat göra.

Jag måste för Stockholms del, eftersom nu Stockholm ändå blir den kommun som får bära huvudparten av konsekvenserna av lagändringen, säga, att man där efter vad jag kunnat förnimma, inom de barnavårdande myndigheterna är mycket tacksam och glad för att denna lagändring kommer till stånd, och att man också är beredd att göra vad på staden ankommer för att se till att lagens verkan blir god.

Men det är uppenbart att staten också bör ta hänsyn till kommunernas önskemål härvidlag. En anmärkning har ju

redan tidigare gjorts och upptagits av justitieministern i propositionsredogörelsen. Det gäller de två veckornas utredningstid, när en ung lagöverträdare lagföres. Man har från olika håll påpekat att två veckors undersökningstid är alldeles för litet. Det kan envar förstå, om man bara tänker på vad en barnavårdsnämnd av Stockholms barnavårdsnämnds storlek har att besörja. Det är en oändlighet av ärenden som kommer till barnavårdsnämnden. Bara i fjol behandlade den inte mindre än 119 nya fall av skyddsuffostrar och över 3 000 fall för omhändertagande för samhällsvård. Barnavårdsmannaskapens antal är 11 000, så det tarvas en administrativ apparat som redan är synnerligen omfattande och drar stora utgifter.

Man förstår också därav att, därest nu lagens bestämmelser om bara två veckors utredningstid skall tillämpas, staden omedelbart måste träda i författning om anställandet av ytterligare arbetskrafter. För närvarande har barnavårdsnämnden på sin utredningsavdelning 33 assistenter, 3 förste assistenter och 1 byråinspektör och dessutom 10 eller 12 skrivbiträden. Med den utveckling som nu kan ifrågasättas torde dessa tjänstebefattningars antal behöva ökas högst avsevärt.

Jag förstår att man kan invända: men det är ju inte många fall det här gäller. Det kanske inte är mer än 10 eller 20 unga lagöverträdare per år, som nu kommer att flyttas från eventuell fängelsebehandling till socialvården.

Ja, det kan vara sant, men även i varje enskilt fall är två veckor för en undersökning för kort tid. Den tid som hittills åtgått har visserligen varit för lång, och det har riksåklagaren påpekat. Den har kunnat uppgå ända till ett år. Jag tror dock att den under senare tid nedbragts till sju månader, vilket även det kan tyckas vara en mycket lång utredningstid när det gäller en sådan domstolsangelägenhet. Dock är det under denna utredningstid en mängd ting som måste utföras. Det är inte bara att registrera namn och data av olika slag, utan det krävs en mängd realundersök-

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

ningar. Där tror jag i synnerhet läkarundersökningen är av betydelse och måste tillmätas ett stort tidsutrymme för att den över huvud taget skall bli vederhäftig.

Under utredningstiden skall också i viss mån ges en kurativ behandling som är av vikt och betydelse. Jag menar därför att det är alldeles ogörligt, om man vill få en verkligt tillförlitlig utredning, att denna skall kunna komma till stånd inom 14 dagar, efter det att ärendet hänvisats till barnavårdsnämnden.

En annan konsekvens, som jag inte sett omnämnd här i utlåtandet, är att de pojkar och flickor i åldern 15—18 år, som hittills kunnat få villkorlig dom, inte längre får dylik dom, utan omedelbart anförtros socialvårdsmyndigheterna till skyddsuppfostran. De tillsyningsmän som fångvården hittills tillsatt för denna grupp av villkorligt dömda, skall nu ersättas av personal tillsatt av de kommunala organen. Det är också mycket viktigt att få dugliga och vederhäftiga befattningshavare för dessa uppgifter.

Även om kommunerna, i varje fall de tre största i riket, nu har sagt sig hälsa den nya lagstiftningens tillkomst med tillfredsställelse, tror jag alltså att man icke får förbise att staten bör ge dem någon ersättning. När lösdriveriklientelet i åldern 18—21 år överfördes från polisen till ungdoms- och barnavårdsmyndigheterna, lämnade staten ersättning för det arbete som kommunerna övertog från staten. Jag tycker att en liknande princip borde följas när det gäller överförandet av ifrågakvarande klientel från fångvården till den kommunala socialvården.

Till slut vill jag också anföra att det i var och en av landets tre största kommuner tarvas en avsevärd utbyggnad av olika anstalter och anordningar för att verkligen kunna fylla de krav som denna nya lagstiftning ställer. Särskilt inrättandet av de övervakningshem, som det här talas om och som det är angeläget att få till stånd ju förr dess hellre, bör anförtros åt barnavårds- och ung-

domsmyndigheterna i de olika kommunerna. Även en del ytterligare uppgifter får förutsättas komma att åvila kommunerna.

Jag vill därför redan nu påpeka att man vid den blivande utredningen om den lämpliga tidpunkten för ikraftträdandet av den i dag beslutade lagen bör ta hänsyn till de rimliga krav som kommunerna framställa när det gäller att genomföra denna mycket viktiga och betydelsefulla reform.

Herr **LODENIUS**: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten med många ord. Det var emellertid ett uttalande av herr Branting som jag tyckte var något insinuant och som jag inte vill skall få stå alldeles oemotsagt.

Herr Branting sade — det var närmast till herr Cassel och mig han vände sig till — att vi sökt »bevara vårt sociala ansikte» genom att ansluta oss till departementschefens principståndpunkt, men han tyckte, om jag fattade honom rätt, att det var ett ganska svagt försök, eftersom vi inte kunnat gå med på att lagföra denna principståndpunkt. Jag har faktiskt sett saken på det sättet att man borde uttala sig för principståndpunkten bl. a. därför att socialvården därigenom skulle få möjlighet till en upprustning, så att den erhöi de resurser som erfordras. Vad beträffar antagandet av lagförslaget har jag tidigare sökt klargöra hur jag ser på den saken. Jag tycker att detta i dagens läge inte är lika viktigt. Jag anser att det är bättre att man väntar med det tills man kan bedöma hela problemkomplexet på en gång, d. v. s. sedan de nu sittande kungl. kommittéerna blivit färdiga med sina utredningar, vilket jag hoppas sker inom en snar framtid.

Vi har väl för övrigt här i riksdagen också en viss erfarenhet av att det inte alltid är så lyckligt att lagföra principståndpunkter utan att samtidigt ha resurser att omsätta dem i praktiken.

I övrigt tycker jag att herr Göransson mycket bra tillrättalade en hel del av vad herr Branting sade. Bland annat noterade jag med tacksamhet hans ut-

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

talande beträffande domstolarna, vilket jag tycker är mycket viktigt i detta sammanhang.

Jag skall inte gå in på flera detaljer, herr talman, utan ber endast att få vidhålla mitt yrkande.

Herr CASSEL: Herr talman! Fru Sjöström-Bengtsson sade ett sant ord när hon nyss uttalade att hon inte ville vara med om att ge upp hoppet om så unga människor som det här är fråga om. Det instämmer jag helt i, och därför har jag också reagerat mot den passus i departementschefens uttalande som lyder: »Att döma en så ung person till ovillkorligt frihetsstraff innebär att samhället ger upp hoppet om att kunna bryta hans utveckling till återfallsförbrytare och uppfostra honom till en laglydig medborgare.»

Så kan jag absolut inte se saken. Straffet är ju inte till uteslutande för samhällets skull, utan även för den unge förbrytarens egen skull. Man hoppas genom straffet kunna ge honom en tankeställare som i bästa fall kan bli utgångspunkten för en ny start.

Fru Sjöström-Bengtsson synes mig ha något missuppfattat vad straffet är. Hon tycks föreställa sig att straff bara är en vedergällning som skall utmätas efter måttet av skuld. Då glömmen hon bort straffets fostrande innebörd, att straffet i sin verkställighet också skall vara förenat med möjligheter till uppfostran och till utbildning. Det är i den andan som straffen numera verkställas på våra fångvårdsanstalter. Det är därför inte så förfärligt inhumant, som kanske många av kammarens ärade ledamöter har fått för sig, när vi reserverar oss att det omhändertagande, som dessa unga förbrytare kan behöva, kan verkställas lika väl inom fångvården som inom socialvården.

Slutligen vill jag säga till fru Sjöström-Bengtsson och fru Wallentheim att jag finner det naturligt och riktigt att de anlägger moderliga och humanitära synpunkter. Men man får inte ett ögonblick glömma bort att det klientel som vi här talar om inte alls består av van-

liga hyggliga pojkar vilka som helst, som kanske i fyllan och villan eller förlädda av äldre kamrater en eller annan gång råkat göra sig skyldiga till en bilstöld eller någon annan inte så förfärligt grov lagöverträdelse. Det är inte dem jag talar om, utan jag talar om det verkligt svåra klientelet, om dem som trots sin ungdom redan har utvecklat sig till veritabla vaneförbrytare. När det gäller de pojarna tror jag att vi inte får vara allt för mjuka i nyporna. Samhället måste visa att det vill skydda sig självt för deras framfart.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, om anledning därtill gäves, hade i avseende på det nu ifrågakvarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Lodenius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr Lodenius begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Lodenius m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Lagförslag om påföljd för brott av underårig m. m.

Då emellertid herr *Cassel* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 90;

Nej — 31.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att motiveringen skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av herr *Branting* m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med övervägande ja besvarad.

Anmäldes följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 538, av herr *Magnusson* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående upphävande av förordningen den 14 december 1951 (nr 795) med tillfälliga bestämmelser om värdering av varulager vid taxering till statlig och kommunal inkomstskatt, m. m.; samt

nr 539, av herr *Ohlson* m. fl., i samma ämne.

Motionerna hänvisades till bevillningsutskottet.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.25 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.